

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Беш жилдлик

Бешинчи жилд

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1985

ҚИШ ЭРТАГИ

ЖАМОЛ КАМОЛ

таржимаси

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР:

Леонт — Сицилия қироли.
 Мамиллий — Сицилиянинг ёш шаҳзодаси.
 Камилло
 Антигон
 Клеомен
 Дион

} Сицилия аъёнлари.

Поликсен — Богемия қироли.
 Флоризель — унинг ўғли, Богемия шаҳзодаси.
 Арзидам — богемиялик амалдор.
 Қари чўпон — Ҳижронанинг тутинган отаси.
 Деҳқон — унинг ўғли.
 Чўпоннинг — хизматкори.
 Автолик — дайди.
 Матрос.
 Зиндончи.
 Гермiona — малика, Леонтнинг хотини.
 Ҳижрона — Леонат ва Гермionанинг қизи.
 Паулина — Антигоннинг хотини.
 Эмилия — сарой хоними, Гермionанинг маҳрами.
 Мопса
 Доркас

} чўпон қизлар.

Сарой аҳли, хизматкорлар, хос
 маҳрамлар, қозилар, масхарабозлар,
 чўпонлар, чўпон қизлар. Хор қиёфасида
 чиқадиган Замон. Воқеа қисман Сицилия, қисман
 Богемияда кечади.

БИРИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Сицилия. Қирол Леонт саройида меҳмонхона — зал. Камилло билан Архидам кирадилар.

Архидам

Камилло, мен бу ёққа келганимдек, сиз ҳам давлат хизмати юзасидан биз томонларга қадамранжида этсангиз, Богемиямиз билан сизнинг Сицилиянгиз ўртасида қанчалар тафовут бор, деганимга ўзингиз ишонч ҳосил қиласиз.

Камилло

Менинча, бу ёз Сицилия қироли Богемия қиролига жавоб ташрифи буюради.

Архидам

Биз сизни у қадар муносиб кутолмаймиз, аммо айбимизни меҳру самимият билан ювишга ҳаракат қиламиз, токи...

Камилло

Сиздан ўтиниб сўрайман...

Архидам

Ҳа, ҳа, ишонаверинг, мен бор гапни айтяпман: биз сизни шу қадар ҳашамат, шу қадар нафосат, шу қадар... нимайди... фасоҳат билан қабул қилолмаймиз, Фақат майи-ноб, бодаю мусалласлар билан бошингизни сархуш этишимиз мумкин — токи, шармандаю шармисор бўлганимизни билолмагайсиз, мақташингизку даргумон, лекин таънаю дашном ҳам қилолмагайсиз.

Камилло

Чин юракдан инъом этилаётган нарсага шунчалар қиммат ҳақ тўлаш не ҳожат.

Архидам

Онт ичаманки, мен сизга бурчим ва идроким буюрганини айтдим.

Камилло

Сицилия қиролининг Богемия қиролига муҳаббати беқиёс. Улар болаликда бирга ўсишган. Уша аёмларда илдиз отган дўстликлари ҳамон чечак ва япроқ ёзади. Аъло ҳазратлар балоғатга етишдилару давлат ташвишлари уларни бир-биридан айирди-қўйди. Қўришиб туриш имкониятидан маҳрум бўлсалар-да, лекин бир-бирларига совға-салом, нома-пайғомлар юбориб, элчи-сафирлар жўнатиб, орадаги дўстликни эъзоз-сарафроз қилдилар. Улар айрилиқда ҳам айрилмай, олис масофалар оша бир-бирлари билан қўл сиқишиб туришди. Ўртадаги денгиз ва қуруқликларга қарамай, бир-бирлари билан қучоқлашиб юришди, илоҳим, маъна шу меҳру оқибатларига осмон барор бергай.

Ар х и д а м

Менингча, бу муҳаббатни гарон этадиган куч оламда йўқ. Тангри шаҳзода Мамиллий сиймосида сизларга битмас-туганмас давлат ато этди. У келажакда аломат ишлар қилишига ишончимиз комил. Мен умримда шундай бир нодир ўғлонни сира учратмаганман.

Қ а м и л л о

Оре, рост. У ажойиб ўғлон. Мамлакатимиз фуқаролари унга термилиб тўйишмайди, хаста кўнгилларга у мадор бағишлайди. Ҳаттоки, унинг таваллудига қадар ҳассага таяниб юрганлар ҳам унинг камолини кўриш йштиёқида яна яшасам, дейди.

Ар х и д а м

Шаҳзода тугилмаганда, улар ўлимга рози бўлишармиди?

Қ а м и л л о

О, албатта, шунга ўхшаш бирор илинж уларни ҳаётга боғлаб турмас экан, улар ўлимни афзал деб билишарди.

Ар х и д а м

Эҳтимол, қиролингиз шундоқ бир ўғил кўрмагунча, улар қўлтиқтаёқда бўлса ҳам яшаб туришни маъқул кўришарди.

(Кетишади.)

ИККИНЧИ САҲНА

Ўша жой. Саройда бир зал. Леонт, Гермiona, Мамиллий, Поликсен, Камилло ва хос махрамлар киришади.

Поликсен

Хуллас, ўша сира тиниб-тинчимас деҳқон
 Тўққиз карра тузди янги ой байрамини —
 Биз тарк этиб ватанимиз сарҳадларини
 Олис йўлга азми сафар этгандан буён.
 Бунда бизга кўрсатилган меҳмоннавозлик
 Шарафига шунча муддат таҳсин айтсак оз.
 Бўйнимизда қарзи-ниёз қолур билъасос.
 Бас, ўнг ёққа дарж этилган биттагина нуль
 Рақам салмоғини ўн бор оширганидай,
 Бизнинг ушбу «яна бир бор ташаккур»имиз
 Айтганларимизни тагин зиёда қилгай.

Леонт

Бу гапларни хайри-хўшга асраб қўйингиз.

Поликсен

Биз эртага тонготарда жўнаб кетамиз.
 Бир оз ташвишдамиз, ахир, ўтди шунча вақт.
 Қалай, осойишми бизнинг мулки-мамлакат?
 Магар унда бизни қарши олмасми бўрон?
 Ундоқ эса — насибаймиз бўлур пушаймон.
 Кейин, гапнинг рости, аъло ҳазратларини
 Толиқтириб қўйдик, анча қийнадик.

Леонт

Асло!

Мен сен уйлагандек заиф эмасман, оға.

Поликсен

Мен жўнашим керак.

Леонт

Тагин бир ҳафта холос!

Поликсен

Эртагаёқ жўнаймиз.

Леонт

Иуқ, баҳсни бас қилиб,
Иккимиз бир мурасага келайлик, оға.

Поликсен

Кел, яхшиси, ижозат бер, йўлдан қолдирма.
Ҳеч ким, сендан бўлак ҳеч ким кўндира олмас
Шундоқ шитоб билан мени ўз даъватига.
Рози бўлар эдим, балки қабул қилардим,
Хоҳишингда агар қатъий зарурат бўлса.
Подшоҳим, изн бергил, энди қистама!
Гар салтанат ташвишларин унутсак тамом,
Дўстлигимиз офат бўлур бизга бегумон.
Бизлар бунда меҳмон бўлиб кечирган кунла,
Сизлар учун ташвиш, балки даҳмаза бўлар.
Шунинг учун — ижозат бер, кетай, биродар!

Леонт

Нима, тилдан қолганмисиз магар, маликам?
Бир нима денг, ахир!

Гермиона

Шоҳим, кутаётирман,
 Эртагаёқ жўнайман, деб онт ичишини.
 Қизгин эмас, совуқ сизнинг ўтинчларингиз.
 Айтмайсизми ахир, бугун хабар олинди,
 Богемиянгизда бари осойишта, деб —
 Шунда балки сўз тополмай, жимжит қолурди.

Леонт

Ҳа, чиндан ҳам бу сўзларинг ҳақ, Гермiona!

Гермиона

Майли эди, гар ўғлимни соғиндим, деса,
 Ҳеч ким моне бўлмас, сўзин икки қилмасди.
 Шундоқ десин, биз ҳозироқ кузатамиз, бас,
 Ҳатто урчуғимиз билан уриб, жўнаб қол, деймиз.
 Лекин сўраш бўлса — сўраш бошқача бўлсин:
 Вақтингиздан эваз беринг бир ҳафта, шоҳим!
 Менинг эрим борар экан Богемияга,
 Майли, мудатидан бир ой зиёда юрсин.
 Ҳолбуки шу дунёда ўз ёстиқдошини
 Менча севиб-ардоқловчи аёл бўлмаган,
 Ҳа, Леонтни севганимдек. Хўш, қоласизми?

Поликсен

Йўқ, маликам.

Гермиона

Йўқ, қоласиз, дедим қоласиз.

Поликсен

Мен, тўғриси, қололмайман.

Гермиона

Вой, бу нимаси!

Бошқа бир гап топинг, ушбу баҳонангиз бўш,
 Қасамингиз кучи балки юлдузга етар,
 Лекин мен «қоласиз!» дедим. Демак қоласиз,
 Аёл азми эркак инон-ихтиёридан
 Қам эмас-ку ахир. Айтинг қандоқ кетасиз?
 Агар ундоқ эса, сизни соҳиб ихтиёр —
 Меҳмон эмас, балки асир ҳисоб этамиз.
 Кетишингиз учун катта товон тўлайсиз?
 Уч юз карра ташаккур. Хўш, энди не дейсиз?
 Асирмисиз, меҳмонмисиз? Ўзингиз танланг —
 Биттасини.

Поликсен

Маликам, мен меҳмонингизман.

Асир бўлиб, сизни таҳқир этмоғим қийин,
 Ундан кўра, сиз ўлимга буюринг мени.

Гермиона

Ундоқ эса, мен ҳам сизга зиндончи эмас,
 Мурувватли бекаман. Хўш, ҳикоя қилинг
 Эрим билан кечган ёшлик давронингиздан.
 Унда орангизда, дейман, қанчадан-қанча
 Шўхлик ила бебошликлар ўтгандир?

Поликсен

Утган.

Ҳа, маликам, Леонт билан ўсдик иковлон
 Тонгниңг шомга етганини сезмай, беармон.

Бугунни эртадан зарра этолмай ажрим,
Болаликни туганмас бир даврон деб.

Гермиона

Эрим —

Ишонаман! — бебошликка бош бўлган фақат.

Поликсен

Биз, маликам, худди эгиз қўзичоқлардек
Сакраб-маъраб ўйнашардик майсазорларда.
Маъсумликни алқар эдик маъсумлик билан,
Алдов нима, риё нима, билмасдик асло.
О, агарда худди шундoқ яшаб доимо,
Билмасайдик қоннинг тошқин ғалаёнини,
«Беғуноҳ!» деб танитардик худога ўзни,
«Бўйнимизда фақат журми таваллуд — гуноҳ».

Гермиона

О, қоқиниб тушдингизлар кейин, шундоқми?

Поликсен

Ҳа, васваса қилди шайтон, лекин кейинроқ,
Бу кейинроқ бўлди пича, мунаввар бекам!
Уша маъсуд, унутилмас йилларда эса
Ҳали маъсум гўдак эди менинг рафиқам,
Сизнинг ўша гулгунчадек жамолингизни
Ҳали кўрмаганди жўрам.

Гермиона

Тўхтаг, кифоя!

Назаримда мени ва ўз маликангизни

Шайтонга тенг қўймоқчисиз, ҳай-ҳай демасам,
 Майли, давом этаверинг. Бас, шундоқ экан,
 Биз айбимиз учун жавоб бермоққа шаймиз.
 Не қилайлик! Иккингишни гуноҳга қўйдик,
 Биз туфайли айрилдингиз мусаффоликдан,
 Лекин гуноҳ қилмадингиз бошқалар билан!..

Леонт

Хўш, рақибинг энди таслим бўляптими?

Гермиона

У қолади.

Леонт

Менга эса қолмайман деди.
 Сен ҳеч қачон шундоқ ёниб сўзламагансан.
 Шундоқ ажиб шиддат билан.

Гермиона

Йўғ-ей! Наҳотки!

Леонт

Ҳа, ҳеч қачон. Аниқроғи, фақат бир марта.

Гермиона

Бундан чиқди, икки марта бўлган экан-да,
 Биринчиси қачон бўлган, айтақол дарҳол.
 Мен кутаман доим мени мақташларини,
 Мақтасалар, семираман худди ғоз каби.
 Унутаманким: яхши-яхши ишларим сўзлаб,

Мени баъзан силаб-сыйпаб турмоғинг керак!—
 Жумла эркакларга шундоқ маслаҳатим бор:
 Упич билан ўттиз тошга юрмоққа шаймиз,
 Дағал қистов билан лекин силжитолмайсиз.
 Иккинчи зўр ишим — уни қолдиришимдир,
 Биринчиси нима? Уни бажардим қачон?
 Айта қолгин, ёриламан лекин шу замон!

Леонт

Биринчи бор сен иноят айладинг ошкор,
 Мени роса уч ой сарсон-саргардон этиб,
 Аммо лекин охирида «жоним» деб атаб,
 Оппоқ билак чўзиб яшнаб этгандинг нидо,
 «Мен умрбод сеникиман!» дегандинг.

Гермиона

Аъло!

Демак, икки карра роса иш кўрсатибман —
 Биринчи борида — подшо эрга етибман,
 Иккинчи борида — дўстга.

(Поликсенга қўл чўзади.)

Леонт

(четга)

Жуда ошуфта!

Ошуфта дўстликдан келар ошуфта севги.
 Оҳ, юрагим дукуллайди... Юрагим ўйнар...
 Бу нашъан бахтдан эмас, бахтдан эмас, йўқ...
 Ёки самимият, илтифотдан туғилган,
 Тасодифан пайдо бўлган ўйинмикан бу?
 Ўйин бўлса, қандай кўрқинч ўйиндир, еху!

Е бўлмасам мени хаёл алдамоқдами?
 Йўқ бу қиё боқишлар, бу туташган қўллар,
 Бир-бирига чип-чирмашиб олган бармоқлар,
 Бу ўзаро табассумлар ва бу ярадор —
 Пиртқичнинг сўнг нафасидек учган хўрсиниқ,
 Йўқ, беролмас бу ўйинга юрагим бардош,
 Ғазабимни важоҳатим айлаб қўяр фош,—
 Мамиллий, сен ўғлиммисан?

М а м и л л и й

Ҳа, ҳукмдорим.

Л е о н т

Менинг тентагимсан. Нега бурнинг бўядинг?
 Дейдиларки, ўхшаш эмиш бурнимга бурнинг.
 Фу, капитан мунча исқирт бўлиш нимаси,
 Ўзингизни пок-озода тутинг, капитан.
 Шохли ҳайвон — буқа, бузоқ топ-тоза бари!
 Хўш, бузогим! Айт-чи, менинг бузоғиммисан?

М а м и л л и й

Ҳа, подшоҳим, истасангиз, бузоғингизман.

Л е о н т

Ўхшашлигимизни агар кўрсинлар, десанг,
 Сен шох чиқаришинг лозим. Бекордан-бекор
 Гап сотишар, иккимизни ўхшашади, деб.
 Бу хотинлар сафсатаси, уларга осон —
 Уйдирмалар тўқиб сотиш, лекин бари бир
 Улар уйдирмаси ҳатто сувдан, шамолдан.

Ясама қош-киприк, ҳатто бўяма сочдан,
Бировларнинг бойлигига кўз олайтирган —
Қиморбознинг соққасидан сохта бўлса ҳам,—
Чин гап шуки, бола менга, ўзимга монанд.
Хўш, яқинроқ кела қолгин, ўғлоним, қани,
Кўзларимга тикил мовий кўзларинг билан,
Менинг болагинам! Уғлим! Менинг зурёдим!—
Наҳотки у? Наҳот энди ўша ўрғочи...
Рашк ханжари, санчиласан юрагимга, оҳ!
Бўлмас ишни бўлади, деб тушни, рўёни
Кўз олдимда ҳақиқатга айлантирасан.
Билолмайман, шунча ҳукми қудратинг қайдан?
Бағишлайсан ғира-шира шарпага келбат —
Тамом, одам ҳалок бўлур. Пуч мавҳумотдан
Аллам бало ясаб, унга берасан умр.
Мия заҳарланур, ақл офатга тўлур...

Поликсен

Қирол нега хаёл суриб қолди?

Гермиона

Не бўлди?

У ташвишли кўринади

Поликсен

Нима гап, шоҳим?

Нима бўлди, биродарим?

Гермиона

Қайфингиз учик,
Ранжигандай кўринасиз, менинг соҳибим.

Л е о н т

Йўқ-йўқ, нелар демоқдасиз! Табиат гоҳо
 Назокату нафосатдан тўйиниб андак,
 Қаттиққўллик кўчасидан излайди эрмак.
 Мен ўғлимга термилгинча худди шу асно
 Болалигим осмонига учдим хаёлан,
 Йигирма уч йил нарига қилдим саёҳат.
 О, у кунлар мен ҳаттоки иштонсиз эдим,
 Уйнар эдим тўқ зангори бахмал нимчада,
 Ярқирарди мўъжаз кумуш ханжарим белда.
 Тирнамасин учун учи тўрланган эди,
 Ахир ўйинчоқ ҳам баъзан хавfli бўлади!
 Қараб туриб ўйладимки, мен ҳам ўшанда
 Увоққина шу болага, шу қўнғизчага,
 Шу кичкина шумтакага ўхшарканман-да.—

(Мамиллийга)

Хўш, азамат дўстим! Ўсиб камолга етсанг,
 Ранжу ҳақоратга нечук жавоб қиласан?

М а м и л л и й

Подшоҳим, мен жанг қиламан!

Л е о н т

Шунақа дегин!

Ажаб саодатли эрур қисматинг сенинг!
 — Ҳа, дарвоқе, биродарим, айтнинг сизга ҳам
 Ворисингиз, ўғилчангиз шундоқ ширинми?

П о л и к с е н

Ҳа, биродар мен уйимда бўлсам у менга
 Дунёдаги ҳамма нарса, севинч ва фироқ,

Ташвиш ўша тасаллийн даврон ҳам ўша,
Дўсту душман ўша аскар, аён ҳам ўша,
Унинг билан ёз куни қиш кунидан қисқа.
Болаликнинг тамом сеҳру сафосидир у,
Мени оғир хаёллардан халос этгувчи.

Леонт

Худди шундоқ менинг кичик баҳодирим ҳам.
Биз, тушуниб ишларингиз муҳимлигини,
Четланамиз, токи сизга етмасин халал.
Гермиона олиймақом меҳмонимизга
Мен учун лутф айлаб кўрсат мурувватингни.
Сицилия ўлкасида не азиз эҳсон.
Ҳаммасига эга бўлсин бирдек беармон.
Сен ва ўғлимдан сўнг менга азиздан азиз
Шу биродаримдир.

Гермиона

Биз боққа борамиз. Шоҳим сиз келасизми?
Кутайликми?

Леонт

Бораверинг истаган ёққа,
Сизни ер остидан ҳатто топишим тайин.

(Четга)

Овчи айёр ва муғомбир, қушчалар ғофил,
Тўру тузоқ қўйилгандан улар беҳабар.
Бор, бора қол, қушим!

(Поликсен ва Германионнинг ортидан кузатиб)

Қаранг, тумшукчасию
Лабларини уялмасдан чўзар у томон.
У ошкора шундоқ нозу қарашма билан
Эрни адаштирмоқ бўлар.

Поликсен, Германиона ва хос маҳрамлар,
Мамиллий кетишади.

Кетишди тамом.

Менга йирик щох қўндириб кетишди аммо...
Ўйна, болагинам, ҳозир онанг ҳам ўйнар.
Мен ҳам ўйнаяпман, лекин менинг ўйиним,
Муқаррар бир ҳалокатдир, муқаррар ўлим,
Масхараю хуштак сўнгги насибам бўлар.
Ўйна, болам, ўйна! Ёки даданг ғирт нодон,
Ёки уни жаҳаннамга итарар шайтон.
Эвоҳ, фақат менми? Балки шу дақиқада
Ўз ёрини қучаётир неча бор овсар.
Севар ёри боягина бошқа кимсага
Лутфу қарам этганидан эса беҳабар.
Беҳабардир, у эшикдан чиқиши билан
Ён қўшнисини ўзини шу эшикка урган.
Ва бегона бир ҳовузда балиқлар овлаб,
Истаганча роҳат қилган, айшини сурган.
Тасалли шу фақат, кўплаб дарвозаларни
Қанча маҳкам бекитмагил — бари бир очиқ.
Ҳар хотиннинг хиёлати номусга қўйса,
Ҳар учтадан бири ўзини осарди аниқ.
Лекин илож қанча! Қай бир машъум сайёра
Далла бўлиб разолатга етаклар фақат.
Ҳаволарни разолатдан заҳарлар ўша,
Ҳукмидадир шимол, жануб, мағриб ва машриқ.
Хулоса шу, қоринни сен бекитолмайсан:
Ман этганинг ғанимни у эшикдан қўяр,

Ғанимати билан кейин қўйиб юборар.
Менга ўхшаб не эркаклар бетоб, касалманд
Аммо лекин беҳабардир ўзлари.— Уғлим,
Нима дейсан?

М а м и л л и й

Дада, менга кўплар айтишган,
Сен даданга ўхшайсан деб.

Л е о н т

О, бу қандай бахт!—
Қамилло, сен шундамисан?

Қ а м и л л о

Шундаман, шоҳим.

Л е о н т

Сен-чи, болам, бора қолгин энди, ўйнагин.

М а м и л л и й кетади.

Олий меҳмон қарор қилди қолмоққа охир.

Қ а м и л л о

Подшоҳим, кўндирдингиз уни ҳайтовур,
Аммо лекин кўп талашди.

Л е о н т

Сен пайқадингми?

Қ а м и л л о

Ҳа, кетишим зарур, дея сўровингизга
Худди қардек қулоқ осмай турди.

Л е о н т

Ҳа, тўғри.

(Четга)

Пайқашибди... Ивир-шивир авжида балки:
«Қиролимиз ундоқ...» Тагин авжланур ҳали,
Мен бу чигил, тош тугунни ечмагунгча то!—
Камилло, у не сабабдин қолди сенингча?

К а м и л л о

Марҳаматли маликамни ранжитмай деди.

Л е о н т

Нега энди «марҳаматли?» Малика, холос.
«Марҳаматли» деган номни қозонмоқ даркор.
Ҳа, дарвоқе, борми яна соҳиби идрок,
Пайқаганларингни жилла пайқай олган зот!
Сен баласан, идроклисан, дарров сезасан.
Анави тош тўнкалардек меров эмассан.
Соддадиллар қараб туриб, кўрмади лекин
Ҳозир бўлганлардан фақат бир-икки киши
Сезди, дейман, нима дейсан бунга, Камилло?

К а м и л л о

Подшоҳим, нега фақат бир-икки киши?
Ҳамма билди: меҳмонимиз қолади.

Л е о н т

Нима?

К а м и л л о

Меҳмонимиз қолади.

Л е о н т

Хўш, нега қолади?

Қ а м и л л о

Сизни, яъни сизнинг олий рафиқангизни
Хурсанд қилмоқ учун.

Л е о н т

Аҳа, мана гап қайда!

Рафиқамни хурсанд қилмоқ учун. Кифоя!
Камилло, мен сенга очдим, сенга инондим
Қалбимни ҳам, салтанатим асрорини ҳам.
Тавба қилган бир гуноҳкор каби қаршингда
Дардим айтиб юрагимни бўшатиб олдим.
Лекин сенинг пок виждонинг ила алдандим,
Пок виждон деб атаганинг алдади мени.

Қ а м и л л о

Шоҳим, нелар демоқдасиз, худо сақласин!

Л е о н т

Инсоф билан айтганда-чи, бир беномуссан,
Чунки, номус елкасига қадайсан ханжар.
Ҳақиқатни чалғитасан, адаштирасан.
Қани, менга айт-чи кимсан: бепарво бир қул?
Ё бўлмасам, жинойи бир ифлос ўйинни
Ширин ҳазил деб аташга шай турган нодон?

Қ а м и л л о

Шоҳим, бунга тайин жавоб беришим мушкул.
Эҳтимолки, қўрқоқдирман, балки бепарво.

Эҳтимолки, аҳмоқдирман, дунёда зеро,
 Беайб парвардигор. Яна кўп ҳолларда-чи,
 Қўрқоқлигу аҳмоқликка бўйсунар киши.
 Аммо, лекин сизнинг бирор ишончингизга
 Мен бепарво бўлган эсам — ўта ҳамоқат.
 Ҳамоқатлигимки — ақли қосирман фақат:
 Агарда-чи бирор ишда шубҳа-андиша
 Туғдирувчи қўрқоқликка йўл қўйган эсам,
 Бу қусурдан холи эмас, донишмандлар **ҳам**.
 Ҳукмдорим, бу шундайин бир қусурларки,
 Ор-номусни фориг тутиш улардан маҳол.
 Бироқ саҳв-хатойимни билмоқ истайман,
 Айтинг, ўша гуноҳимни юзимга солинг,
 Кўзларим то кўр бўлмаса номус-уятдан,
 Демак, зарра гуноҳим йўқ.

Л е о н т

Жим бўл, Камилло!

Бунда нелар кечганини наҳот кўрмадинг,
 Таҳқир этилганимни сен сезмадинг наҳот?
 Ё бўлмаса, кўзойнакни, кўрмаслик учун
 Қорайтириб таққанмисан бурнингга, ҳайҳот?
 Ёки эшитмадингми, а — шу аён гапни,
 Миш-миш ғийбат қўярмиди — ўйлаб кўрсайдинг,
 Тушунардинг, ўзни мундоқ нодонга йўймай,
 Хотинимнинг менга қилган хиёнатини
 Ярамас қул, соҳибингга қалтираб онт ич,
 Қаллам, миям, кўзим, балғи қулоғим йўқ, деб.
 Ё бўлмасам, хотинимни қанжиқ деб ата.
 Тўйдан олдин ифбатини топшириб қўйган
 Суюқоёқ, бузуқ дея атагил уни.
 Гапир, мен ҳақ эмасманми?

Қ а м и л л о

Қасам ичаман,

Бирор кимса подшоҳимнинг маликасини
 Шундоқ маломат этганда қўймасдим омон.
 Е худойим, мен ҳеч қачон, сиздан қачон
 Шундай номуносиб сўзни эшитмагандим,
 Қимки уни такрор этса — гуноҳи азим.

Л е о н т

Хўш, бўлмаса шивирлашмоқ гуноҳ эмасми?
 Юзни юзга, лабни лабга суйкамоқ нима?
 Кулгу орасида сирли хўрсинмоқ нима?
 Хўш, хиёнат деган бундан ортиқ бўлурму!
 Суқилишиб, бир-бирининг пинжига кириб,
 Оёқ чалиштиришга ҳам шундоқ шай туриб,
 Ва фалакдан илтижолар айлаб, оқ уриб,
 Қани, тезроқ кундуз тунга эврила қолса,
 Соат-лаҳза бўлса, деган ичикишлар-чи?
 Ҳамманинг олдида кўзни уриштиришлар,
 Хўш, бу аён бузуқилик бекорми бари?
 Ундоқ бўлса, шу муқаррар олам-жаҳон пуч,
 Пучдир ўша парвардигор, қодир қажҳор,
 Беҳудадир — хотиним ҳам, Богемия ҳам!
 Ўзим пучман, мулки олам дегани бекор!

К а м и л л о

Подшоҳим вақт борида бу тимқоронгу —
 Хаёлларни нари ҳайданг, бўлишсин бадар,
 Ахир, бунинг оқибати — хатардир, хатар.

Л е о н т

Айтчи, мен ҳақ эмасманми?

К а м и л л о

-Подшоҳим, асло.

Леонт

Йўқ, мен ҳақман, алдаяпсан мени, Камилло!
 Эй, сен, қўрқоқ алдоқчи, эй шум, хиёнаткор,
 Қимга хизмат қилмоқчисан — қани, айта қол!—
 Эзгудикками ё фақшу разолатгами?
 Хотинимнинг қони унинг ҳаёти каби
 Шундоқ ифлос, шундоқ жирканч, палид бўлсайди,
 Аниқ гапки, бир соат ҳам яшай олмасди,

Камилло

Уни йўлдан оздирган ким бўлдийкин?

Леонт

Уша—

Богемия қироли. Ҳа! Қирол, ўшанинг ўзи.
 Бўйнига нақ қўл солгудай бўлиб фоҳиша,
 Ундан айрилгиси келмас, суйканар нуқул.
 Агар бўлса эди содиқ хизматкорларим,
 Бу савдога аллақачон қўярди нуқта.
 Сен баковулбошим, сени ўз қўлим билан
 Гадоликдан шу рутбага кўтарганман то,
 Ҳасрат-надоматларимни кўриб турибсан,
 Ерга боқиб, бор нарсани кўргандай само —
 Унга заҳар бериб, ишни осон айлагил,
 Уни ҳаяок этиб, менга дармон айлагил!

Камилло

Подшоҳим, ишни ошкор этмаслик учун
 Аста таъсир айлагувчи оғу берайин.
 Аммо бу гапларга жилла ишонмоқ қийин,
 Ифбат-диёнатда шундоқ ибратли бекам
 Наҳот шундоқ бўлса. Ахир, бир ўйлаб кўринг.
 Сизга меҳрим баланд..

Леонт

Бўлди, чўзма, Камилло!
Уйлайсанки, мен жийниман ёки бир пасткаш,
Уз ёрига маломатни кўргувчи раво?
Бир пастарин — уйқу-ором бағишлагувчи
Уз тўшаги поклиги ва ҳалоллигини
Лой-балчиққа қорган, балки тиканлар билан
Нина, жуводдизлар билан ёнган бедаво?
Уйлайсанки, ўз ўғлимнинг волидасини,
Уз ёримни беҳудага этаман таҳқир?
Наҳот шунча жоҳил бўлсам, шунчалар басир?

Камилло

Не ҳам дердим, ишонаман сизга, ҳукмдор.
Богемияликни гумон этаман аниқ.
Лекин ўша даф бўларкан, рафиқангиздан
Меҳр дариг тутмагайсиз... Уғлингиз ҳақи!
Сиз бу билан кесардингиз гийбатларни ҳам,
Бўхтонни ҳам.

Леонт

Маслаҳатинг маълум, Камилло.
Мен ўзим ҳам истамасдим бу шармандалиқ
Эл ичига ёйилсаю, овоза бўлса.

Камилло

Шоҳим, энди боққа кириб, уларга учранг,
Очиқ чеҳра билан, ширин табассум билан.
Худо шоҳид, агарда мен ўз қўлим билан
Унинг косасига заҳри-қотил солмасам,
Майли, ишончингизга мен номуносибман!

Л е о н т

Фақат шуни бажар, ёлғиз шуни бажо эт.
Бажо этсанг, юрагимнинг ярми сеники.
Бажармасанг, юрагингни оларман юлиб.

К а м и л л о

Онт ичаман, шоҳим.

Л е о н т

Хайр, мен энди борай.
Айтганингдай мен уларга учраб, ўзимни
Қувноқ, сертакаллуф қилиб кўрсатай.

(Кетади.)

К а м и л л о

Алам!

О, нақадар, алам! Эвоҳ, шўрлик маликам!
Ҳой, Камилло, ҳукмдорнинг ҳукмин бажо қил!
Қабоҳат қил, жиноятчи қотил бўла қол!
Пасткашлигинг учун сени кўтармоқчи у!
Подшокушлик қилиб шону шуҳрат қозонган
Минглаб ному насабларни билганимда ҳам,
Мен бу ишни қилмас эдим, қилмасдим асло.
Ҳолбуки у қотилларнинг шум қилмишидан
Едномадек бирорта тош, мармар сўзламас
Қисматлари — унутилиш, сафўлатдир, бас.
Йўқ, бу ердан қочиш керак, қочиш вассалом!
Бажо этсам — умр бўйи виждон ўч олар,
Бажармасам — қирол олур қасос, интиқом.
Ўзинг паноҳ бўлгин менга, толе юлдузим:
Богемия подшоҳи келмоқда.

Поликсен киради.

Поликсен

Ажаб!

Ўзи қол, деб қистадию ўзи хафаҳол.
Бир оғиз ҳам сўз қотмади.— Салом, Камилло!

Камилло

Салом, аъло ҳазратлари.

Поликсен

Нечук хабарлар?
Саройда не янгилик бор?

Камилло

Қарийб ҳеч нима.

Поликсен

Қирол хуноб, севимли бир вилоятдан
Ёки азиз қўрғонидан бўлгандай жудо.
Биз эшикда тўқнаш келдик, мен салом бердим.
Алик олиш қайда, ҳатто боқмади қиё,
Ўтиб кетди қаршисига тикилганича,
Лабларида таҳқирли бир киноя ўйнаб,
Гўё таклиф этди менга чигал бир жумбоқ,
Ечиш мушкул.

Камилло

Сабабини айтишим қийин,

Поликсен

Қийин? Демак, биламану айтишим қийин?!
 О, мен сиздан ўтинаман, этингиз ошкор.
 Еки сизга аён бўлган ўша асрорни
 Айтишингиз жоиз эмас, айтолмагайсиз,
 Айтолмайсиз ҳаттоки ўз-ўзингизга ҳам.
 Хўш, нима гап? Камилло! Ҳа, рангингиз ўчди.
 Юзингизда мен кўзгудек кўраман аён
 Менга тегиш гап борлигин аниқ, бегумон.

Камилло

Ҳа, иллат бор, ҳаммамизни этгувчи абгор.
 Аммо уни айтолмайман, айтарман фақат,
 Ўша иллат сизни паноҳ тутмишдир, ҳазрат,
 Гарчи соппа-соғсиз.

Поликсен

Мени тутмишми? Иллат?
 Нима, кўзим аждаҳонинг кўзи эканми?
 Қарашларим инсонларга қайғу-аламмас,
 Севинч — иқбол келтиргани аён. Ажабо!
 Мен биламан, Камилло, сиз, олижанобсиз,
 Бу фазилат сизга наслу насабдан эмас,
 Билим билан тажрибадан келган шубҳасиз.
 Сиздан ўтинаман, агар менга дахлдор
 Бирор нарса бўлса, уни айтингиз дарҳол,
 Ҳа, уни сир тутманг бундоқ сукут сақламанг!

Камилло

Айтолмайман!

Поликсен

Мен иллатнинг ўчоғиманми,
 Гарчи соппа-соғман! Менга айтишинг даркор,

Ҳой, Камилло, эшитдингми? Сендан сўрайман,
 Подшолисим — шу рутбан унвоним ҳақи,
 Ор-номусинг ҳақи, менга жавоб бергайсан —
 Менга таҳдид этар нечук офат-фалокат?
 Уша офат қайда? Магар яқинми, йироқ?
 Уни радди бадал этса бўлмасми ҳамон?
 Гар бўлмаса, курашмоққа йўқмидир имкон?

К а м и л л о

Майли. Сўрадингиз мenden ор-номус ҳақи,
 Ор-номус соҳибига бераман жавоб.
 Шоҳим, менинг айтганларим бажо айлангиз —
 Дарҳол! Йўқса, иккимиз ҳам бўлурмиз хароб.

П о л и к с е н

Хўш, Камилло, айта қол.

К а м и л л о

У менга буюрди...

Сизни заҳарлашни.

П о л и к с е н

Ким— у?

К а м и л л о

Қирол.

П о л и к с е н

Нимага?

К а м и л л о

У ўйлар, йўқ у кўп оғир қасамлар ичар
 Шу осмони муборакни ўртага қўйиб,

Зино қилганмишсиз бизнинг малика билан,
 Ҳзи беихтиёр шунга кўмаклашганмиш.

Поликсен

Зино қилганмишман! Менга кўмаклашганмиш!
 Ундан кўра томиримда чирисин қоним,
 Олам аро ҳоин дея аталиб номим,
 Шараф эмас, мурданинг шум қўланса ҳиди
 Атрофимда юрсин, менга дуч келган дамлар —
 Нақ ўлатдан қочган каби қочсин одамлар.

Камилло

Ҳатто осмондаги ҳар бир юлдуз номига
 Қасам ичсангиз ҳам — фойда бермас қасамлар.
 Денгизни ҳеч қуруқликка эвриб бўлмас,
 Худди шундоқ, шохимизни қуршаган жунун
 Фақат унинг умри билан тозажак якун.

Поликсен

Қандай қилиб бу фикрга борибди қирол.

Камилло

Билмадим, яхшиси ҳозир фурсат борида
 Бу балойи ногаҳондан қочмоқлик даркор.
 Муҳокамаларга машғул бўлишдан не цаф.
 Агар ишонсангиз сидқу садоқатимга,
 Утинаман, ҳамроҳ қилиб олинг мени ҳам,
 Сизга гаров бўлсин менинг умрим, ҳаётим.
 Ҳаялламай бугун тунда қочайлик. Ҳзим —
 Маҳрамларингизни воқиф этгайман, кейин
 Тайинг йўлдан денгизга ҳам бошлаб бораман.
 Яхши бўлур икки-икки чиқсак шаҳардан.

Менга Сицилия ери бегона энди,
Сизникиман, сизнинг содиқ маҳрамингизман.
Аждодларим номусига қасам ичаман,
Елғон гапирмадим, бари айтганларим чин.
Лекин яна гувоҳ, далил сўрар экансиз,
Кутолмайман, иккимиз ҳам бўлурмиз ҳалок —
Қирол сизни айламишдир ўлимга маҳкум.

Поликсен

Сенга ишонаман. Унинг юзу кўзидан
Менга ҳамма нарса аён. Сен бундан буён
Менга йўлчи-даргадирсан энди умрбод
Қўл ушлашиб боражаксан мен билан, инон.
Басир жинни! Инонмайди шундоқ санамга,
Қанчалар кўр эса унинг савдойи рашки,
Рашк ўтида ўзи қанча ёнса худписанд,
Маликанинг малоҳати шунчалар баланд.
У жаҳолат ичра ёниб хаёл айламиш
Ки, мен дўсти келтирибман унга маломат.
Шундан қўзимшидир унинг ғазаби. Даҳшат!
Ераб, сафаримиз бизга омад келтиргай,
Ва бегуноҳ маликага бахш этгай мадад.
Камилдо, бўл, ошиқайлик, бошлагин мени,
Умр бўйи падаримдек ардоқлай сени.
Юр, қочайлик!

(Кетадилар.)

ИККИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Сицилия. Саройда бир хона.
Гермиона, Мамиллий ва сарой хонимлари ки-
ришади.

Гермиона

Оҳ, бу шумтакани бундан олинг!— Мамиллий,
Ҳадеб сакрайверма, бас қил бошим оғриди!

Биринчи хоним

Бирор нима ўйпаймизми, юринг шаҳзодам,
Аммо лекин қизиқ ўйин.

Мамиллий

Йўқ, истамайман.

Биринчи хоним

Истамайман?! Нега энди, менинг шаҳзодам?

Мамиллий

Шундоқ ўзим. Мени дарров ўпа бошлайсиз
Ва болага галиргандек сўзлар қотасиз.

(Иккинчи хонимга)

Мана сиз бўлсангиз, менга кўпроқ ёқасиз.

Иккинчи хоним

Шунақами? Нима билан?

Мамиллий

Уйламанг лекин,
Менга ёққан у зулукдек қошингиз эмас,
Гарчи айтишади, қошинг камон бўлсаю
Қалам билан чизилган ой ўроғи каби —
Ингичка ҳам бўлса қора бўлгани соз деб.

Иккинчи хоним

Сизга буни ким айтган?

Мамиллий

Ким... эслаёлмайман.
Хотинларни солиштириб, ўзим билганман.
Қошингиз қай тусда?

Биринчи хоним

Кўм-кўк, азиз шаҳзодам.

Мамиллий

Ҳазиллашяпсиз, чунки хотин зотининг
Фақат, бурни кўм-кўк бўлар, қошимас асло,

Б и р и ч и х о н и м

Қаранг! Маликамиз қандоқ тўлишиб борар.
 Фурсат етиб, пайдо бўлур жажжи шаҳзода.
 Биз ҳаммамиз кейин унга хизмат қиламиз.
 Шунда сиз-чи, қошимизга келиб мен билан —
 Уйланглар, деб ялинасиз бизга.

И к к и н ч и х о н и м

Илойим,
 Маликанинг эсон-омон кўзи ёрсин.
 Аҳволига қараганда ой-куни яқин.

Г е р м и о н а

Ҳой, намунича ивир-шивир?— Бери кел, ўғлим,
 Мана бунда ўтир. Энди бир оз тузукман,
 Мен билан бўл. Менга битта чўпчак айтиб бер.

М а м и л л и й

Қувноқми ё қайгулими?

Г е р м и о н а

Истаганингни.
 Йўқ, яхшиси қувноғини айта қол.

М а м и л л и й

Нега?

Қишга ярашади ахир ғамгин эртақлар.
 Жодугарлар ҳақида бир чўпчагим бор.

Гермиона

Хўп.

Ўтира қол, лекин роса келиштириб айт,
Ажиб уйдирмадар билан ойингни қўрқит.
Биласан-ку.

Мамиллий

Бир бор экан, бир йўқ экан, бир...

Гермиона

Йўқ, сен аввал ўтир. Балли, энди бошлайвер.

Мамиллий

Қабристон қошида бир гадо яшаркан...
Эртагимни мен шивирлаб айтайин, ойн,
Чиридоқча уйғонмасин тагин, ухлабди.

Гермиона

Майли болам қулоғимга секин айта қол.

Леонт, Антигон ва сарой аъёнлари киришади.

Леонт

Бандаргоҳга жўнадими? Маҳрамларию
Қамилло ҳам у биланми?

Биринчи аъён

Сайхон ортида

Мен уларни учратдим, то кемаларига
Етганлари қадар қараб, кузатиб турдим.
Қўп шошилиш жўнаб кетди меҳмонларимиз!

Л е о н т

Мен ҳақ эдим! Ҳаммасини кўриб турувдим!
 О, кошкийди, кўрмасайдим, пайқамасайдим,
 Лаънатлайман ҳақлигимни, ҳақиқатимни!
 Май косага агар тушиб, чўкса ўргимчак,
 Уни ирганмасдан, ҳар ким сипқорар бешак.
 Лекин ўша газандани қадаҳ остида —
 Кўриб қолар экан, кўнгил айнайди ёмон,
 Қусуб, қайд қилади, ҳамма ичгани ҳаром.
 О, ўргимчак чиқиб қолди косамдан менинг.
 О, уларга менинг тахтим, ҳаётим керак.
 Қул Қамилло ўшаларга айламиш кўмак.
 Ҳақ эканман, буткул шубҳа-гумонимда ҳақ.
 Ўз малайим тузлиғимга тупуриб, ҳайҳот,
 Огоҳ этган хотинимни, Поликсенни ҳам.
 Аҳмоқ бўлиб қолаверди бу ёқда Леонт,
 Ҳа, уларга дарвозани ким очиб берди?

Б и р и н ч и а ъ ё н

Камилло,— бу, биласиз-ку, эски одатъ,
 Ҳар бир фармойиши гўё сизники эди.

. Л е о н т

Ҳа, бу менга аён, менга жуда ҳам аён.

(Гермионага)

Сен болани топширасан менга. Хурсандман,
 Ки сут эммагандир ўша сенинг сийнагдан.
 Гарчи, шубҳа йўқки менга ўхшашлиги бор,
 Лекин унда зиёдадир онанинг қони.

Гермиона

Бу нимади? Ҳазилингми?

Леонт

Олинг болани!

Мамиллийни олиб кетадилар.

Ойисига энди сира яқин келмасин.

Ойисига энди унинг қориндагиси —

Полксеннинг жойлагани тасалли бўлсин.

Гермиона

Елғон! Елғон! Улдир, лекин сўзимга инон!

Йўқ-йўқ, ишонишинг керак!

Леонт

Келингиз ҳамма:

Маликага назар солинг, яхшилаб қаранг.

Шубҳасизки, «гўзал!» дейсиз, ҳақиқий баҳо.

«Афсус, нопок!» дея яна уни қўшасиз аммо.

Қандай қилиб, шубҳа-гумон қилмаслик мумкин:

Сеҳру маломатга мафтун бўларкансиз, бас,

Нимасини айтай! Дарҳол етишар нафас,

Етишар бир совуқ нидо — аламингиз «э-э...»

Ва бошқаси қўллар уни «Ҳа, ҳа, шунақа»,

«Ҳмм, ҳмм», — дейди яна бири. Хўш, айтингиз-чи,

Иффатга доғ соладирган шу бўҳтонлардан,

Еки шундоқ маломатли сўзлардан кейин

«У топ-тоза, мусаффо» деб айта олур ким?

Тўппа-тўғриси унга айтай: «Фоҳиша!»

Гермиона

Энг ярамас, каззоб менга шу сўзни айтса,

Бирмас, икки карра қабих бўларди ўша.

Аммоки сиз, менинг эрим, янглишмоқдасиз.

Леонт

Йўқ, сиз янглишдингиз, менинг гўзал хотиним!
 Поликсенин Леонт билан эдаштирддингиз.
 Сен, шаллақи! Сени яна бошқа ном билан
 Атамоқчи эдим, лекин хавотирим бор.
 Қўрқаманки, авом ибрат олиб подшодан,
 Қуюшқондан чиқиб кетиб, шоҳу гадони
 Дағал сўзлар билан бирдек камсита бошлар.
 Мен сизларга уни бузуқ, фоҳиша, дежим.
 Айтиб бердим унга яқин бўлган ланни.
 Ва шуни ҳам билиб қўйинг: менинг хотиним,
 Риёкор Камилло, ўша ифлос қўшмачи
 Хиёнатда айбланурлар давлат олдида,
 У билганни бунинг иқрор этиши мушкул,
 Бунинг розилиги билан қочиб қолган ул.

Гермиона

Йўқ-йўқ! Сизга онт нчаман ҳаётим билан!
 Ишонингиз ахир, булар бариси бўҳтон.
 Кейин уят-хижолатда қоласиз, шоҳим.
 Кейин қанча, хатойимга иқрорман, деманг,
 Менинг номим, номусимни оқламоқ қийин.

Леонт

Хатойимга иқрорман! Ҳа, мен хато қилдим!
 Пойдеворни қийшиқ олиб, кўтардим қўрғон!
 Энди эътиқодим шуки, олам асоси
 Уйинчоқнинг юкини ҳам кўтара олмас!
 Тез зиндонга солинг уни! Агар қимда-қим
 Финг деса-чи, хиёнаткор аталур бешак.

Гермиона

Қай бир ёвуз анжум, ёвуз юлдузлар тўпи
 Бошимизда ёнур. Керак сабр ила бардош,
 Охир шафқат қилур бизга фалак — бағри тош.
 Мен хотинлар кўз ёшига ётман, жаноблар,
 Лекин ҳайҳот агар ўша шабнам ёғмаса,
 Қўрқаманки, шафқатингиз қуриб қолади,
 Қайғу мени ўтдан олиб, ўтга солади.
 Бироқ мен тайёрман. Фақат, қатъий ҳукмингиз
 Ҳақ ва одил бўлсин худди виждонингиздай.
 Мен бош эгиб қирол фармони кутаман.

Леонт

(соқчиларга)

Мен сизларга фармон бердим.

Гермиона

Менга ким ҳамроҳ?

Аъло ҳазрат, сўрайдирман ижозатингиз,
 Дариг тутманг, ғарибга бир иноят каби.
 Утинаман, маҳрамларим қошимга қўйинг,
 Ҳозир парваришни талаб этар аҳволим —
 Оҳ, сиз, тентакларим! Йиги, кўз ёши нечун?
 Мен агарда хиёнатчи, осий бўлсайдим,
 Ва ҳавоий бўлиб, чакки қўйсайдим қадам,
 Жоиз эди йирингиз ҳам, кўз ёшингиз ҳам.
 Қамоқни бир шарофатдек қабул этаман.
 Хайр, ҳукмдорим, хайр, сизни ҳеч қачон
 Хафаҳол бир қиёфада кўрмоқчимасдим.
 Энди эса кўрмоқчиман, кўрмоқ — тилагим.
 Юринг, азизларим, бизга ижозат бўлди.

Л е о н т

Иўқол! Ҳамманг ўша билан даф бўл!

М а л и к а н и соқчилар олиб кетишади, улар ортидан М а ҳ-
р а м — х о н и м л а р чиқишади.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Подшоҳим,
Утинаман, маликани қайтаринг.

А н т и г о н

Шоҳим,
Ғазабга эрк берманг, йўқса қаҳрингиз бутун
Улуғ бир фалокат бошлаб келиши мумкин —
Биз учун, малика учун, шаҳзода учун.

Б и р и н ч и а ъ ё н

О, ҳукмдор, олинг, менинг жонимни олинг,
Худолар олдида, сизнинг олдингизда ҳам
Маликамиз мусаффордир, ишонинг лекин.

А н т и г о н

Шу гап агар рост бўлса-чи, мен хотинимни
Отхонага қамайман ва ўзимга қўшиб,
Аравага қўшишга ҳам тайёрман, токи
Ҳар дақиқа кўриб турай, суйканиб турай.
Ушанда ҳам ишонишим гумондир, гумон.
Иўқ, агарда маликамиз алдоқчи бўлса,—
Хотинларнинг сўзи эмас, ҳар бир нигоҳи,
Ҳар бир ҳаракати, олган нафаси ёлгон!

Л е о н т

Утинаман, қизишманг!

Б и р и н ч и а ь ё н

О, раиятпаноҳ!

А н т и г о н

Ўзимизга эмас, ахир сизга куямиз.
Сизни алдамишдир қай бир ярамас, гаддор.
Унга лаънат бўлсин! Агар қўлимга тушса,
Бўйинини шарт узар эдим! Наҳотки наҳот,
Маликамиз шундоқ бўлса! Учта қизим бор:
Каттаси ўн икки ёшда, ундан кичиги —
Ҳадемай тўққизга тўлар, кенжаси — бешда.
О, ишонинг, эшитганим агар чин бўлса,
Майиб-абгор эта қолай учовини ҳам,
Улар ворисаларимдир, тоқатим борми —
Тугилажак ҳароми, шум набираларга.
Ундан кўра, илдизимни ўзим қирқаман,
Аямайман, зурёдимни гўрга тиқаман.

Л е о н т

Бас, жим бўлинг! Сизлар басир бўлибсиз магар!
Мелинг учун ҳамма нарса кун каби равшан.

А н т и г о н

Ундоқ бўлса, ҳожат борми гўр қазимоққа,
Ҳалол номус деган нарса бу дунёда йўқ.

Л е о н т

Ҳайҳот! Менга ишонишмас!

Б и р и н ч и а ь ё н

Афзал кўраман

Сизга эмас, ишонишса менга зиёда.
Сизга сўзим ёқмас, аммо менга хушёқар
Маликамиз ор-номусли бўлса дунёда.

Лео н т

Сизга нима хуш ёқади — ўзингизга тан.
Аммоки мен сўзлаганда, этманг эътироз!
Баски, сизни муқаррибу маҳрам этибман,
Бу — мендаги раҳмдиллик белгиси, холос.
Билмадим, бу гўлликми, ё муғомбирликми
Сизни басир этиб, бундай кўрликка солган,—
Менга бундай муқарриблар ортиқ керакмас,
Тергов, муҳокама, ҳукм ваколатини
Ўз зиммамга оламан.

А н т и г о н

Мен истар эдимки,
Сиз яширин бажарсангиз бу ишни, шоҳим,
Ва овоза этмасангиз.

Лео н т

Хўш, бу нимаси?

Ақлдан оздингми ёки гумроҳлигинг бор?
Мен уларга бир боқдим у тамом пайқадим.
Бекаму кўст далил учун — уларни энди
Фақат иш устида қўлга туширмоқ қолди.
Бас, ҳаракат айламоққа айладим қарор.
Бироқ шубҳаларга ўрин қолдирмай десанг,
Эҳтиёт бўл, кўзларингга ишонма зинҳор,
Шошқалоқлик бу ишларда балойи азим.
Шу сабабдан мен ҳозироқ киши юбордим
Муборак Дельфа, Апполон саждагоҳига,
Чопарларим — садоқатли Клеомен, Дион.

Бизга амри-фармойишин айтсин оракул.
Унинг ҳукми билан балки тиярман ўзни,
Е бўлмасам, бир йўласи этарман адо.
Хўш, маъқулми?

Б и р и н ч и а ъ ё н

Маъқул, шоҳим.

Л е о н т

Билганим билган.

Тахминларим тасдиғига йўқдир эҳтиёж.
Аммо лекин оракул пок назари билан
Берсин дейман ноқисларнинг ақлига ривож.
Ноқисларки, фаросатда басиру басар,
Очиқ-равшан нарсани ҳам кўра олмаслар.
Маликани эса банди зиндон этамиз,
Тока анув қочқинлардан олмасин ибрат.
Юринг, очиқ-ошкора суд тайин этамиз,
Бу ҳаммани ҳаяжонга солади албат.

А н т и г о н

(четга)

Оқибатда бўлар экан ҳақиқат ошкор,
Кулавериб, кулгудан нақ ёрилиш ҳам бор.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Сицилия. Зиндон даҳлизи.

П а у л и н а ва хизматкорлар киришади.

П а у л и н а

Қани бўлинг, менга зиндонбошини чорланг,
Қимдигимни унга айтинг,

Хизматкор кетади.

Эвоҳ, маликам!

Бутун Европада сенга муносиб қаср
Еки сарой йўқдир — бироқ сен зиндондасан!

Хизматкор зиндончи билан қайтади.

Афандим, маълумми сизга кимлигим маним?

Зиндончи.

Аслзода, олимақом, шавкатли хоним.

Паулина

Кўришмоғим зарур ҳозир малика билан.

Зиндончи

Ҳеч кимсани қўймасликка фармон берилган.

Паулина

Баракалла! Ахир номус ва ҳалолликнинг
Дўстлар билан кўришмоғи бўлурми жоиз!
Аммо ўтинаман сиздан, мумкиндир балким,
Маҳрамлардан биттасини чорлаб берсангиз?
Майли, қай бирини, балки Эмилияни.

Зиндончи

Бўпти, бошлаб келай сизга Эмилияни,
Лекин хизматкорларингиз чиқиб туришсин.

Паулина

Сизлар чиқиб туринг.

Хизматкорлар чиқишади.

Зиндончи

Марҳаматли синбора,
Мен учрашув чоғи бунда бўлишим зарур.

Паулина

Ихтиёрингиз, афандим, тезроқ қимирланг.

Зиндончи кетади.

Мана буни бўёқчилик деса бўлади!
Оқни қора, ёлғонни чин кўрсатмоқчилар.

Зиндончи Эмилия билан киради.

О, азизим, салом! Айтинг, аҳволлар нечук?
Қайғуларга қандоқ бардош этар малика?

Эмилия

Фарёд чекаётир шўрлик бефигон, беун,
Бундай ишга буюк қалблар қодирдир якка,
Аммо лекин асоратин кўрсатди ташвиш,
Муддатидан олдин енгил бўлди бояқиш.

Паулина

Нима туғди, ўғилми?

Эмилия

Иўқ, жажжи қизалоқ!
Қизалоқки, қоши кўзи попукдек, дўмбоқ.
Уни алқаб, ўпиб, бекам топар тасалло,
Айтар сўзи фақат: «Шўрлик болагинам, оҳ!
Иккимиз ҳам зиндондамиз, икки бегуноҳ».

П а у л и н а

Қиролимиз қилмишини кўтарсин вабо!
 Чин ҳақиқат сўзини у тинглаши лозим!
 Бу мушкулни аёл киши айлағай бажо,
 Агар унинг қаршисида тутилса тилим,
 Қовжирасин! Ҳатто аччиқ ғазаб ичра ҳам,
 Этолмасин ҳақиқатнинг сўзини изҳор.
 Утинаман, маликага етказинг алҳол,
 Ки ҳамиша фармонига ҳозир тураман.
 Магар бекам боласини менга ишонса,
 Қизалоқни отасига кўрсатардим мен.
 Маликани ёқлар эдим бор кучим билан.
 Қирол мурғак боласига назар ташларкан,
 Эҳтимолқи юмшаб қолар. Биласиз, баъзан
 Маъсум, мурғак чақалоқнинг унсиз боқиши
 Ҳар қандайин сўзамоллик сеҳридан баланд.

Э м и л и я

Бекам, мардонасиз, мудом олижанобсиз.
 Ниятингиз йўлдошингиз бўлсин илойим.
 Сарой хонимлари ичра сиздан бўлак ким
 Бу мушкулни осон этар? Бу ёққа ўтинг.
 Айтганларингизни бориб хабар қиламан,
 Бекам ўзи ўйламишди бу ишни аввал,
 Кимга топширсам экан, деб ташвишда эди,
 Балки, рад этишар, деган андиша билан
 Эркакларга бу таклифни айтолмаганди.

П а у л и н а

Эмилия, маликага етказинг шуни,
 Мен тилимга ишонаман, ишончим баланд.
 Тилим оқил келиб, қалбим тепаркан бардам,
 Биз муқаррар қайирамиз қайсар қиролни.

Э м и л и я

Тангри сизни паноҳида асрасин. Қетдим.
Мен ҳозироқ жавоб олиб қайтаман, кутинг.

З и н д о н ч и

Маликанинг боласини чиқарар бўлсам,
Мени омон қўймагайлар, ишонинг, бекам.

П а у л и н а

Бу жаҳолат! Ахир уни она қорнидан
Озод этган биров эмас, қодир табиат.
Қирол қаҳри-ғазабидан баланд турар у.
Майли, атанг маликани осий, гуноҳкор,
Аммо бунда чақалоқнинг нима айби бор.

З и н д о н ч и

Тўғри, бекам.

П а у л и н а

Сиз хотиржам бўлинг, сўрайман,
Бир кори-ҳол бўла қолса — ёрдамга шайман.

Кетишади.

У Ч И Н Ч И С А Х Н А

Леонт саройида бир зал.
Леонт, Антигон, сарой аъёнлари ва хизмат-
корлар киришади.

Л е о н т

На қундуз, на кеча менда ором-қарор бор!
Бу изтироб — заифликдир, ожизлик тамом.

Агарда бу аламларга сабабчи бўлган,
 Хотинимни мавҳ этсаму тупроққа қорсам,
 Руҳим таскин топиб, балки олардй ором.
 Гарчанд фосиқ қирол бизнинг қасосдан йироқ,
 Лекин менинг қўлимдадир анув фоҳиша!
 Сезаманки ажалга ем бўларкан ўша —
 Фароғатим қайтиб келар қалбимга мутлақ,
 Эй маҳрамлар!

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Лаббай, шоҳим.

Л е о н т

Хўш, ўғлим нечук?

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

У кечаси тиниб-тинчиб ётди, ҳукмдор,
 Тез орада тузалади, деган умид бор.

Л е о н т

О, нақадар номуслидир, покдир бу бола!
 Онасининг маломати очилдию, бас,
 Кўз ўнгимда сўниб борди нафас-банафас,
 Уйқу билан иштаҳасин тамом йўқотди,
 Гам-андухга ботди.— Мени қўя тур бу дам,
 Ўғлим нечук аҳволдадир, хабар ол илдам.

Х и з м а т к о р к е т а д и .

Қирол хусусида ҳозир ўйламоқ бекор.
 У қудратли ғаним — ундан ўч олиш маҳол.
 Зўр давлатлар бари унга иттифоқчидир.

Бас, интиқом соатимиз ортга сурилур.
Аммо лекин маликани қондирар қасос.
Мени лақиллатдим, балки аҳмоқ қилдим, деб
Кулаверсин Поликсен шум Камилло билан,
Мен уларга кулишни бир кўрсатардим-а,
Кўрадиган бўлди энди ёлғиз малика.

Чақалоқ кўтариб, Паулина киради.

Биринчи аъён

Кириш мумкин эмас.

Паулина

Бизни нари қувмасдан,
Ичкарига киритсангиз, яхши бўларди,
Сизга қай бириси қўрқинч, айтинг, жаноблар,
Маликанинг заволими, қиролнинг қаҳри?
Айтинг, қирол ғазабими азизроқ сизга,
Ё бўлмасам, маликанинг шаъни-номуси?

Антигон

Бас қил, етар!

Иккинчи хизматкор

У тун бўйи мижжа қоқмади.
Сизни қабул қилмас.

Паулина

Тақсир, хотиржам бўлинг!
Мен қиролга оромини қайтиб бераман.

Сизлар унинг атрофида соядек юриб,
У оҳ чекса, оҳ чекасиз — нечук ухласин?
Мен эсам-чи, тамкин билан, ҳақиқат билан
Шоҳнинг қайғу-ҳасратини қувай деб келдим.

Л е о н т

Хўш, у ёқда нима шовқин?

П а у л и н а

Шовқинмас, шоҳим.
Ким қудағай бўлур сизга деган мазмунда
Жиндак мунозара қилдик.

Л е о н т

А, нима! Нима?
Йўқол, ифлос! Йўқол! Келган йўлингга жўна!—
Ҳой, Антигон, қаёқдасан?— Айтиб эдим-ку,
Остонамга йўлатма, деб.

А н т и г о н

Шоҳим, неча бор
Айтганларингизни унга айладим изҳор,
Таҳдид қилдим қаҳрим билан, қаҳрингиз билан.

Л е о н т

Ҳукминг ўтмадими?

П а у л и н а

Шоҳим, ҳукми ўтади.
Таъқиқ этар экан ғарлиқ, беномусликни.

Аммо лекин ору номус ҳимоясида —
Токи у ҳам марҳаматли шоҳимга ўхшаб,
Хотинини банди зиндон айламас экан,—
Менга буйруқ беролмайди, ҳукми ўтмайди.

А н т и г о н

Шоҳим, кўрдингизми? Узди жиловини, бас,
Энди уни отингиздек тўхтатиб бўлмас!

П а у л и н а

Улуғ ҳукмдорим, менинг арзимни тингланг,
Садоқатли чўри бўлиб, содиқ дўст бўлиб,
Ҳозиқ ҳаким бўлиб келдим ҳузурингизга,—
Йўқ, хушомад айламайман бошқалар каби,
Лекин асл ҳақиқатни изҳор этаман:
Подшоҳимнинг олижаноб рафиқалари
Олампаноҳ ҳукмдорга салом йўллади.

Л е о н т

Подшоҳимнинг олижаноб рафиқалари?!

П а у л и н а

Шундоқ, шоҳим! Керак бўлса, юз бор айтаман:
Подшоҳимнинг олижаноб рафиқалари!
Агар эркак бўлганимда қиличим билан
Исбот этар эдим буни.

Л е о н т

Йўқол бу ердан!

П а у л и н а

(хизматкорларга)

Яқинлашманг, кўзингизни ўйиб оламан!
 Бор гапимни айтай, кейин кетаман ўзим.
 Олижаноб рафиқангиз — такрор айтаман:
 Олижаноб — ўша сизга қиз туғиб берди,
 Чақалоқни дуо қилинг энди, подшоҳим.

(Чақалоқни ерга қўяди)

Л е о н т

Йўқол, шум қўшмачи, ёвуз жодугар, йўқол!

П а у л и н а

Хукмдорим, беҳабарман жодугарликдан.
 Яна ўзга кирдикорим — сизга қоронғу.
 Мен қанчалар ҳақ эсам, сиз шунча ноҳақсиз,
 Ноҳақ гумон кўзингизни кўр қилмиш, ёху.
 Бу дунёда ҳалол дея ном чиқармоққа
 Шунинг ўзи бас эмасми, шоҳим?

Л е о н т

Хоинлар!

Ҳайданг уни! Олиб кетсин ҳаромисини!

(Антигонга)

Сен, лапашанг, нега оғзинг очиб турибсан!
 Ол, бу ердан ҳаромини, ол, дедимми, ол!
 Олиб, алвастига топшир.

Паулина

(эрига)

Кўлинг тегизма!
Таҳқирланган маликага кимки қўл урса,
Умр бўйи лаънатларга кўмилур ўша!

Леонт

(Антигонни кўрсатиб)

Хотинидан қўрқад!

Паулина

Оҳ, сиз ҳам агарда
Жиндак чўчисангиз борми хотинингиздан!
Шубҳа йўқки, болангизни танир эдингиз.

Леонт

Хоинлар!

Антигон

Мен онт ичаман, хоин эмасман.

Паулина

Мен ҳам хоинмасман, кўкка қасамёд бўлсин!
Орамизда қирол ўзи — ягона хоин:
У ўзи ва маликанинг ор-номусини,
Фарзандлари номусини, шон-шавкатини
Бекорчи бир уйдирмада қурбон айлади.
Ҳа, у истамайди — мана, кўриб турибман,
Ҳамма бало унинг, ёвуз қайсарлигида,—
Ҳақиқатга тик боқишни истамайди у!

Л е о н т

Оҳ, сен олашақшақ! Уйда эрингни уриб,
 Эл олдида хўжайиннинг чуқиб оласан!
 Поликсеннинг олқиндиси менга не даркор,—
 Қуриб кетсин онаси ҳам, ҳаромиси ҳам!
 Иккисин ҳам ўтда ёқинг!

П а у л и н а

Бу қизингиз-ку!

Ўз қизингиз ахир, худди айтганларидай:
 «Шу қадар ўхшашки, боқсанг, кўнглинг айнийди!»
 Бу сиз ахир, кичрайгансиз ҳажмда фақат:
 Кўзи, бурунчаси, ҳатто қош чимириши,
 Очиқ пешонаси, кейин жилмайиши ҳам,
 Қўлчалару бармоқчалар — ҳамма-ҳаммаси!—
 Эй сен, қодир худойимиз, она табиат,
 Шў гўдакка юрак ато этар экансан,
 Дунёдаги бор рангларни аяма, ишлат,
 Фақат сарифини қолдир, сариқ телбалик
 Сололмасин юрагига бекорчи ҳадик:
 «Болаларим эримданми, эримданмасми?»

Л е о н т

Вой, лаънати!— Эй сен, қари овсар, шу замон
 Хотинингни оғзини ёп, агар ёпмасаиғ,
 Худди дорга осиласан!

А н т и г о н :

Мендақаларни

Дорга осаверса агар сўрамай-нетмай,
 Дунё бўшаб қолади-ку.

Леонт

Ҳайдангиз уни!

Паулина

Йўқ-йўқ, ўша эр деганнинг энг пасткаши ҳам
Шунчалар паст тушмас эди, шунчалар тубан.

Леонт

Амр этаман, сени ўтда ёқишади, бас!

Паулина

Мен қўрқмайман. Ахир ўтда ёнувчилармас,
Ўтда ёқишганлар — элда саналур осий.
Сизни золим деб аташга тилим бормади,
Аммо лекин уйдирмаю бўҳтонларингиз,
Маликага этгай жавру бедодларингиз
Сизга иснод бўлиб тушар, ўшалар сизни
Эл наздида золим қилар.

Леонт

Ҳайдангиз уни!

Қимки менга содиқ эса, уни ҳайдасин!
Агар золим бўлганимда, тирик турмасдинг,
Тилингда эрк бермас эдинг шунчалар. Йўқол!

Паулина

(Хизматкорларга)

Яқинлашманг! Бу даргоҳдан ўзим кетаман!—
Шоҳим, сиз шу чақалоққа бир назар тапшланг:

Ўз қизингиз ахир.— Қодир тангри Юпитер,
 Унга ўзинг паноҳ бўлгин.— Қўлингиз тортинг!
 Хушомадгўйларсиз! Яна эркаклар эмиш!
 Унга яхшилиқни сира кўрмайсиз раво,
 Ҳа, ҳа, ҳеч бирингиз, Энди, хайр. Мен кетдим.

(Кетади)

Л е о н т

Сен бу ёсуманни шайлаб келгансан, хоин.
 Келтиргани қизим эмиш! Даф қил, улоқтир!
 Агар унга шунча меҳри-шафқатинг бўлса,
 Олгин-да, ўз қўлинг билан оловга ташла.
 Бу фахрли вазифани сенга юклайман,
 Ҳа, ҳа, фақат сенга, бошқа бировга эмас.
 Қани, тезроқ жўна, фармон бажарилди, деб
 Худди бир соатдан кейин ҳисоб берасан.
 Ҳа, билиб қўй, айтганимни топ-тоза бажар,
 Йўқса, ўзинг ва ана у ёсуманингни
 Балоларга ем қиламан, насибанг — ажал.
 Жўна! Менга чап беришни аммо ўйлама,
 Магар чап бермоқчи бўлсанг, айта қол дарров.
 Токи анув ҳаромини ўзим даф этай.
 Йўқ! Йўқ! Хотинингни шайлаб келганинг учун
 Уни ўзинг ўтга ташла. Мана шу—ҳукм.

А н т и г о н

Менинг сира гуноҳим йўқ.

(Аъёнларга)

Ахир айтинглар,
 Олижаноб афандилар,

Аъёнлар

Айтгани тўғри.

Хотинини киришга у қўймади.

Леонт

Елғон,

Сиз ҳаммангиз алдоқчисиз, риёкорларсиз.

Биринчи аъён

Сиздан ўтинамиз, бизга ишонинг, шоҳим,
Хизмат қилмоқдамиз сидқу садоқат билан.

Пойингизга бош қўямиз, сўраймиз сиздан,

Сизга қилган садоқатли хизматлар ҳақи,

Ушбу ҳукми-фармойишни бекор қилингиз.

У жуда ҳам бешафқатдир, ғоят беомон,

Оқибати даҳшат бўлур, бўлур пушаймон.

Биз ҳаммамиз ёлборамиз!

Леонт

Мен сизга нима,—

Бир хасмидим, шамолларнинг измида юрган!

Кутайинми, токи ўсиб-униб бир куни.

Шу ҳароми «ота» дея атасин мени!

Ундан кўра ҳозир ўтда ёққаним афзал.

Кейин афеус бефойдадир. Шундоқ бўлса ҳам,

Майли, ўша яшайверсин. Бўпти, розиман,

Бари бир ҳам унинг яшаб қолиши гумон.

(Антигонга)

Яқинроқ кел. Сен у доя хотиннинг билан

Шу болани қутқармоққа жуда орзуманд.

Хўш, бу йўлда сен нечук бир хизматга қодир?

Антигон

Неки құлдан келса, шоқим, барига ҳозир!
 Ор-номусим буюрганни айлағум бажо!
 Бола омон қолсин, жоним фидо этаман,—
 Уни нима қутқазади, айтинг?

Леонт

Айтаман!

Аввал менинг қиличимга қасамёд айла!

Антигон

Қасамёд қиламан шоқим!

Леонт

Едингда сақла!

Фармонимни бажо айла, бажо этмасанг,
 Улим кутар ўзингни ҳам, хотинингни ҳам.
 Унинг гуноҳидан, майли, кечдим бир карра.
 Сенга, хизматкоримизга фармонимиз шул,
 Бу ҳароми чақалоқни олиб ҳозироқ,
 Бизнинг мулки-мамлакатдан кетгайсан йироқ.
 Йўллар босиб, манзил ошиб адир-ла, дацит-ла,
 Уни тақдир, табиатнинг қўлига ташла.
 Тасодифдан туғилган у, тасодиф тағин —
 Уладими, қоладими — ўзи ҳал қилсин,
 Ол.

Антигон

Яхшироқ бўлур эди унга минг чандон
 Гар ҳозироқ ўлдирилса, лекин амрингиз
 Бажаришга онт ичаман.— Кетдик, болажон.
 Эҳтимолки, фаришталар инояти-ла
 Сенга емиш тутар ваҳший қарға-қузгунлар,

Эшитганман, бўрилар ҳам ўзни унутиб,
 Сендек норасида жонга мурувват қилар.
 Шоҳим, бахту иқболингиз доим ёр бўлсин,
 Гарчанд бу ишингиз сизга мупосиб эмас.—
 Уҳ, бояқиш, ҳалокатга маҳкумсан, нетай,
 Ё раб, қисмат ўзи сени ҳимоя этгай.

(Кетади)

Леонт

Беғонанинг қизи менга не керак!

Хизматкорлар

• Шоҳим,

Хабар қилишдиким, бундан бир соат бурун
 Дион билан Клеомен қайтмиш Дельфадан.
 Оракулнинг жавоби-ла тушиб кемадан,
 Улар ҳозир пойтахт сари ошиқмоқдалар.

Биринчи аъён

Тезда қайтишибди.

Леонт

Улар кетгандан буён

Йигирма уч кеча-кундуз кечди орадан.
 Демак, бизга тугал гапни, бор ҳақиқатни
 Ошкор этмоқчидир қодир тангри Аполлон.
 Тайёрланинг! Жам бўлишсин ақобир, аъён.
 Токи ўша хиёнаткор хотин туриб шай,
 Жумла эл олдида бир-бир сарҳисоб бергай.
 Уни ошкор айблаганман, қўнгиллар тўлур,
 Муҳокама очиқ, ҳукм ҳаққоний бўлур.
 Менга ҳаёт йўқдир ўша тирик экан то,
 Қани, ҳамма юрсин! Амрим айлангиз бажо!

Кетадилар.

УЧИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Сицилия портида бир кўча.
Клеомен билан Дион киради.

Клеомен

Ҳамон кўз ўнгимда ўша яшнаган диёр.
Мармар ҳаво, чаманзорлар қўйнида танҳо
Қад кўтариб турган улуг ибодатхона.

Дион

Оппоқ муҳит ичра заррин-зангори тусда
Қоҳинларнинг устидаги жуббаю ридо.
Ва Аполлон шарафига тоат-адолар,
Дабдабали қурбонликлар, зикри-самолар,
Дарҳақиқат, ҳар қадамда буюк тантана!

Клеомен

Ҳам оракул-авлиёнинг қалдироқ каби
Еру кўкка ларза солган ҳайқириқ саси!
Мен ўзимни шундай увоқ, ожиз сездимки!

Д и о н

Худоларга ялинаман, зиёратимиз
 Бизга шунча завқу сафо келтирганидай,
 Илоҳимки, маликага нажот келтиргай,
 Шунда бу сафарни чиндан сафар дегаймиз.

К л е о м е н

Узинг уни паноҳингда асра, Аполлон,
 Гермиянани суд қилиш менга хуш эмас.

Д и о н

Воқеалар шитоб ила югуришар, бас,
 Тунии қувиб, қабоҳатга чек қўяр замон.
 Ибодатхона муҳри-ла тасдиқ этилиб,
 Олий қоҳин қўлимизга ўзи топширган
 Оракулнинг жавобини ўқишар экан,
 Зулматни нур ёритади албатта, инон.
 Фурсат етди. Тингла, карнай чалар жарчилар,
 Неъматини аямасин биздан тангрилар.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Сицилия. Суд зали.

Леонт, аъёнлар ва судьялар киришади.

Л е о н т

Биз юракда чуқур қайғу-надомат билан
 Бошлаймиз бу ҳукм-ҳакам маъракасини.
 Қирол қизи, давлатимиз маликасини
 Қора қилмишлари учун айбдор санаймиз.

Зеро, ҳеч ким бизни энди золим деёлмас,
Ишни олий ҳакамларга топширамиз, бас,
Олиб кирилинг, ё оқлансин бир йўла ошкор,
Еки қораланиб, бўлсин жазога дучор.

Судья

Қирол фармонига кўра, малика ҳозир
Олий суд олдида бир-бир жавоб беради.
Тинчланинглар!

Гермиона, Паулина ва бошқа хос хонимлар
билан киради.

Леонт

Айбномани ўқинг!

Судья

(ўқийди.)

«Сицилия қироли, шавкатли Леонт рафиқаси Гермиона, сен давлатга хиёнат қилиб, Богемия қироли Поликсен билан мунофиқона алоқа этишда, Камилло билан тил бириктириб улуғ ҳукмдоримиз олиймақом умр йўлдошинг ҳаётига суиқасд тайёрлашда айбланасан ва жавобгарликка тортиласан, шум ниятинг қисман очилиб қоларкан, сен, Гермиона, ўз хотинлик ва фуқаролик бурчингга хилоф ўлароқ, жиноятчиларни тун маҳали қочиб қутулишларига маслаҳат ва амалий мадад бергансан».

Гермиона

Нима дердим? Қўйилган бу айбларни фақат
Алам-изтиробга тўлиб, этажакман рад.

Аммо ҳақлигимнинг тугал исботи учун
Бирор гувоҳ кўрсатишим сизларга қийин.
«Гуноҳим йўқ!» дейишимдан нима фойда бор,
Қим ишонар менга? Сиз-ку, жаноблар, алҳол
Самимийлигимда риё кўрмоқ бўласиз,
Агар одил эса чиндан тангриларимиз
Бунга ҳеч шубҳа йўқ! Мусаффолик, ҳалоллик
Устун келиб, мағлуб бўлур бу ерда бўҳтон.
Ҳақ-ҳақиқат ҳақсизликни енгар бегумон.
Ҳукмдорим, ўзингизга кундай равшан-ку
(Ахир бошқаларнинг бунга нима дахли бор?)
Қанча покдир, покизадир менинг ҳаётим,
Илгари у қанча софу мусаффо бўлса,
Эндиликда эса шунча лаънатга дучор.
Қайси солномада, эртак ё афсонада
Айтинг, топажаксиз яна шундоқ бир мисол:
Ки мен подшо қизи, яна шоҳ рафиқаси,
Яна азиз шаҳзодага она бўлсаму
Суд олдида туриб, бўҳтон, уйдирмалардан
Номус билан ҳаётимни ҳимоя қилсам...
Ҳаётимга ачинмайман. Тириклик — азоб,
Уни тарк этишга ҳатто ҳозирман шу тоб.
Номусимни мен ҳимоя этгум ҳамиша,
Чунки фарзандларга асл меросим ўша.
Подшоҳим, изн беринг, виждонингизни
Шоҳид этиб, берай сизга бир-икки савол:
Ахир, хонадонимизга ўша Поликсен
Иззатли бир меҳмон бўлиб келмасдан бурун
Менга лутфи-карамингиз зиёда эди.
Мен меҳмонни кутарканман, айтинг, не бўлди?
Янглишдимми, магар гуноҳ қилиб қўйдимми?
Агарда мен номус, ахлоқ доирасидан
Чиқиб, зарра маломатга йўл қўйган эсам,
Майли, юрагингиз чиндан тош бўлаверсин,
Майли, қабр тупроғимга ўғлим тупурсин.

Леонт

Мен-биламан: осий деган беномус бўлар,
У айбини тан олмайди, инкор этади.

Гермиона

Сўзингиз ҳақ, шоҳим, аммо бу ҳақиқатнинг
Менга не дахли бор?

Леонт

Демак, иқрор эмассан?

Гермиона

Иқрордирман, ҳақиқатдир саройингизда
Ширинсухан, ифбатли бир бека бўлганим.
Яна ҳақиқатдир, олий меҳмонингизни
Қондага кўра, иззат-икром қилганим.
Шоҳим, унга лутфи-карам айладим пича,
Лекин бари меъёрида, сиз буюрганча,
Ўзгача бир муомала этсайдим агар,
Эҳтимолки, аталардим: кўрнамак, ўжар.
Хуш келмасди бу сизга ҳам, Поликсенга ҳам.
Чунки, болаликдан сизга дўсти бокарам.
Ҳатто бирга-бирга ўйнаб тилингиз чиққан.
Мени фитначи, деб қўйган айбингиз бор-ку,
Шундоқ бир ҳамоқат, шундоқ нодонликки бу —
Уни не деб аташни ҳам билмайман, рости.
Лекин биламанки, ўша Камилло чиндан
Номусли ва ҳалол эди, комил бир инсон.
Нега қочди, буни ёлғиз худойим билар,
Бу жиҳати қоронғудир менга, ҳукмдор.

Леонт

Елгон! Ушаларга мадад айлаган ҳам сен,
Бунда қолиб, қулай фурсат пойлаган ҳам сен.

Гермиона

Шоҳим, сизни тушунмайман, жунунингизни
Синдиришим қийин менинг, жуда ҳам қийин.
Майли, ола қолинг, сизга жоним берайин.

Леонт

Билсанг, сенинг кирдикоринг — жунуним менинг!
Наҳот, менинг жунунимни қўзғотур наҳот,
Поликсендан орттирган у ҳароми қизинг!
Сен ўзингга ўхшаш анув зотларга монанд
Уятни-ку унутгансан, ҳақиқатни ҳам.
Иқрор бўлмай, оёқ тираб олиш — бефойда!
Фармон бердим ҳаромингни улоқтиришга,
Отаси-ку қочиб қолди, аммо сен эсанг
Ундан неча карра кўпроқ осийсан, ланин.
Бас, адолат буйруғига бўйин эггайсан
Ва ўлимни мукофот деб қабул этгайсан.

Гермиона

Менга бундоқ таҳдидингиз беҳуда, шоҳим.
Ўлим билан қўрқитмоқчи бўласиз — бекор,
Ахир ўлим — қутулишдир ҳаётдан, ёху,
Ҳаёт эса менга — алам, оғриқ ва азоб.
Мен ҳаётда бой берганим энг олий қувонч —
Мендан дариг тутганингиз муҳаббат, ишонч.
Нега дариг тутмоқдасиз, менга қоронғу.
Яна битта саодатим — ўғлим эди, у
Амрингиз-ла мендан тамом тўсиб қўйилган.
Яна битта бахтим шўрлик кенжа фарзандим,
Манглайи шўр экан, эвоҳ, толеи забун,
Мурғак боши билан бугун ўлимга маҳкум.
Маломатлар тоши билан озурдаман, хор,
Бола туғиб, бир дам ором-фароғатим йўқ.

Она бұлганларга монанд ҳаловатим йўқ.
 Мени касал ҳолим билан шу совуқ кунда
 Қошингизга келтирдилар, Айтингиз, шоҳим,
 Мен ҳаётдан тагин нима кутишим мумкин?
 Уша ўлим деганингиз қўрқинчлимикан?
 Ва лекин мен номусимни ҳимоя этгум.
 Магар пучак шубҳаларга суяниб ёлғиз,
 Мени ҳеч далилсиз айбдор этар экансиз,
 Бу бир зўравонлик, аммо адолат эмас,
 Шунинг учун ҳукмдорим, сўрайдирман, бас,
 Бу йиғинда оракулнинг сўзи ўқилсин,
 Қисматимга ҳакам фақат Аполлон бўлсин.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Менимча, бу жуда тўғри, ҳаққоний тилак.
 Тангри Аполлон шаънига айтиб санолар,
 Оракулнинг жавобини ўқингиз.

Суд ҳайъатидан айримлари кетишади.

Г е р м и о н а

Отам —

Рус подшоси эди. Агар тирик бўлганда
 Қизининг бу аҳволини кўриб, ўларди.
 Қассос қаҳри билан эмас, ғазаб биланмас,
 Қайғу-алам билан юрак-бағри тўларди.

Суд ҳайъати Дион ва Клеомен билан қайтиб киришади.

С у д ъ я

Адолатнинг қиличига қасамёд қилинг.
 Сен, Дион, сен, Клеомен Дельфада бўлиб,

Авлиёмиз оракулдан жавоб олдик деб,
 Мактуб сурғучланган, маҳкам муҳрли эди,
 Уни бизга олий коҳин чиқариб берди,
 Шу муқаддас муҳрни биз сира бузмадик
 Ва буюк асрорга дахл айламадик деб.

Дион ва Клеомен

(бирга).

Қасамёд қиламиз.

Леонт

Муҳр бузилсин, мактуб ўқилсин.

Судья

(ўқийди)

«Гермиона — соф, покдоман. Поликсен — бегуноҳ. Камилло — содиқ хизматкор. Леонт — рашкчи мустабид. Унинг маъсум гўдаги — қонуний. Йўқотганини топмагунча қиролда меросхўр бўлмайди».

Аъёнлар

Шукур, даргоҳингга шукур, қодир Аполлон!

Гермиона

Шукур, даргоҳингга, шукур!

Леонт

Тўғри ўқидингми?

Судья

Ҳа, тўғри ўқидим, шоҳим, аниқ, сўзма-сўз.

Леонт

Ўқиганинг тўғри эмас, сўзма-сўз ёлғон.
Суд ишини тугатмайди!

Хизматкор киради.

Кечиринг, шоҳим!
Марҳаматли шоҳим!

Леонт

Ғапир, нима гап?

Хизматкор

Шоҳим,
Қайғу-алам элчисига ғазаб айламанг!
Маликанинг қисматиға чекиб изтироб,
Қайғу ва қўрқувга ботган ўғлингиз ҳамон...
Шаҳзода...

Леонт

Хўш, гапирсанг-чи!

Хизматкор

Таслим этди жон.

Леонт

Е қудратли фалак! Мендан кўрлигим учун,
Осийлигим учун қасос олур Аполлон!

Гермиона ҳушдан кетиб йиқилади.

Нима бўлди?

Паулина

Қора хабар айлади адо,
Ажал фариштаси балки бошида пайдо.

Леонт

Эвоҳ, оғир зарба! Уни олиб чиқингиз,
У ҳушига келар. Ҳайҳот, нега инондим
Сўқир шак-шубҳага! Сизга илтижо этгум,
Уни қутқаринглар, унга ёрдам берингиз.

Паулина ва хонимлар Гермионани олиб чиқи-
шади.

Мени кечир, мени кечир, тангри Аполлон!
Осийлигим учун кечир! Поликсен билан
Мен тиклайман дўстлик меҳр-оқибатини.
Рафиқамни маҳбубам деб атайман яна.
Шавкатли ва садоқатли Камиллодан мен
Тизза чўкиб, гуноҳимга сўрайман узр.
Рашк ўтида мен шунчалар ёнибман хунхор
Ки дўстимни заҳарлашга фармон берибман.

Лекин Камиллонинг тиниқ ақли, идроки
 Улим, инъом қаршисида довдирамаган.
 У эзгулик билан, тиниқ туйғулар билан
 Тошар экан, Поликсенга ниятим очган.
 Бойлик-бисотини ташлаб жўнаган-қочган,
 Узни қисмат ўйинига этган ҳавола.
 Ярқироқ бир олмос эрур унинг номуси,
 Менинг кирдикорим эса аянч, қоп-қора!
 Унинг қаршисида буткул қораман, қора!

П а у л и н а киради.

П а у л и н а

О, нақадар алам! Алам! Йиртинг кўйлагим,
 Бўлмаса, тарс ёрилади ҳозир юрагим!

Б и р и н ч и а ъ ё н

Хоним, сизга нима бўлди?

П а у л и н а

Бағритош золим!

Қанча қийноқларинг бўлса, ёғдир, аяма,
 Дорга тортасанми ёки ўтга отасан?
 Ёки қовурасан қайнаб турган қозонда?
 Ҳар бир сўзим қўрқинч азоб-уқубатларга
 Лойиқ экан, қўлингдан не келарди яна?
 Рашк ўтида ёниб, қўрқинч бағритошлик-ла
 Сен бир нодон бола каби кўрсатган ҳунар —
 Қара, бошлаб келди қандай мудҳиш бир самар!
 Уз-ўзингни азроилга тутиб бер, малъун!
 Бу қилмишинг қаршисида аввалгилари
 Туси учиб кетиб, тамом ҳеч бўлиб қолди,
 Сен дўстингни хиёнатда айблаган замон

Кўрнамак бир нодон бўлиб қолдинг бегумон.
 Сен номус ва садоқатга ичкизиб оғу,
 Камиллони қотилликка айладинг қутқу,
 Аммоки бу қилмишларинг — пуч ва беозор,
 Булар янги жасоратинг олдида — бекор.
 Ўз қизингни қузғунларга ташлаганинг ҳам
 Ҳеч гап эмас,— иблис шундоқ қилмасди гарчанд!
 Қаҳринг билан шаҳзодани ҳалок этганинг,
 Онасини маломатга қўяр экансан,
 Олижаноб руҳи унинг ёш юрагини
 Тилка-пора этгани ҳам — қабоҳат эмас!
 Қабоҳатинг аён бўлди ҳозир, шу нафас,
 Даҳшатли бир қабоҳатким — эй қодир фалак!—
 Қонли ёшлар тўкиб ҳамма йиғлангиз: малак,
 Маъсум малак, маликамиз жон берди ҳозир,
 Лекин, мана, жазоланмай турибди қотил!

Биринчи аъён

Ўзинг асра, Аполлон!

Паулина

Ҳа, маликам ўлди!
 Онт ичаман, ўлди! Агар ишонмасангиз,
 Ичкарида ётибди у, кириб кўрингиз.
 О! Сен унинг танига руҳ, ёноғига ранг
 Лабларига агар нафас бера олсайдинг,
 Тавоф қилар эдим, қодир тангри деб сени.
 Бироқ пушаймонинг энди беҳуда, жаллод!
 Сенинг қабоҳатингга тенг қайғу топилмас,
 Энди кўмилавер афсус-надоматларга.
 Саждага бош қўйиб, яккаш оч-у яланғоч,
 Уйқуни тарк этиб, балки йиғлаб қон ютиб,
 Муз қоя устида, ваҳший бўронлар ичра,
 Ўн йил, йўқ, ўн минг йил тошдек қотиб турсанг

ҳам —

Гуноҳингни тутмагайлар тангрилар маъзур!

Леонт

Балли! Давом этир! Қақшат! Бари менга кам.
 Менга камдир, гарчи барча аччиқ таъналар,
 Дашномларни юзларимга ёғдирсангиз ҳам.

Биринчи аъён

Ҳукмдорнинг ранги бўздек оқарди, етар!
 Гарчи қилган иши унинг — гуноҳи азим,
 Лекин сўзингизда ҳаддан ошдингиз, хоним.

Паулина

Сиз ҳақсиз, афандим... Тўғри.. Ҳаддимдан ошдим...
 Биласиз-ку хотинларнинг тили югурик!
 Қаранг, қандай туси ўчди, титрайди шўрлик.
 Энди андуҳ чекиш бекор, бўлар иш бўлди,
 Энди нима фойдаси бор!— Таскин топ, шоҳим,
 Хижолатман, шунча таъна-тошларин отдим!
 Мен телбани маъзур тутинг! Сабабики, мен
 Маликани севар эдим жону дилимдан...
 Яна бошляпман! Аҳмоқ! Бўлди, бас қилдим.
 На марҳума маликани, на шаҳзодани,
 На қизингиз ва на ҳалок бўлган эримни —
 Эсламайман... Энди фақат жим тураман, жим!
 Ҳаттоки бир сўз демайман, шафқатли шоҳим!

Леонт

Хўб, гапирдинг, ҳаққоний ва тўғри гапирдинг.
 Менга ҳақиқат афзалдир ачинишингдан
 Мени ўғлим, хотинимнинг ёнига бошла.

Бир қабрга қўяй икки азизимни мен.
Ва қабр тошига ушбу ўлим сабаби —
Маломати машҳаримни ёзиб қўяйин!
Кейин ҳар кун келиб, унга бошимни қўяй,
Надоматлар чекиб, кўздан ёшимни қўяй.
Марҳумларим ҳузурига бошлаган мени.

Кетгшади.

УЧИНЧИ САҲНА

Богемия, Денгиз соҳилига туташган тақир саҳро. Чақалоқ кў-
тариб Антигон ва матрос киради.

Антигон

Биз Богемиянинг совуқ соҳилларига
Чиндан етиб келдикми, а? Ишонасанми?

Матрос

Етиб келдик, бироқ яхши соатда эмас
Қаранг, кўк юзида қора булутлар қалин,
Яшин ярқирайди. Бўрон бўлиши тайин.
Кўнглим сезар, шу чақалоқ қасоси учун
Фалак бир балога дучор этмаса дейман.

Антигон

Қойим бўла қолсин қодир фалак фармони!
Сен кемага чиқа тур ва менга овоз бер.
Мен тезда қайтаман.

Матрос

Тезроқ бўлинг, афандим.

Қўп узоқлаб кетманг яна. Ҳадемай — бўрон.
Бундай пастқамларда гала йиртқич юради.

Антигон

Бор, мен чақираман.

Матрос

Шукур тангриларгаким,
Шундоқ оғир бир ташвишдан охир қутулдим.

(Кетади.)

Антигон

Оҳ, бечора, шўрлик бола! Эшитгандимки,
Мурдалар ҳам тобутидан турармиш, ҳайҳот.
Бовар этмас эдим аммо ўтган кечаси
Шубҳа йўқки, маликани кўрдим мен кушод.
Оппоқ либос кийиб, бекам қошимга келди,
Ўтли оҳлар чекарди ва бош чайқар эди,
Шундоқ қайғу ичра, шундоқ гўзал сувратда
Мен илгари кўрмагандим бекамни сира.
Уч карра бош эгдию сўнг шивирлаб секин
Бир нималар дейишга у уринди лекин,
Лекин қайғу-алам билан шўрлик бўғилди,
Кўздан ёши маржон-маржон бўлиб қуйилди.
Ва ниҳоят, кўз ёшларин ютиб деди у:
«Оҳ, азизим Антигон, сен қасам ичгансан,
Сўқир, золим қисматнинг шум буйруғи билан
Менинг етим гўдагимга бўлурсан жаллод.
Овлоқ, ваҳший ерлар кўпдир Богемияда,
Ноласини эшитмагай бир одаминод.
Доғи ҳижрон, бўлган ўша гўдагимга сен
Истайманки, Ҳижрона деб исм қўйгайсен.
Биламанки, гуноҳинг йўқ, лекин зулмга

Хизмат қилдинг, энди шунинг касофатига
 Паулина дийдорини кўролмагайсан—
 Фарёд чекиб, ғойиб бўлди у гўзал санам,
 Мен кўрқувдан эс-хушимни йўқотдим тамом.
 Ва ниҳоят, кўзларимдан учаркан уйқу,
 Англадимки, анчайин бир туш эмасдир бу.
 Туш алдоқчи бўлур, менинг кўрганларим чин.
 Пайқадимки, Гермiona бўлмишдир ҳалок.
 Одил Аполлоннинг хоҳиш-тилаги шулким,
 Шу чақалоқ — Поликсеннинг сағир зурёди
 Уз отаси тупроғида топсин хоки пок.
 Наргис гулим, осмон ўзи паноҳинг бўлсин!
 Куйдирмажон номинг билан ётгил ёнма-ён.
 Саломат бўл, кўзим, толе ҳамроҳинг бўлсин,
 Ва бўлгайсан тангриларнинг меҳрига нишон.
 Хайр, бўрон қўзғолмоқда! Шўрлигим, хайр,
 Онанг қилмиши деб сени жазолар тақдир.
 Гарчанд кўзларимда нам йўқ, мана, қуп-қуруқ
 Лекин оқмоқдадир қалбим қон бўлиб бу дам.
 Эҳ, лаънатлар бўлсин менга, ўша соатда
 Ақл-идрокимдан ажраб, ичганман қасам.
 Хайр, болам. Қуюқлашиб қора булутлар,
 Кун юзини тўсиб, тундек сиёҳ қилурлар.
 Гувуллашиб осмон билан денгиз шу палла,
 Етимчамга айтишмоқчи бўлишар алла.
 Кема қани? Шамол мунча учқур бетоқат.
 Тимқоронғу! Нимадир у? Укирган нима?
 Айиқ, айиқ! О, тангрилар, мен ҳалок бўлдим!

(Айиқ қувади, Антигон қочади.)

Ч у п о н киради.

Ч у п о н

Ун ёшга тўлиб, йигирма учга етмаганлар яшаб нима қилади ўзи. Улар ёшликни ухлаб ўтказса ҳам бўлаве-

ради, нега десангиз, хотинларнинг қорнини қаппайтириш, қарияларнинг жиғига тегиш, жанжал-тўполон кўтариш ва ўғрилиқдан бошқа ҳунарлари йўқ.

(Саҳна ортида овчилар бурғуси чалинади).

Эшитяпсизми? Шундоқ об-ҳавода ким ов қиларди, ўша йигирма ёшли зумрашалар-да! Иккита қўйимни ҳуркитиб, қочириб юборишди. Мендан олдинроқ бўрига йўлиқишмаса, гўрга эди. Яхшиси, уларни яйдоқ ердан, соҳилдан излаган маъқул. Улар шунақа жойларни ҳуш кўришади. Худованди каримлар, менга раҳм қилинлар, ўзингиз соҳиби ихтиёрсиз!—Воҳ, нима бу? Ё қудратингдан, чақалоқ-ку! Дўмбоққина-я! Уғилмикан, қизмикан? Оҳ, сен кимнингдир гуноҳига далилсан. Ҳа, бевасовод бўлсам ҳам кўриб турибман, бу иш бирор чўрми ёки оқсочнинг кўмагисиз битмаган. Баччагарлар ишни ҳойнаҳой зинапоя остидами, омборхонадами битиришган. Ушанда манави бояқишдек совуқ қотиб дийдирашмаган. Бояқишни олмасам, увол. Ҳа, айтмоқчи, ўғлим қаёқда қолди? Боягина нариёгдан овоз берганди-я. Эҳ-ҳей!..

Д е х қ о н к и р а д и .

Д е х қ о н

Эҳ-ҳей!

Ч ў п о н

Вой, сен шундамидинг! Қабрда чириб кетганингда ҳам одамлар гап-сўз қилиб юрадиган аломат бир нарсани кўрмоқчи бўлсанг, қани, келавер. Ҳа, нима бўлди?

Д е ҳ қ о н

Мен денгиздаям, соҳилдаям шунақа ҳодисотни кўрдимки, асти қўяверасан! Денгиз деганинг энди денгиз эмас — осмону фалак! У осмон билан шу қадар туташиб кетганки, орасидан қил ҳам ўтмайди.

Ч ў п о н

Хўш, нима қилибди?

Д е ҳ қ о н

Вой, унинг ўкиришини, ўзини қирғоққа отишини кўрсайдинг! Бу ҳам майлику-я, сен анави шўринг қурғурларнинг дод-фарёдини эшитсайдинг! Уларни дам кўкка иргитади, дам пастга отади. Бир боқсанг, кема мачтаси нақ ойга бориб қадалгудек, бир боқсанг, нақ пиво бочкасига тушган пўкакдай, кўликка кўмилиб, гиргир айланади. Ердаги аросатни айтмайсанми! Айиқ унинг елкасига тишларини ғарчча ботириб олгану шўрлик бўлса ҳамон типирчилаб, жон ҳолатда, мени қутқаринглар, деб қичқиради. Антигонман, аслзодаман деб қичқиради. Сўнг анавиларни эрмак қилиш денгизнинг жонига тегди шекилли, бир ямлаб, кемани ютиб қўя қолди. Аслзода бўлса, бирам додлайди, бирам додлайди, уни мазах қилгандай айиқ ҳам қўшилишиб дод солади. Денгиз ҳам, бўрон ҳам бу дод-войни босиб кетолмайди...

Ч ў п о н

Во дариг, қачон бўлди бу воқеа?

Д е х қ о н

Хозиргина! Мен ҳали киприк қоқишгаям улгурганим йўқ. Чўкканлар сув остида ҳали совумаган, айиқ аслзодани ҳали тушуриб ҳам бўлмаган. Ҳамон устида чўққайиб ўтирибди.

Ч ў п о н

Афсус, бўлмаганим. Қарияга ҳар ҳолда кўмаклашардим.

Д е х қ о н

Афсус, бўлмаганинг, илло, чўкаётганларга ҳам кўмаклашармидинг. Кўрардим, қанақасига кўмаклашардинг.

Ч ў п о н

Аросат, бўпти, аросат! Аммо сен, азизим, бу ёққа бир қара. Сенга ўлаётганлар дуч келса, менга янги туғилган чақалоқ, рўпара бўлиб турибди. Йўрғакларини қара — аслзодаларники! Кўряпсанми? Қани, торт, торт! Очавер-чи, нима бор экан? Фаришталар кўнглимга солган: бой бўласан деб. Мана, қарабсанки, лоп этиб чақалоқни кўндаланг қилишди. Нега қаққайиб турибсан! Очавер!

Д е х қ о н

Омадинг бор экан, қария! Агар гуноҳларингни айтмаса, қариган чоғингда бир ўйнаб-куладиган бўлдинг. Тилла! Мана, ҳаммаси — тилла!

Ч ў п о н

Сенга айтсам, болам, бу — сеҳрли тилла! Ҳа, кўрасан ҳали. Ол, дарров бекит! Уйга, энг яқин йўлдан уйга

чопқилла! Бир омадимиз келди, лекин ҳеч кимга оғиз
оча кўрма! Шайтон кўтарсин ўша қўйларингни. Уйга
югур, уйга!

Д е ҳ қ о н

Хазинангни кўтариб, ўзинг боравер, дада. Мен қарай-
чи, айиқ ҳамон аслзода устидамикин, қанчасини еб ул-
гурдийкин. Айиқ фақат очиққанда қўрқинчли бўлади.
Агар аслзодадан бирор суяк-тўпиқ қолган бўлса,
дафн этаман.

Ч ў п о н

Баракалла! Магар кимлигини аниқлай олсанг, мени
чақир!

Д е ҳ қ о н

Бўпти, кўмишга ёрдамлашасан.

Ч ў п о н

Бугун кунимиз хайрли келди, болам, уни хайрли иш-
лар билан якунлаш керак.

К е т а д и л а р .

ТУРТИНЧИ ПАРДА

Хор қиёфасида З а м о н киради.

З а м о н

Ҳамма ҳам хуш кўрмас, аммо ҳаммага етар кучим.
 Яхшиликдир, ёмонликдир — баробардир мен учун.
 Мен — севинчу қайғудирман, чину ёлғонман доим,
 Қим яхшидир, ким ёмондир, менинг нима парвойим.
 Мен — Замонман. Учмоқ учун учқур қанот бераман.
 Афсонавий йироқларга сизни бошлаб бораман.
 Ўн олти йил масофани ўтажакмиз бир дамда.
 Ўн олти йил ўтган, аммо изи яшар оламда,
 Олам билан ўйин тушмоқ — менинг учун қонундир.
 Асрларнинг иморатин бузмоқ менга ўйиндир.
 Бузарман ҳам, тузарман ҳам. Шудир менинг юмушим,
 Бу одатим азалийдир, азалий бу қилмишим.
 Ўтмишларнинг шоҳидиман, истиқболга чопарман,
 Ҳозирнинг ҳар лаҳзасини тўзон билан ёпарман.
 Бир-бирини қувалашган кунларимни авлодлар —
 Бир кун келиб, мен яратган афсона, деб атарлар.
 Хуллас калом, фараз қилинг шу сўзларим сўнгида
 Ўн олти йил бир муддатни ўтказдингиз уйқуда.
 Мен кўзгуни айлантирай, кўринг унда бирма-бир
 Леонт иши энди яккаш — ёлғизлигу аламдир.
 Воқеалар чорлар бизни Богемия томонга,
 Поликсеннинг ўғли бугун бўй чўзибди жаҳонга.

Флоризель номи унинг, қомати нақ чинордек,
Ҳижронамиз ҳусни тўлиб, гул очибди баҳордек.
Нима бўлур, нима қолур, айтолмаймиз албатта,
Ҳамма нарса аён бўлур тайин вақти-соатда.
Чўпон қизи таърифида байту ғазал битармиз,
Фурсатингиз бўлса, қолинг, охирига етармиз.
Фурсатингиз зиқ бўлса-чи, сизга боқий сўзим шул:
Бораверинг, азизларим, ишдан қолмаган маъқул.

БИРИНЧИ САҲНА

Богемня. Поликсен саройи.

Поликсен ва Камилло киради.

Поликсен

Азизим Камилло, сендан ўтиниб сўрайман, ҳа деб қистайверма. Йўқ, дейиш шунчалар оғирки, худди беморга айлаңаман-қоламан. Хўп дейиш, сендан айрилиб қолиш эса менга нақ ўлим билан баробар.

Камилло

Мана, ўн беш йил ўтдики, юртимда бўлмадим. Умрининг кўпи ғурбатда кечди, дуруст, аммо суяқларим ўз она тупроғимда кўмилсин, дейман. Яна валинеъматим бўлмиш қирол қилмишларига пушаймон бўлиб, ортимдан киши юборибди. Дардига шерик бўлиб, ғамини енгиллатсам, деган умиддаман. Ана шу жиҳат ҳам менинг жўнаб кетишимни тақозо қилади.

Поликсен

Камилло, мени чиндан ҳам севсанг, тўсатдан жўнаб кетиб, шунча хизматларингни бир йўла совурма. Сенсиз куним кечмас экан, айбдор — сенинг фазлу фа-

зилатинг. Сендан айрилиб қолгандан кўра, сени билмаганим афзал эди. Сен қилганни бошқалар қилиши гумон. Бас, бошлаган ишингни тугатишинг шарт. Магар хизматларингни етарлича тақдирламаган бўлсам, бу уларнинг бебаҳолиги туфайлидир. Аммо сенга меҳрим, миннатдорчилигим кун сайин зиёда. Сендан ўтиниб сўрайман. Сицилияни, ўша маъшум мамлакатнинг номини оғзингга олма. Уни эслагунча, ўша биродарим, ўзинг айтмоқчи тавбасига таянган қирол ҳақидаги оғир хаёллар мени қуршаб олади. Унинг муҳтарам рафиқаси, болаларининг ўлимини ўйласам, кўксимга нақ найза санчилади. Менга айт-чи, ўғлим Флоризелни сўнги бор қачон кўрдинг? Ноқобил фарзанд — подшолар учун ҳам балойи азим, уларни деб чекилган алам яхши фарзандлар ўлимига чекилган қайғудан қолишмайди.

К а м и л л о

Шоҳим, шаҳзодани кўрмаганимга уч кунча бўлди. Қандай эрмакларга машғул, айтолмайман, лекин сўнги пайтларда саройда кам кўришиб, дарсларга ўз рутбасига мувофиқ, етарлича қунт қилмаётгани рост.

П о л и к с е н

Буни мен ҳам пайқадим, Камилло ва турган гапки, ташвишга тушдим. Ҳозирча уни яширин назорат этман, вассалом, ишончли кишиларим шаҳзодани қадамма-қадам кузатиб юришибди. Уларнинг айтишича, шаҳзода кўп вақтини кутилмаганда қашшоқликдан қутулиб, бой-бадавлат бўлиб олган чўпоннинг кулбасида ўтказармиш.

К а м и л л о

Мен бу тўғрида эшитганман, шоҳим. Унинг париваш бир қизи бор. Ҳуснининг овозаси оламга кетган.

Поликсен

Менга ҳам шундоқ дейишди. Қўрқаманки, ўғлим тушиб қолган тузоқ ўша бўлмагай. Иккимиз бориб, кимлигимизни сездирмай, чўпондан сўраб-суриштирайлик. Аминманки, у соддадиллик билан бор гапни оқизмай-томизмай айтиб беради. Утинаман, бу ишда менга кўмаклашиб юбор ва Сицилия ҳақида ўйлашни бас қил.

Камилло

Амрингизга ҳозирман, шоҳим.

Поликсен

Содиқ Камилло!
Энди бориб, кийимларни алмаштирайлик.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Чўпон кулбаси яқинидаги йўл.
Жулдур кийинган Автолик кирати.

Автолик

(куйлайди)

Далалар чаман очди — оҳей, воҳей!
Келаверинг, гўзаллар, бизга!
Сўлим баҳор чоғи юраклар, бай-бай,
Мунтазирдир ташрифингизга.

Эгалари кўринмас — оҳей, воҳей! —
Чойшаб билан ёпилмиш девор.
Тап тортмасдан тортавер, тортганингда май,
Уғримассан, қиролсан, қирол.

Чуғурчуқ чуғулрайди — оҳей, воҳей!
 «Чучув-чучув» сайрар майнахон.
 Шундай пайтда ёрим билан кошкийди,
 Бутазорда ўтирсак пинҳон.

Ажаб даврон эди, шаҳзода Флоризелга хизматкор
 эдим, шоҳи-духобаларга ўраниб юрардим, энди бўлса
 бекорчиман.

Каптарим, маъюсланма,
 Тун қоронғу ҳойнаҳой.
 Уғри адашмасин деб,
 Булутдан мўралар ой.

Мисгаринг келар йўл босиб,
 Қўлида йўқ бир чақа.
 Менинг ризқим очиқ-сочиқ
 Турмага тушмагунча.

Мен чойшаб ўғрисиман. Қирғий ин қураётган ма-
 ҳалда-чи, майда-чуйда ич кийимлардан ҳам тортиниб
 ўтирмайман. Отам мени Автолик деб атаган: ўзиям
 менга ўхшаб Уторуд юлдузи остида туғилган шекил-
 ли, ашаддий киссавур эди. Қимор ўйнайвериб, жонон-
 лар кетидан изғийвериб жулдур, Мосуво бўлдим, куним
 чакана ўғриликка қолди. Қатта йўл устида талончилик
 қилишнинг оқибати маълум — ё дорга осиласан, ёки
 калтакка ем бўласан. Менга униси ҳам, буниси ҳам
 маъқул эмас. Эртанги кунни ўйлаш эса эсимга ҳам кел-
 майди. Вой, ўлжа! Ўлжа!

Д е х қ о н к и р а д и .

Д е х қ о н

Хўш, каллани ишлатайлик. Ун битта қўй йигирма
 саккиз фунт жун беради, йигирма саккиз фунт жун-

нинг баҳоси — бир фунт тилла, ҳаммаси бўлиб бир ярим минг қўйнинг жуни қирқилди, дейлик. Хўш, қирқилган жун жами қанча бўлди?

Автолик

(четга)

Тузоқ узилдиб кетмаса бўлди, тустовуқ — меники.

Деҳқон

Йўқ, буни каллада ҳисоблаб бўлмайди. Яхшиси, қўй қирқиш байрамига нималар харид қилишни ҳисоб-китоб қилай. «Уч фунт қанд, беш фунт майиз, гуруч» — Дарвоқе, синглим гуручни нима қилади? Бас, отам уни байрам бекаси қилиб қўйибдими, нарёғини ўзи билади. У жун қирқувчиларга деб йигирма тўртта гулдаста тайёрлаган, жун қирқувчилар ҳаммаси — қулинг ўргилсин ашулахон. Уч овозлаб айтишганда, ёмон чиқмайди. Кўпчилигининг овози — йўғон, дўриллаган. Биттаси ўлгудек тақводор, сурнай жўрлигида зикри само ўқийди. Ҳа, пирог учун заъфар олма олишим керак, мускат ёнғоғи билан хурмо керакмас, рўйхатда йўқ. Етти дона ёнғоқ оламан, холос. Бир-икки дона занжавул илдизи, мен буни харидларимга қўшимча қилиб, текинга беришни сўрайман. Тўрт фунт олхўри, шунча майиз.

Автолик

(ерда ағанаб)

О, нега мен бу дунёга келдим!

Деҳқон

Худо ҳақи... "

Автолик

О, ёрдам беринг, ёрдам беринг! Манави жулдурлардан қутилиб олай, кейин ўлсам ҳам майлига.

Деҳқон

Вой, шўрпешана! Бу жулдурларни ечмай, уларга яхшироқ ўралиб олишинг керак-ку!

Автолик

О, тангрим, бу латта-путталар елкамга тушган минглаб, миллионлаб қалтаклардан ҳам баттар.

Деҳқон

Вой, шўрлик! Миллионлаб қалтак дейди-я, бунақада одамнинг абжағини чиқзади-ку.

Автолик

Афандим, мени талаб, қалтаклашди. Бор-будимни шилиб, устимга мана шу ислиқи рўдаполарни ёпиб кетишди.

Деҳқон

Сени шунчалар абгор қилган ким: пиёдами, суворийми?

Автолик

Пиёда қилди бу ишни, афандим, пиёда.

Деҳқон

Тўғри, қолдирган матойидан бу ишни пиёда қилгани шундоқ кўриниб турибди. Эҳтимолки, бу нимчани суворий ҳам кийгандир, аммо ундан буён аллақанча замон ўтгани аниқ. Қўлингни бер, ёрдамлашиб юборай. Чўз қўлингни!

Автолик

Секинроқ, марҳаматли афандим! Вой — вой-воей!

Деҳқон

Бечора!

Автолик

Оҳ, шафқатли афандим! Афтидан курагим чиққанга ўхшайди!

Деҳқон

Шу етмай турувди! Хўш, туролмайсанми?

Автолик

Секинроқ, марҳаматли афандим! (Унинг ҳамёнини олади.) Секинроқ, мурувватли афандим! Сиз менга шафқат-мурувват қилдингиз!

Деҳқон

Жиндек ақча берайми? Чақам бор эди шекилли.

Автолик

Йўқ, олижаноб афандим, қўйинг, керакмас. Сиздан

ўтиниб сўрайман, керакмас. Бундан ярим чақирим нарида қариндошим яшайди. Ушаникига бораётгандим. Қанча пул керак бўлса, ўшандан олавераман. Сиздан ўтинаман, менга пул бера кўрманг — бу билан мени ҳақорат қиласиз.

Д е ҳ қ о н

Сизни талаган қандай киши эди ўзи?

А в т о л и к

Мен уни биламан, афандим, бир пайтлар карта ўйнаганмиз. У шаҳзода Флоризелнинг хизматкори эди. Билмадим қай бир фазилати учун уни калтаклаб, саройдан ҳайдашди.

Д е ҳ қ о н

Сиз, қай бир гуноҳи учун, демоқчисиз, шундоқми? Саройда фазилат учун калтаклашмайди. Аксинча, иззат-эҳтиром қилишади... Лекин бари бир у саройда турмайди, ташлаб чиқади.

А в т о л и к

Ҳа, афандим, мен қай бир гуноҳи учун демоқчийдим. Мен у одамни яхши танийман. Бир пайтлар май мун ўйнатарди, кейин қозига югурдак бўлди, сўнгра қўғирчоқвозлик қилиб, саёқ ўғилнинг қисматини кўрса тиб юрди, ниҳоят, менинг қўрғонимдан бир чақирим нарида яшовчи чегачининг бевасига уйланиб олди Турли-туман қинғир-қийшиқ ишлар билан шуғулланди ва охир-оқибат муттаҳам бир ялангоёққа айланди қўйди. Уни Автолик дейишади.

Деҳқон

Вой, лаънати-ей! Уғри, учига чиққан уғри у! Ҳайи маросимлари дейсизми, ярмаркалар дейсизми, айиқ уриштиришлар дейсизми — ҳамма жойда тентираб юргани-юрган.

Автолик

Қаромат қилдилар афандим, каромат. Уша, ўшанинг худди ўзи. Устимга манави ислиқиларни илиб кетган ўша бетавфиқ.

Деҳқон

Бутун Богемняда ундан қўрқоқроқ дайди топилмайди. Бўйингиз сал баландроқ бўлиб, қовоқ уйиб, башарасига бир тупурганингизда борми — нафаси ўчарди-қоларди.

Автолик

Сизга айтсам, афандим, мен уриш-жанжални ёмон кўраман. Қўнглим озиб қолади — ишонасизми, у лаънати буни биларди.

Деҳқон

Хўш, энди аҳволингиз нечук?

Автолик

Дуруст, марҳаматли афандим, пича дуруст. Мана — тура оламан, мана — юра оламан. Ҳаттоки, сизга, хайр! — деб қариндошимникига қараб секин равона бўлиш ҳам қўлимдан келади.

Деҳқон

Сизни йўлгача кузатиб қўйсаммикин?

АВТОЛИК

Йўқ, марҳаматли афандим, ҳожати йўқ.

ДЕҲҚОН

Мен жун қирқиш байрамига деб ул-бул харид қилмоқчийдим.

АВТОЛИК

Омадингизни берсин, марҳаматли афандим.

ДЕҲҚОН КЕТАДИ.

Уша харидлар учун ҳамёнингда ҳемири топилармикин? Уша жун қирқишингга ҳам бораман, сени яна бир бор шилмасам, майли, исмим энг инсофли инсонлар рўйхатининг бошида бўлаверсин.

(Куйлайди.)

Эй пиёда, қадам ташла, олға бос,
 Ёмғирда ҳам, тўзонда ҳам юр фақат.
 Қувноқ бўлсанг, юз чақирим писандмас,
 Маъюс бўлсанг, бир чақирим — машаққат.

(Кетади.)

УЧИНЧИ САҲНА

Чўпон кулбаси олдида ўтлоқ.
 Флоризель билан Ҳижрона киради.

ФЛОРИЗЕЛЬ

Шу либосда яна гўзал, оромижонсан,
 Чўпон қизмас, илоҳасан, зеби жаҳонсан.

Гулбаҳорга элчидирсан. Қирқув байрами
Атрофингда юзлаб барра қўзини тўплар,
Худойимни қуршагандай илоҳий зотлар.

Ҳ и ж р о н а

Гапларимни маъзур тутинг, азиз шаҳзодам,
Сизга танбеҳ бериш менга муносиб эмас,
Аммоки сиз, салтанатнинг ёлғиз умиди,
Оддий чўпон чакмонини кияр экансиз,
Чўпон қизни илоҳа деб билар экансиз,
Бу жуда ҳам ғалатидир, ғаройиб бир ҳол.
Байрам бўлмаганда, байрам шарафи учун
Турли-туман кийинишлар бўлмаса русум,
Ушбу либосингиз менга тушмасди манзур,
Негаки у кийимимни ва кимлигимни —
Фақир насабимни менга эслатиб турар.

Ф л о р и з е л ь

Тикка парвоз қилиб, ажаб ишорат билан
Мени сенга бошлаб келган лочинга аҳсан.

Ҳ и ж р о н а

Тилагингиз менга паноҳ бўлсин илойим
Олий насабингиз ҳар хил хавотирлардан
Сизни эмин тутар, аммо мен-чи, қўрқаман.
Тафовутимизни эсга олишимданоқ,
Даҳшат босиб, юрагимга тушади титроқ.
Ахир нима бўлур, айтинг, нима бўлур, хўш,
Тасодифан бу тарафга қайрилса қирол.
Е тангрилар! Тожу тахтнинг ворисини у
Чўпон кийимида кўриб, нималар деркан.
Ва шу оддий ва тасқара кийимимда мен
Унинг назарига қандай бардош бераман?

Ф л о р и з е л ь

Оқибати бахайр бўлур бари, Ҳижронам,
 Ахир, ишқ ўтида ёнган худовандлар ҳам
 Жониворлар сувратига киришгани рост.
 Нептун қўчқор бўлган экан, Юпитер—ҳўкиз,
 Мендек чўпон бўлиб олган Аполлон-шоввоз.
 Аммо лекин улар сажда қилган париваш
 Шунча раъно бўлмагандир, шунчалар оташ,
 Тилаклари тилагимдек тиниқ бўлмаган.
 Мен бурчимни юрагимга соқчи айладим,
 Номусимни тилагимга посбон сайладим.

Ҳ и ж р о н а

Бу савдодан воқиф бўлса отангиз агар,
 Қаҳру ғазаб оташида ёнади, илло.
 Ҳа, шаҳзодам, иккисидан бири муқаррар:
 Ё мен адо бўлурман, ё ишқингиз адо.

Ф л о р и з е л ь

Бундоқ дема, ёлбораман, гўзал Ҳижронам,
 Пуч, беҳуда гумонларнинг қайғуси билан
 Шодиёна шу байрамни хуфтон айлама,
 Ёки сенга ёр бўлурман, ёки бўлмасман,
 Ушал подшоҳ падаримга ўғил бўлмасман.
 Ҳа, мен тақдир йўлларига кўндаланг бўлиб,
 Қароримда собит бўлиб тураман мутлоқ!
 Қани, битта кулиб, менинг кўзларимга боқ,
 Эртага не бўларкин, деб сира ўйлама,
 Сен бугуннинг нашъасини сурабер. Қара,
 Ҳар тарафдан келишмоқда бизга мەҳмонлар.
 Худди никоҳ айёмимиз бошланганидай,
 Сен завқларга тўлиб, шодон юришинг керак.
 Ишон, ўша айёмимиз келур муқаррар.

Ҳижрона

Бизни доим паноҳида тутсин худолар!

Флоризель

Мана, меҳмонлар ҳам келиб қолишди. Жоним,
Лутфинг билан сен ҳаммани қувонтир, токим
Қувонч ўти билан кўзлар, ёноқлар ёнсин.

Бошқача кийинган Поликсен ва Камилло, улар ортидан
Чупон, Доракс, Мопса, деҳқон ва бошқалар киришади.

Чупон

Қизим, нега ўтирибсан? Шундоқ айёмда
Марҳум онагинанг агар тирик бўлганда,
Дастурхони ноз-неъматдан ярқирар эди.
Ҳой, келинлар бу ёққа, деб чақирар эди.
Меҳмонларга сидқидилдан хизмат қиларди.
Улар билан қўшиқ айтиб, ўйнаб-куларди.
Кимга қадаҳ тутар, кимга тутарди таом
Ҳамма билан хуш тавозе, ширин, хуш калом,
Жиндак май симириб, яна гул-гул ёнарди,
Давраларга жон бағишлаб буткул ёнарди,
Сен бўлсанг-чи, ўтирибсан ялпайиб, қизим,
Нақ меҳмонда ўлтиргандек бир чеккада жим.
Туриб, дарров қарши олгин, мана, меҳмонлар,
Бегонани эркаласанг — ошино бўлар.
Қизаришинг бекор, ахир, уй бекасисан,
Шоду хандон қарчиласанг меҳмонни қанча,
Қўйларимиз жунни майин, мўл бўлур шунча.

Ҳижрона

(Поликсенга.)

Тақсир, хуш келибсиз, Ушбу байрамда отам
Бека бўлишимни менга буюрди бу дам.

(Камиллога)

Сиз ҳам хуш келибсиз, қани, марҳабо.—Доркас,
Меҳмонларга гулдасталар тутинг шу нафас.
Манави — размарин, мана — рута, қишда ҳам
Усаверар ёздагидек муаттар, кўркам.
Шу гул каби очилгайсиз, кулгайсиз бугун,
Бизнинг азиз меҳмонимиз бўлгайсиз бугун.

Поликсен

Ташаккурлар бўлсин сенга, гўзал чўпон қиз.
Зотан қиш фаслига етиб келганлар учун
Қиш гуллари ярашиқдир.

Ҳижрона

Менинг афандим,
Унутмангким, сунбуланинг сарин ҳавоси
Саратоннинг ҳовурига тўлиқдир ҳали,
Гарчи қор-қировли кунлар яқинлаб қолди.
Бу фаслнинг энг муаттар гул чечаклари
Чиннигулу бахмалгулдир. Лекин уларни
Табнатнинг ўгайи деб аташади, рост,
Мен боғимда ўстирмадим бу чечакларни.

Поликсен

Не сабабдан сен уларни ранжитдинг, қизим?

Ҳижрона

Эшитдимки, уларнинг шўх чиройи, ҳусни
Табиатдан эмас, сидқи ҳунардан эмиш.

Поликсен

Хўш, нима қилибди? Ахир, табиатни ҳам
Табиатнинг ўзи билан безайди одам.
Табиатнинг боласидир санъат ва ҳунар,
Биз ёввойи бир оғочни яхшилайлик деб
Нозик қаламчани ҳар гал этганда пайванд,
Ақл табиат устидан тантана қилар,
Лекин ўша табиатнинг кўмаги билан.

Ҳижрона

Шак-шубҳасиз.

Поликсен

Бас, боғингда бахмалгул ўстир,
Табиатнинг ўгайи, деб таҳқир этмагил,

Ҳижрона

Эркакларга упа-элик ёқади, аммо
Мен юзимга упа-элик сурмайман асло,
Худди шундоқ хуш кўрмайман бахмалгулни ҳам,
Лекин сизга хуш келгудек гуллар топаман.
Мана гулинаёно, мана садафгул, раъно,
Барра гуллар шомда мудраб эгик бош билан,
Уйғонурлар қуёш билан, кўзда ёш билан.
Булар бари — ёз ўртаси чечакларидир,
Ўрта ёшли кишиларга ғоят ярашур.
Ола қолинг!

Камилло

Магар сенинг қўйинг бўлсайдим,
Сенга боқиб термулишим менга бас эди,
Ўтга оғиз урмас эдим.

Ҳ и ж р о н а

Тангри Юпитер!

Унда тинка-мадорингиз кетарди қуриб,
Қиш шамоли учирарди чирширак қилиб.

(Флоризелга)

Гўзал дўстим! Сенинг баҳор ёшингга монанд
Баҳор чечакларини мен қайдан топаман?
Қани бўлса эди менда, дугонажонлар,
Сизнинг ёшингизга монанд яшил маржонлар,
Гўзал Проперина, шамол шиддати билан
Дий аравасида мағрур учар экансан,
Чўчиб туширганинг сулув чечаклар қани?
Уша чечакларга ўзинг ноил эт мени.
Навбаҳорнинг даракчиси латиф, серханда,
Тароватли нилуфарлар бўлсайди менда!
Венеранинг нафасидек хушбўй нафасли,
Шахло кўзли бинафшалар менда бўлсайди,
Баъзи қизлар каби бўса мазасин билмай,
Нозик, паришонҳол, ғунча барглари майда —
Якка-ёлғиз яшайдиган чечаклар қайда?
Атир гуллар қани, сада райҳонлар қани?
Наъматаклар қани, гули хандоқлар қани?
Сизга атаб гулчамбарлар тузардим бу дам.
Ва кўмардим улар билан севганимни ҳам.

Ф л о р и з е л ь

Нақ мурдани кўмгандек?

Ҳ и ж р о н а

Йўк, тўй тўшагини,

Ҳа, сен ҳақсан нақ мурдани кўмгандек, фақат
Уша ўлик оғушимда этилар дафн.
Дўстларим, олингиз анво гул-печаклардан!
Шу кийимда ўзимга ишқ қангамасини
Уйнаган актирисага ўхшаб кетаман.

Ф л о р и з е л ь

О, сен не қилмагил, гўзал гулим Ҳижрона,
 Бари сенга ярашади, ўзинг фарзона.
 Сўз бошласанг — сўзларингга сира тўймасман,
 Агар куй бошласанг — тинглаб, булбулим, бирдан
 Сени ёри жоним, дея хаёл этаман.
 Тикиш, тўқишинг ҳам бирдек ярашур сенга,
 Ё садақа берсанг бева-бечораларга.
 Уйнар бўлсанг, ўйинларинг қоматингга зеб,
 Шивирлайман: ўйна, жоним! Яна ўйна! — деб.
 Ғамзаларинг тўлқин уриб оқсинлар давом,
 Маликасан, жоним, сеҳри-чиройсан тамом!

Ҳ и ж р о н а

О, Дориклес, мақтовларинг ҳаддидан ошди,
 Гўзал шоҳид бўлиб магар маъсумлигингга,
 Ёноғингда ёшлик ўти ўйнамасайди,
 Бу нимаси, дея балки савол ётардим,
 Мақтаб ўлдирмоқчисан, деб хаёл ётардим.

Ф л о р и з е л ь

Менинг мақтовларим қанча беғубор эса,
 Сенинг хавотиринг шуйча беҳуда, бекор.
 Хўп, рақсга энди! — Қўлинг бергил, Ҳижрона!
 Биз умрбод биргамиз, ҳеч ажралмагаймиз,
 Бир жуфт кабутарга ўхшаб.

Ҳ и ж р о н а

О, улар учун,
 Кабутарлар учун қасам ичмоққа шайман!

Поликсен

Чўпон қизлар орасида шундоқ санамни
 Ҳали дунё кўрган эмас. Сипо, камтарин,
 Бутун сиймосидан ёғар олижаноблик,
 Шундай бир овлоқда шундай малоҳат.

Камилло

Қаранг,
 Шеригини тинглаб, қандай қизариб кетди.
 Чиндан қатиқ билан қаймоқ маликаси у!

Деҳқон

Эй, музика!

Доркас

Сен Мопса билан-а! Мана саримсоқпиёз,
 Мопсани ўпгандан кейин еб олганинг соз.

Мопса

Вой, гапини қаранг! Ахир ўзинг-чи, ўзинг...

Деҳқон

Ҳай, жим! Байрам ахир, одоб сақлайлик бир оз.
 Қани, ҳамма биргалашиб, рақсга тушамиз.

Музика. Чўпон вигит-қизлар рақсга тушишади.

Поликсен

Хўш, қария, айт-чи, анув чиройли чўпон
 Қизинг билан бирга рақс тушаётган ким?

Чўпон

Анавими! У — Дорик*лес! Бойвачча куёв.
 Менга ўзи айтган, лекин шундоқ бўлса ҳам
 Ишонаман, номусли ва ҳалол бир йигит!
 Ҳижронани севаман деб қасам ичади!
 Унинг кўзларидан севги дарсини ўқиб,
 Шундоқ термулади, шундоқ термуладики,
 Мовий кўлга боқиб, шунча суқланмайди ой.
 Бир-бирига тенгдир меҳри-муҳаббатлари,
 Бир-биридан бир бўса ҳам зиёда эмас.
 Онт ичаман.

Поликсен

У ажойиб рақс тушади.

Деҳқон

Не қилмасин, қай бир ишга уннамасин у,
 Қойил қилар, асир этар, нимасин айтай.
 Ҳа, Дориклес Ҳижронага уйланар бўлса,
 Хазинага эга бўлар. Хулласи калом!

Хизматкор кирди.

Хизматкор

Хўжайин, дейман, эшикдаги атторни эшитсангиз бор-
 ми, чилдирма билан найга бунақа рақс тушиб ўтирмас-
 дингиз. Сурнайга ҳаттоки қайрилиб ҳам боқмасдингиз.
 У азамат қўшиқ кетидан қўшиқни шундоқ қалаштира-
 дики, унинг олдида сизнинг пул санашингиз ҳеч гап
 эмас. Қадимий қўшиқлар билан ичи тўлиб кетганми,
 дейсиз. Ҳамманинг оғзини очиб ўтирибди.

* Богемия шаҳзодаси ўзини Ҳижронага шу ном билан та-
 нитган (тарж.).

Деҳқон

Узиям айни пайтида келибди. Чақир бу ёққа. Мен қадимий қўшиқларни яхши кўраман, айниқса, ўйноқисини ғамгин, ғамгинини ўйноқи қилиб айтса.

Хизматкор

У ҳар балони биледи, узуниниям, қисқасиниям, эр-каклар учунми, аёллар учунми — айтаверади. Бирор савдогар қўлқоп сотиб, бировни мунча хурсанд қилолмаган. Еш қизлар учун ишқий қўшиқлари бор, ҳалигидақа, қичиқ гапларсиз, биласиз-ку, бунақаси кам учрайди. Нақоратлари бирам сипо, бирам сипо, нуқул десангиз: «Ушла уни! Тишла уни!» Бордию бирор беҳаё қизнинг қитиқ-патиға тегиб қолса, қизнинг жавоби: «Ҳап, яхши одам, мени ранжитманг». Ҳа, худди шундоқ, қиз ўшани чақади-олади: «Ҳап, яхши одам, мени ранжитманг!»

Поликсен

Манавини азамат деса бўлади!

Деҳқон

Йигитмисан йигит! Қалай, яхши моллари борми?

Хизматкор

Қамалакнинг етти рангида товланувчи ленталар, ҳийлаи аъмол билан тўқилган, ҳатто зукко қозилар ҳам излаб, тугунини тополмайдиган тўр-пардалар, тасмачалар, жияклар, батистлар, хуллас, ҳаммаси бор, — бунинг устига уларни қўшиқ билан шундоқ таърифлайдики, гўё матомас, тангриларми ёхуд маъбудалар-

ми, дейсиз. Кўйлак ҳақида куйлаганда кўкдаги фаршталарга мадҳу сано ўқияпти, деб ўйлайсиз, енгива ёқасидаги кашталар мақтовини шундоқ келтирадики, бай-бай-бай...

Деҳқон

Тезда бошлаб кел, ўша қўшиқларни бу ерда куйласин.

Ҳижрона

Фақат огоҳлантириб қўй, мазза-матрасиз нарсалар айтмасин.

Хизматкор чиқади.

Деҳқон

Ўша атторларда, сингилжон, шунақанги нарсалар учрайдики, сен ҳатто хаёлингга ҳам келтиролмайсан.

Ҳижрона

Акажон, мен хаёлимга келтиришни ҳам ўйламайман.

Автолик

(куйлаб киради)

Оппоқ қордек матойим,
 Қораси — қарғашойи.
 Рўмолим, қўлқопларим,
 Атиргулдек мулойим.
 Юзга, бурунга ниқоб,
 Байрамда тақишга боп.
 Атирлару тароқлар,
 Маржонларим ярақлар.

Упа-эликнинг созин
 Йигитман деган олсин.
 Ленталарим бир талай,
 Сизга ярашур, бай-бай.
 Қани олавер, толма,
 Кейин армонда қолма.
 Шод бўлсин десанг малак,
 Пул керак, пулжон керак.
 Сотавермай сафсата,
 Олавер шартта-шартта!

Д е ҳ қ о н

Мопсага ошиқ бўлмаганимда мендан бир чақа ҳам ундиролмасдинг. Нетайки, унга қул бўлиб қолдим, энди лента ва қўлқоплар билан товон тўлашга тўғри келади.

М о п с а

Сен уларни байрамдаёқ совға қилмоқчи эдинг. Майли, ҳеч бўлгандан кўра...

Д о р к а с

Мишмишларга қараганда, у сенга бошқа нарса ҳам ваъда қилган шекилли.

М о п с а

Аmmo сенга қилган ваъдасини ошиғи билан адо этган. Қайтимини берганимда — қизармасанг, бас.

Д е ҳ қ о н

Ҳай, сенларда ҳаё борми ўзи? Бунақада ҳадемай этакларингни бошларингга қоплаб оласанлар-ку. Буна-

қа гаплар молхонада, ошхонада, ётоқхонада бўлади, наҳотки, кўчага олиб чиқсаларинг? Шивирлаб гапириш-саларинг ҳам гўрга эди. Шақиллашга бало борми?

Мопса

Юр, менга маржон билан муаттар қўлқоп ваъда қилгансан. Мен тугатдим.

Деҳқон

Йўлда мени шип-шийдам қилишди, деб айтдим-ку. Чўнтагимда ҳеч вақо йўқ.

Автолик

Рост айтасиз, тақсир, бу ердаги йўлларда муттаҳамлар бижғиб ётибди. Оҳ, эҳтиёт бўлиш керак, эҳтиёт!

Деҳқон

Бир ерда ҳеч ким сени шилмайди, ошна, хотиржам бўлавер.

Автолик

Тақсир, мен ҳам шундоқ деб умид қиламан: молларим — асл, қимматбаҳо моллар.

Деҳқон

Манавининг нима? Қўшиқларми?

Мопса

Утинаман, шулардан, менга олиб бер. Босилган қўшиқларга ўлгудек ўчман. Босилибдики, демак, рос гаплар экан-да.

Автолик

Мана буниси жуда аломат — ҳазин овоз билан куйланади: судхўрнинг хотини йигирма қоп тилла туққани, кейин илон-чаёнлар ва қовурилган қурбақа ейман, деб туриб олгани ҳақида.

Мопса

Шу рост гапми ўзи?

Автолик

Рост бўлганда қандоқ, бундан бир ой бурун содир бўлган.

Доркас

Судхўрга ўлсам ҳам тегмасдим.

Автолик

Шу ишга гувоҳ бўлган Ғийбат хола деган доя кампир ва беш-олтита бинойидек хотинлар тилга олинади. Ишонаверинг, мен ёлғон сотмайман.

Мопса

Жоним, шу қўшиқни ола қолайлик.

Д е ҳ қ о н

Хўп, олиб қўй. Аввал бошқа қўшиқларни ҳам кўрайлик, кейин бошқа мўлларни ҳам қарайлик.

А в т о л и к

Манави ҳам аломат, саксонинчи апрель, чоршанба куни сув бетидан қирқ минг газ кўтарилиб, тош юрак қизлар ҳақида қўшиқ айтган балиқ хусусида. Айтишларича, ошиғига шафқат этмагани учун совуқ бир балиққа айланиб қолган аёл экан у. Жуда қайғули, лекин, энг муҳими, ишонса бўладиган қўшиқ.

Д о р к а с

Сенингча, рост гапми шу?

А в т о л и к

Ростлигига бешта қози шаҳодат муҳрини босган, бошқаларнинг гувоҳлиги сандиғимга сиғмади.

Д е ҳ қ о н

Буни ҳам олиб қўй. Яна бошқасини ол.

А в т о л и к

Мана бу шўх қўшиқ, лекин жудаям аломат.

М о п с а

Шўхини сотиб ола қол.

А в т о л и к

Бунақаси топилмайди. «Биз, икки қиз севиб қолдик бир йигитни.» Бутун вилоятда буни куйламаган қиз йўқ. Ҳамма жойда талаш, худо ҳақи!

Мопса

Агар сен жўр бўлсанг, биз Доркас билан икковла-
шиб куйлардик. Уч овозга мўлжалланган деяпсан-ку.

Доркас

Биз бунн бир ой бурун эшитганмиз.

Автолик

Куйлаймиз, куйлаймиз, нега куйламас эканмиз!
Ахир куйлаш менинг ҳунарим-ку. Қани, бошладик!
(Куйлай бошлайди).

Ҳой, қизларжон, даф бўлинг,
Жонга тегдингиз роса!

Қизлар

Ҳа, йўл бўлсин, қаёққа?

Автолик

Боринг, ишингиз нима.

Қизлар

Уятсиз, безбет, қўпол!

(Басма-бас)

Хўш, энди маъшуқанг ким?
Бизга қасам ичгандинг.
Алдадинг бизни, айёр —
Қишлоққами, отизга?

Автолик

Нима, қулмидим сизга?

Қизлар

Қочди, қочиб қолди у.

(Басма-бас)

Мени ёрим деб атаб,
Мен-чи масхаралаб,
Номусим ўғирлади.

Деҳқон

Етар, кейин куйлаймиз. Отам меҳмон афанди билан муҳим бир нарсани гапиришаётганга ўхшайди, халал бермайлик. Қетдик, қани қутингни кўтар. Қизларжон, иккингиизга ҳам совға оламан. Аттор, биринчи харидор—камина! Юринг, гўзалларим!

(Мопса ва Доркасни бошлаб чиқади)

Автолик

Энди уни шиламан.

(Куйлайди)

Менга совға қил, ўртоқ,
Лента, упу ва тароқ,
Ёстиққа тўр-жимжима,
Кўйлак ёки шол рўмол,
Пулга кўзинг қиймаса,
Арзимас бир нарса ол,
Пулни тугиб қўйсангу
Ёрингни шод этмасанг,
Бундан пима фойда бор.

Хизматкор қайтиб киради.

Хизматкор

Хўжайин, дейман, нариёгда учта эчкибоқар, учта чўчкабоқар, уч қўйбоқар — устларига эчки териси ёпи-

ниб олишган ўзларини алламабало — сатирми, сартирми, деб аташади. Рақслари ҳам ажабтовур. Қизлар уни сакрашу югуришдан иборат чолоб деб аташяпти, ҳа, бу гапни бизларсиз ўйинга тушишаётгани учун аламдан айтишяпти-да. Чўчқабоқарлар, рақсни нуқул чир айланиб, таъзим қилиш деб тушунадиганлар таъбига ўйинимиз жилла ботмаса ҳам, бари бир хуш ёқадди, деб қасам ичишяпти.

Чўпон

Керакмас, ҳайдаб юбор! Ушаларсиз ҳам қаланғи-қасанғи эрмаклар тўлиб ётибди. Муҳтарам меҳмонларимиз ранжиб қолишади.

Поликсен

Бизни хурсанд қилмоқчи бўлганларни хафа қилясан. Сендан илтимос, кўрсат ўша раққосларингни.

Хизматкор

Уларнинг айтишича, уч чўчқабоқар ҳатто қирод хузурида ҳам рақсга тушишганмиш ўша масхаравозларнинг энг пачоғи ҳам ўн икки ярим газ баландга сакрай олармиш.

Чўпон

Бас, муҳтарам меҳмонларки рози экан, чақиравер.

Хизматкор

Улар эшикда мунтазир.

Хизматкор чиқади ва раққослар билан қайтиб киради.

Ўн икки сатир ўйинга тушади.

Поликсен

(чўпонга)

Сен баъзи бир нарсаларни билмайсан,
ошнам.

(Камиллога)

Биз нимага чўзямиз? Тугатмоқ керак.
Чол эзмаю овсар экан.

(Флоризелга)

Хўш, барно йигит?

Сен шунчалар ошиқсанки, байрамни тамом
Унутибсан магар, сенинг ўрнингда бўлсам,
Севгилимни кўмар эдим совғалар билан.
Қавлаштириб савдогарнинг тугунларини,
Ахтарардим унинг учун энг асл мато:
Сен-чи, харид айламадинг унга ҳеч вақо,
О, маъшуқанг бу тўғрида ўйлаб кўрсайди,
Мени севмайсан, деб сенга айтарди ошкор,
Шунда сенинг жавобинг ҳам бўларди душвор.

Флоризель

Азиз меҳмон, ёрим менинг муҳаббатимни
Ўлчамагай бундай майда-чуйдалар билан.
Мен қалбимда асряпман саодатимни,
Ўша совға униқидир, унга аталган.
Жоним, бир замонлар севги ўтида ёнган
Мана шу чол ҳузурида айтай ишқи роз.
Ижозат бер, қўлларингни кафтимда тутай,
Уларнинг қуш қанотидек майинлиги рост.
Улар арабларнинг садаф тишидан ҳам оқ,

Улар қутб сийнасида ярқираб ётган,
Қиш шамоли ялаб ўтган қор каби оппоқ.

Поликсен

Хўш, кейин-чи? Узи оппоқ бўлган бир қўлни
Қандоқ қилиб сен беғубор этарсан яна!
Мен сўзингни бўлдимми-а? О, давом этдир,
Назаримда сен қасамёд этмоқчисан?

Флоризель

Ҳа,

Сиз шоҳидим бўлинг,

Поликсен

Манов дўстим-чи?

Флоризель

У ҳам!

Шоҳидим бўл, осмон, замин, мунаввар олам!—
Агарда мен барнолардан барно бўлсайдим,
Агарда мен подшолардан подшо бўлсайдим,
Агарда мен донолардан доно бўлсайдим,
Ҳаммасни бағишлардим ишқингга, санам,—
Ҳаммасини этар эдим ўзингга нисор.
Е бўлмаса, ўлар эдим!

Поликсен

Қандай саховат!

Камилло

У ошиғи шайдо!

Ч ў п о н

Сен-чи, не дейсан, қизим?

Ҳ и ж р о н а

Мен бунчалар келиштириб айта олмайман,
Бундан ортигини хаёл эта олмайман.
Фақат ўз севгимга боқиб, этаман қиёс —
Мени қандоқ севишини.

Ч ў п о н

Бу жуда ҳам соз.

Гувоҳликка ўтинг, деймиз янги дўстларни,
Рози бўлдим, мен қизимни унга бераман,
Ўзига ярашиқ сепу сарупо билан.

Ф л о р и з е л ь

Ҳижронанинг сепи — ҳусну фазилатидир,
Сизга нотаниш бир кимса қиларкан қазо,
Шунчалар бой бўларманки, шунча бадавлат, —
Бундай бисот тушингизга кирмаган ҳатто —
Кел, оқсоқол, энди бизга оқ фотиҳа бер.

Ч ў п о н

Қўлингизни беринг!

П о л и к с е н

Жиндак сабр қил, ошнам!

— Отанг борми?

Ф л о р и з е л ь

Бор, нимади?

Поликсен

Бу ишларингдан
Хабардорми?

Флоризель

Хабари йўқ, билмагани соз.

Поликсен

Ўғилнинг тўйида ота — соҳиби эъвоз
Менга айт-чи отанг магар жинни эмасми,
Қариганда айнаб, ақлу ҳушидан озган?
Тили соқов, қулоғи қар эмасми магар?
Соҳиб хонадонми? Қўзи, кўриши қалай?
Шол эмасми, тўшагида чўзилиб қолган?

Флоризель

О йўқ, тақсир, отам ҳали қаримас асло,
Тенгдошлари ичра унинг қомати расо.

Поликсен

Мен шу оппоқ соқолимга қасам ичаман,
Қи ноқобил фарзанд, ёмон ўғил экансан.
Ўғил деган ёр танлашга ҳақлидир, дуруст.
Аммо ота бахти — ўғил садоқатини
Неваралар иқболида, деганлари рост.
Сенга доно бир маслаҳат берар эди у.

Флоризель

Азиз меҳмон, сўзингиз ҳақ, эътирозим йўқ,
Аммо айтиб бўлмас шундоқ сабаблар борки,
Тўйимизни сир тутишга даъват этади.

Поликсен

Отанга айт!

Флоризель

Иўқ, йўқ, асло!

Поликсен

Сен отанга айт!

Флоризель

Айтолмайман.

Поликсен

Сўйла унга севар ёрингни,
Уйлайманки, чол сира ҳам хафа бўлмайди.

Флоризель

Қасам ичиб айтаманки, бу мумкин эмас
Тасдиқ этсангиз бас аҳду-паймонимизни.

Поликсен

Аҳдингимас, ажримингни тасдиқ этаман.

(Узининг асл қиёфасида кўринади)

Сен, зумраша! Яна менга ўғил эмиш бу!
Энди нечук лойиқдирсан шаҳзодаликка,
Чўпон таёғига тожни алмаштирдинг-ку!
Сен-чи, қари туллак! Афсус, оёғинг гўрда,

Лекин қолган умринг энди тугайди дорда —
 Сен-чи, сен, жодугар, суюқ, сурбет, қизалоқ!
 Менинг ворисимга нозу ишвалар қилиб,
 Йўлдан оздирмоқчимисан!

Ч ў п о н

Эвоҳ, худойим!

П о л и к с е н

Ойимқиз, мен эсингизни киритиб қўйгум,
 Яхшилаб бир савалатсам ҳушёр тортасиз.

(Флоризелга)

Энди ушбу остонадан қадамингни уз,
 Ва умрбод бу даргоҳни ёдингга олма,
 Йўқ, десанг; тожу тахт билан хайрлашавер!
 Эсингда тут шуни! Қани, ортимиздан юр!—
 Сен-чи, қари туллак, ёлғиз ўлимнинг билан
 Гуноҳингни гарданингдан соқит этасан!—
 Сен, жодугар, шуни яхши тушуниб олким,
 Ҳар кимга, шу тентакка ҳам лойиқсан балким.
 Аммо лекин ўзини кўп адо этди ул,
 Сени деб хор этди, балки гадо этди ул.
 Агар унга тагин кулбанг эшигин очсанг,
 Ёки қучоқ очиб унга, меҳрингни сочсанг,
 Онт ичаман, қанча бўлма париваш, дилбар,
 Ўлимнинг ҳам оғир бўлур сенинг шу қадар.

(Кетади.)

Ҳ и ж р о н а

Қатлсиз ҳам энди ўлдим, халос бўлдим мен.
 Аммо унинг таҳдидлари чўчитолмади,

Бир-икки бор сўзини ҳам бўлмоқчи бўлдим,
 Яъни, кулба устида ҳам, сарой узра ҳам
 Битта қуёш нур сочади, осмон битта, деб.
 Бизни энди ҳолимизга қўйинг, шаҳзодам,
 Шундоқ бўлишини мен-ку яхши билардим.
 Сиз эҳтиёт бўлиб энди қўйингиз қадам,
 Фафлат уйқусида эдим, мана, уйғондим.
 Қўйинг, энди қўй-қўзимнинг олдига борай,
 Тўйиб-тўйиб йиғлаб олай.

К а м и л л о

Сўзла, отахон.

Тирик эканингда мундоқ мияни ишлат.

Ч ў п о н

Уйламоқ ҳам, сўйламоқ ҳам мен учун мушкул.
 Эҳ, шаҳзода! Сенинг шундоқ қилигинг билан
 Ҳалок бўлур энди мендек саксон яшар чол.
 Бобом, отам жон берган у жойда, тўшакда
 Оёғимни чўзиб туриб ўлмоқчи эдим,
 Уша марҳумларга ҳамроҳ бўлмоқчи эдим.
 Нима қилиб қўйдинг ўзи! Ҳадемай жаллод
 Ювиқсиз танимни жойлаб кафанга, ҳайҳот,
 Тупроққа кўммайди, жарга улоқтиради.
 Оҳ, лаънати! Сен муқаррар билгансан бунинг —
 Шаҳзодалигини. Энди нима қилдим мен?
 О, фалокат! Қатлгача ўлсайдим кошки!

(Кетади.)

Ф л о р и з е л ь

Нега тикиласан бундоқ таажжуб билан?
 Менга оғир, аммо руҳим ҳадикдан йироқ.

Кучим, иродамни тагин тоблар машаққат,
Устиворман, қароримдан чекинмасман, йўқ,
Мен отамга бўйсунмайман, фақат ва фақат
Мақсад сари интиламан, ниятим — ният.

К а м и л л о

Отангизнинг феъли-ҳуви аён, шаҳзодам.
У аламда ёниб, сизни тингламайди ҳам.
Ҳозир унинг ҳузурига бориш бефойда,
Ёнига йўлатмас, балки қўймас ичкари,
Сиз яхшиси кутинг, пича босилсин ҳоври.

Ф л о р и з е л ь

Хўп, кутаман, Камилло, бу сизмисиз?

К а м и л л о

Узим.

Ҳ и ж р о н а

Мен неча марталаб унга айтгандим, ахир,
Бошқалар бу ишдан хабар топишдими, бас,
Бало келиб, иқболимиз топар деб абас.

Ф л о р и з е л ь

Йўқ, санамим, бахт-иқболнинг пайҳон этилмас,
Токи тирик эканман — гар қасамим бузсам,
Ҳаёт битар, қулаб тушар гумбази олам.
О, сен бошинг кўтаргину кўзларимга боқ,
Отам тожу тахтдан мени айласин жудо!
Менга мулки давлат — сенинг муҳаббатингдир.
Сенинг васлинг.

К а м и л л о

Эсингизни йиғинг, шаҳзодам.

Ф л о р и з е л ь

Менинг муҳаббатим — ақлим, фаросатимдир.
Ақлим агар тўсиқ бўлса, ишқимга, ҳамон
Воз кечаман, жунун бўлур насибам тамом.

К а м и л л о

Сиз беҳуда бу аламни қўйинг, шаҳзодам.

Ф л о р и з е л ь

Менга бари бирдир энди — қувончим, шавкат,
Онтим, аҳду паймонимга мадад берса, бас.
На номус, на шараф, сўзим чиндир, Камилло,
На буюк Богемиянинг қадимий тахти,
На тоғлар, на денгизларнинг бойлик-сарвати
Мени қатъий қасамимдан айнита олар,
Хиёнатга бормасман мен ўшаларни деб.
Шундоқ экан, Камилло, мен сиздан сўрайман,
Сиз отамга муқаррибсиз, дўсти-қадрдон,
Мен уни тарк этиб, буғун кетарман йироқ,
Агарда у мени эслаб, чеқаркан фироқ,
Сиз тасалли беринг, бўлинг дардига дармон.
Унинг ҳақсиз ғазабини силанг, юмшатинг
Мен юракдан ишонаман, ҳаёт баҳрида
Биз чинакам йўлимизни олгаймиз топиб,
Сиз отамга сўзларимни бир-бир етказинг,
Она юртда ўзининг чин севгани билан
Бахтли бўлиш умидини тамом йўқотиб,
Ўғлингиз бош оққан ёққа сузиб кетди, денг.
Кемам шай турибди, зотан шайланган эди

Бошқа ниятлари ўзга мақсадлар учун.
 Ҳайё-ҳайт, деб бир ёқларга сузиб кетарман,
 Буни билиш фойдасиздир энди сиз учун.

К а м и л л о

Сабот ҳамроҳингиз бўлсин, азиз шаҳзодам,
 Лекин тинглаш керак яхши маслаҳатни ҳам...

Ф л о р и з е л ь

Ҳижрона, қулоқ сол... Жиндек сабр, Камилло.—

(Ҳижронани сахна ичкарасига бошлайди)

К а м и л л о

У қочмоққа узил-кесил қарор айлади.
 Кошки мен ҳам ҳамроҳ бўлиб жўнасам эди,
 Йўлда қўриқласам турли тасодифлардан,
 Унга хизмат қилсам, яна юртимга қайтиб,
 Яна ўша шўрпешона Леонтни кўрсам,
 Кўрсам валинеъматим ва ҳукмдоримни,
 Тараҳхумлар билан унинг ҳолини сўрсам.

Ф л о р и з е л ь

Ўтинаман, маъзур тутинг, азиз Камилло:
 Ташвишим кўп, назокатли бўлолмаёпман.

К а м и л л о

Марҳаматли шаҳзодам, сиз эшитгандирсиз
 Отангизга қилган ҳалол хизматларимни.

Ф л о р и з е л ь

Ҳа, сиз ҳалол садоқатли хизмат қилдингиз,
Отам буни айтишни кўп яхши кўради,
Қандай мукофотласам, деб ўйлаб юради.

К а м и л л о

Хўп, шаҳзодам, бу тарафи жуда соз, зотан.
Мен қиролни ва қиролнинг яқинларини
Севаман, деб оғт ичишга ҳожат йўқ экан,
Сизни ҳам севаман, хизмат қилмоқчидирман.
Кенгашимни қабул қилинг, айтайин кушод —
Сизни, яна сизнинг гўзал маҳбубангизни
Қайси юртда қучоқ очиб, кутажаклар шод.
Осмон паноҳингиз бўлсин! — Қўраман аён
Фақат ўлим сола олур ўртага ҳижрон.
Бас, пайсалга солмай, тезда никоҳдан ўтинг,
Юмшатаман, мен қиролнинг қаҳри-заҳрини
Ва сиз билан ярашмоққа ундайман уни.

Ф л о р и з е л ь

Қирол... биз билан-а. О, бу буюк мўъжиза!
Камилло, жон дўстим, шундоқ қилсайдинг кошқи,
Истасанг, мен жонимни ҳам берайин.

К а м и л л о

Тўхтаг.

Қай тарафга сузмоқчисиз?

Ф л о р и з е л ь

Ҳали номаълум.

Қисмат бизга, қочингиз, деб айлади фармон,

Бўйсунамиз ва тақдирга келтириб имон,
Шамол эсган ёққа сузиб кетаверамиз.

К а м и л л о

Баски, шундоқ экан — менинг маслаҳатим! Сиз
Дарҳол Сицилия томон сузиб кетингиз.
Сузиб кетингиз шу суюк ёрингиз билан.
(У сизники эканлиги кўрга ҳам равшан)
Боринг тўппа-тўғри қирол Леонт ёнига.
Ҳа, айтмоқчи, сизнинг гўзал ҳамроҳингизга
Маликаларга хос зийнат, сарупо керак.
Леонт қучоқ очиб, сизни қаршилар бешак.
Отангизнинг олдидаги гуноҳи учун
Кўзига ёш олиб, сизга айтар тазарру,
Кейин ўпар шаҳбонунинг қўлларини у,
Меҳрини қиёслар собиқ нафрати билан
Муҳаббати эса яшнаб қулф урар чунон.

Ф л о р и з е л ь

Ва лекин, Камилло, қай бир баҳона билан
Қирол ҳузурда ҳозир бўламиз?

К а м и л л о

Айтинг,

Қирол юборди деб дуо тасалли билан.
Кейин ўзингизни қандоқ тутишингизни,
Фақат уч кишига аён ушбу асрорни
Қиролнинг номидан қандоқ айтишингизни
Мен сизга ёзаман, азиз шаҳзодам, фақат
Леонт билан учрашганда ҳар сафар албат
Бу тўғрида такрор-такрор сўзламоқ керак.
Сизда Поликсенни кўриб, қувонсин қирол,
Отангизга ишонгандек ишонсин қирол.

Ф л о р и з е л ь

Ташаккур, Қамилло. Жуда ажойиб режа.

Қ а м и л л о

Бу менинча яхшироқдир, сув-сарҳад кечиб,
 Бегона, ёт қирғоқларга томон юришдан.
 Олис, ганим ўлкаларга қадам қўйишдан,
 Фалокатлар турар унда оғзини очиб.
 Унда машаққатлар чекиб, толиққан сайёҳ
 Тўхтар экан, лангарига суянур фақат.
 Яна эсда тутинг шуни, азиз шаҳзодам,
 Муҳаббатнинг тамалидир тўкис маишат
 Қайғу ҳусн-тароватни бузиб кетади,
 Туйғу деганингиз шунда тўзиб кетади.

Ҳ и ж р о н а

Ҳақ эмассиз, қайғу билан, машаққат билан
 Гул чеҳралар сарғаяди сарғайса, лекин —
 Асл туйғу собит қолар.

Қ а м и л л о

О, баракалла!

Қирқ йилда бир туғилади сизга ўхшаши,
 Чўпон қиз.

Ф л о р и з е л ь

О, марҳаматли, азиз Қамилло!

Унинг насл-насаби паст бўлгани билан,
 Қалби билан қиёфаси нақадар баланд.

Ҳижрона

Бас, бу мақтовлардан тамом хижолатдаман.

Флоризель

Менинг суюклигим, менинг гўзал Ҳижронам!
Қайси гуноҳимиз учун бу азиятлар!—
Сиз отамни қутқаргансиз, азиз Қамилло.
Дўсти-халоскорсиз. Нима қилишим керак?
Қирол Леонт ҳузурига бориш учун мен —
Маблағ, заррин либосларни қайдан оламан?

Қамилло

Бу тўғрида ташвиш тортманг, азиз шаҳзодам.
Биласизки, бор давлатим Сицилияда.
Хат ёзиб бераман, сизга беришар кийим,
Ташвиш чекманг, ажабланманг, дея атайин,
Юринг яна бир гапларни сизга айтайин,

Четга чиқишади.

Автолик киради.

Автолик

Ҳа-ҳа! Эй, шу ҳалоллик дегани ўзи ғирт аҳмоқлик эмасми! Унинг суюкли сингилчаси бўлмиш соддадиллик-чи? У ҳам ғирт авомлик-ку! Латта-путталаримни уларга ошириб бўлдим. Сандиғимда ҳеч вақо қолмади: на сохта олмослар, на ленталар, на ойначалар, на тўғнағичлар, на қўшиқлар, на тасмачалар, на қўлқоплар, на иплар, на тақинчоқлар, на узуклар — мана, бўмбўш! Худди мен бахт келтирувчи туморлар сотаётгандек, ҳаммаси ўлиб-тирилиб ёпишди. Шунда кимнинг ҳамёни семизроқ бўлса, кўз остимга олиб қўйдим.

Оқилман деб мақтанган анави масхаравоз қизларнинг қўшиғига чунонам маҳлиё бўлдики, сўзи ва оҳангини ўрганиб олмагунча ёнимдан бир қарич ҳам жилмади. Унга қараб бошқалар ҳам оғизларини очиб тура беришди, бутун жисмлари — қулоқ... Этак остидан истаган ҳамёнга қўл чўз, истаган чўнтакни кес, калит занжири-ни аррала — биров пайқамайди. Ҳаммаси каминанинг қўшиғига маҳлиё, ўша олди-қочди гапларга гиргиттон. Улар шундоқ кўзларини бақрайтириб ухлаб туришаркан, мен байрамга деб қаппайтирилган ҳамёнларни ўмаравердим. Анави эзма чол: «Вой, қизим-ей!», «Вой, шаҳзодамей!» деб, кутилмаганда дод солиб кириб, похол титкилаётган зағчаларни чўчитмаганда борми, нақ ҳамён зотига қирон солардим.

Камилло, Флоризель ва Ҳижрона саҳна ичкари-сидан чиқиб келишади.

К а м и л л о

Менинг хатим сизга ҳамроҳ бўлиб боради,
Тарқатади унинг шубҳа-гумонларини,

Ф л о р и з е л ь

Қирол Леонт сизга ёзадиган хат эса...

К а м и л л о

Отангизга бир ажойиб туҳфа бўлади.

Ҳ и ж р о н а

Осмон сизга паноҳ бўлсин! Ҳар бир сўз билан
Бизга севинч бағишлайсиз.

К а м и л л о

(Автоликни кўриб)

У ким бўлдийкин?
Ким бўлмасин, ҳамроҳ бўлур сизга аломат,
Барча воситани ишга солишимиз шарт.

А в т о л и к

Агар эшитиб қолишган бўлса — тамом, осилдим, дея-
вер.

К а м и л л о

Ҳой, азамат! Безгак тутгандай намуноча қалтирайсан?
Қўрқма, ёмон ниятимиз йўқ.

А в т о л и к

Тақсир, мен бир фақир-бечораман,

К а м и л л о

Шундайлигингча қолавер. Фақирликни ўғирлаб
бўлмайди. Биз фақат бечораҳол кўринишингигина
олмоқчимиз, холос. Қани, бўл, ечина қол — бу жуда
зарур, ошнам — кейин манави жаноб билан кийим-
ларингни алмаштириб ол. Тўғри, у ютқизади, лекин
бари бир сен устига тагин устама оласан.

А в т о л и к

Тақсир, мен бир бечора-ғарибман. (Четга.) Ким-
лигингизни кўриб турибман.

Қ а м и л л о

Қани, қимирла, тезроқ! Қўрмаяпсанми, жаноб ечин-
япти.

А в т о л и к

Ростдан-а? (Четга.) Мен бунақанги ҳазилкашликнинг
таги зил кетишини биламан.

Ф л о р и з е л ь

Бўла қол, ошнам.

А в т о л и к

Албатта, саховатингиз учун ташаккур. Лекин,
ростини айтсам, менга ноқулай...

Қ а м и л л о

Белбоғни еч тезроқ, қани, тугмани бўшат.

Ф л о р и з е л ь ва А в т о л и к кийимларини алмаштиради-
лар.

Саодатли гўзал, менинг башоратимга
Фалак ўзи омад бериб, етказгай барор.
Бутазорга кириб, қайта кийиниб чиқинг.
Юзингизни ўраб олинг бўйинбоғ билан,
Шаҳзоданинг қалпоғини кўзга туширинг
Ва гавага ўтиб олинг, кимдир шу маҳал
Ўйлайманки, ортингиздан кузатиб турар.

Ҳ и ж р о н а

Ўйнаш керак, чамамда, нақ саҳнадагидай.

К а м и л л о

Баракалла. Тайёрмисиз, менинг шаҳзодам?

Ф л о р и з е л ь

Шу турқи-тароватимда ҳаттоки отам
Танимасди дейман мени учратганда ҳам.

К а м и л л о

Иўқ, сиз қалпоқ кийманг, уни буёққа беринг.

(Қалпоқни олиб, Ҳижронага узатади.)

Малжам, сиз бора қолинг

(Автоликка)

Хайр, биродар.

А в т о л и к

Хайр, синьор!

Ф л о р и з е л ь

Ҳижронам, бир гапим бор эди...

(Унинг қулоғига шивирлайди.)

К а м и л л о

(четга)

Мен қиролнинг олдига бориб,
Уларнинг бу қочишидан этай хабардор.

Айтай, қай тарафга қараб қочганларин ҳам,
 Қирол шунда қочоқларнинг изидан тушар.
 Шубҳасизки, мен қиролга ҳамроҳ бўламан,
 Шунда соғинганим гўзал Сицилияни
 Кўриш яна насиб бўлар.

Ф л о р и з е л ь

Азиз Камилло,
 Осмон сизга паноҳ бўлсин. Биз йўлга тушдик.

К а м и л л о

Хўп, хўп, бора қолинг. Тезроқ жўнаган маъқул.

Ф л о р и з е л ь, Ҳ и ж р о н а ва К а м и л л о к е т и ш а д и.

А в т о л и к

Хо-хо! Ҳаммасини пайқадим, ҳаммасини эшитдим!
 Уғри учун энг муҳими: тиккайган қулоқ, ўткир кўз ва
 эпчил қўл, дейишгани бежиз эмас. Сезгир бурун ҳам
 зиён қилмайди. — ҳидлаб-ҳидлаб, бошқа тана аъзолари
 учун бир зумда иш топиб беради. Лекин замонамиз—
 каззобга жаннат. Бунақа айрибош устамасиз ҳам
 дуруст, устамаси билан эса — худди хазинанинг ўзи.
 Биздақаларга тангрилар мададкор, қаёққа қўл чўз-
 майлик, ишимиз бароридан келаверади. Кимсан, шаҳ-
 зода жувонбозлик йўлига кирибди, отасидан қочиб
 кетяпти азамат, яна бўйнига осиглиқ тоши ҳам бор.
 Қиролни хабардор қилиб қўйишини номус бурчим деб
 билганимдаям, бу гапни айтишга ошиқмасдим. Аммо
 хабар қилмаслик — беномусликдан ҳам баттар. Бас,
 ўз эътиқодимда қоламан.

Д е х қ о н билан Ч у п о н к и р а д и.

Четроқда турай. Яхши калла учун тағни бир иш
 борга ўхшайди. Ақлли одам ҳамма жойда ўзига иш

топиб олади; истаган чорраҳада, истаган дўкон, бутхона, қозихона дейсизми, ҳаттоки дор тагида ҳам.

Д е ҳ қ о н

! Бўлди, бас, қанақа одамсан ўзи! Қиролга айтиш керак, вассалом, менинг қизиммас, ташландиқ деб.

Ч ў п о н

Йўқ, сен аввал эшит...

Д е ҳ қ о н

Йўқ, сен эшитсанг-чи...

Ч ў п о н

Хўш, гапир.

Д е ҳ қ о н

Бас, у сенинг жону танингдан эмас экан, демак, қиролни ҳақоратлаган ҳам сенинг жону танингмас. Демак, сенинг жону танингни жазолаш ножоиз. Унинг ёнидан нималар топиб олгансан, барини кўрсат. Эгнида нима бор эди-ю бўйнида нима бор эди, хуллас, ўзи яшириб сақлаётганларидан бўлак, ҳаммасини. Кейин қонун дегани хуштагини чуриллатаверсин. Тупур, сенга нима.

Д е ҳ қ о н

Мен қиролга ҳаммасини айтаман: ўғлининг тамом кори, бор кирдикорини. У отасини ҳам, мени ҳам лақиллатмоқчи бўлди — мени подшонинг муқарриби қилиб кўтармоқчи бўлди-я, хумпар.

Д е ҳ қ о н

Балли, худди муқаррибус-султон қилиб кўтармоқчи бўлди! Шундоқ қилганда борми, қонимиз роса қимматлашарди, билмадим, бир қатраси неча минг танга баҳоланарди.

А в т о л и к

(четга)

Ақли бажо, вой, қизталоқлар-ей!

Д е ҳ қ о н

Юр, бўлмасам, қиролга учрашайлик. Тугунчадаги-ни кўриб, ўзиям соқолини юлса керак.

А в т о л и к

(четга)

Валинеъматимнинг қочишига ҳалал беришмаса, гўрга эди.

Д е ҳ қ о н

Қиролни саройда учратолсак, бас.

А в т о л и к

(четга)

Гарчи табиатан ўғри бўлсам ҳам, баъзан тўғри бўлиб кетамай. Атторлик аломатини яшириш керак. (Ясама соқолини юлади.) Ҳа ислиқилар, йўл бўлсин!

Чўпон

Саройга, муҳтарам афандим.

Автолик

Саройда ишларинг борми? Қимга ишларинг бор? Қанақа иш? Тугунчадаги нима? Исмингиз, унвонингиз, молу мулкингиз, таълим-тарбиянгиз, ёшингиз — ҳаммасини айта қолинг тезроқ!

Деҳқон

Биз фақиру ҳақирлармиз, тақсир.

Автолик

Ёлғон! Сиз қўпол, исқирт одамларсиз, менга тўррисини айта қолинг. Алдоқчилик — савдогарларга тааллуқ. Улар биз, аскарларга ёлғон-яшиқ сотишади, биз уларга шамшир тиғи биланмас, жарақ-жарақ тилла билан ҳақ тўлаймиз хуллас, улар бекорга ёлғон сотишмайди.

Деҳқон

Жаноблари чамамда бизга ҳам тўламоқчи эдилару лекин ўзларини тўхтатиб қолдилар шекилди.

Чўпон

Тақсир, ижозатлари билан сарой аъёни бўлсангиз керак.

А В Т О Л И К

Ижозатлари биланми, ижозатлари биланмасми, лекин сарой аёни эканлигим рост. Аёнлигим кийимдан аён эмасми? Аёнлигим савлатимдан кўринмайдими? Ҳидимдан-чи, аёнлигим сезилмайдими? Сенга бурнимни жийриб боқишимдан-чи? Сенинг майдачуйда ишларингни суриштирсам, дарров мени аёнмас, деб ўйладингми? Мен бошимдан то оёғимгача қуйиб қўйган аёнман, сени саройга киритишим ҳам, киритмай, ҳайдаб юборишим ҳам мумким, қани, муддаоингни баён қил!

Ч ў п о н

Тақсир, қиролга ишимиз бор эди.

А В Т О Л И К

Адвокатинг борми?

Ч ў п о н

У нимаси, тақсир, ижозатингиз билан?

Д е ҳ қ о н

Саройда адвокат деб куркани айтишади. Менданақаси йўқ, десанг-чи.

Ч ў п о н

Тақсир, менда курка ҳам, хўроз ҳам, товуқ ҳам йўқ.

Автолик.

Қандай бахтки, туғилганман бекзода бўлиб!
Авом бўлиб туғилсам, не қилардим унда,
Шунинг учун сизга шафқат айлагум пича.

Деҳқон

Улуғ бир амалдор бўлса керак.

Чўпон

Кийими бажо, лекин кийиниши бежо.

Деҳқон

Бу баъзида сал овсарроқ бўлиб кўринадиган улуғ
амалдорнинг худди ўзгинаси. Балад мартабали бир
зот, тиш тозалагичи шундан далолат беради.

Автолик

Анави тугундаги нима? Қутичами? Қутичада нима бор?

Чўпон

Тақсир, қутичада шундоқ бир сир борки, у ёлғиз
қиролга аён бўлиши мумкин, агар қирол ҳузурига ҳо-
зир кирсам борми, бу сирдан у дарров воқиф бўлар-
ди-қўярди.

Автолик

Бекорга овора бўласан, қария.

Чўпон

Нега, тақсир?

Автолик

Қирол саройдамас. У кемасига ўтириб, сайрга
жўнади. Фаросатларинг етишса, айтай, қиролимизнинг
бошига оғир қайғу тушган.

Чўпон

Эшитдик, тақсир, бунга ўғли сабабчи эмиш, ў
чўпон қизига ўйланмоқчи бўлибди.

Автолик

Агар ўша чўпон қўлга тушмаган бўлса, қочиб қол-
гани маъқул. Уни шунақанги азобу уқубатлар, шуна-
қанги қийноқлар кутадики, нақ одамнинг ичаги узи-
либ, ҳайвоннинг юраги ёрилади.

Деҳқон

Ростданми, тақсир?

Автолик

Елғиз унинг ўзимас, етти пушт уруф-аймоғи жал-
лод болтасига ем бўлади. Жазоси! Қандайдир паст-
каш, эси айнаган қўйбоқар шаҳзодани куёв қилмоқчи
бўлса-я. Айтишларича, уни тошбўрон қилишармиш.
Лекин унақада осонгина ўлади-қўяди. Подшо тахтини
қўтонга кўчириш! Ё тавба! Бунинг учун энг даҳшатли
қатл ҳам оз!

Деҳқон

Ижозатингиз билан, тақсир, голибо эшитмадингиз-
ми, ўша қариянинг ўғли ҳам бормикан?

А В Т О Л И К

Бор, унинг ҳам терисини шилишади. Кейин асал суркаб, қовоқари уясининг ёнига қўйиб қўйишади. Чала ўлик бўлмагунча ўша ерда тураверади. Сўнгра ароқми ёки шунга ўхшаш бирор ичимлик билан жон киргизиб, энг жазирама кунда тош деворга суяб қўйишади, ўша ерда жони узилгунча, пашшаларга таланиб ётаверади. Ҳа, ўша муттаҳамлар ҳақида гапиришдан нима фойда? Яхшиси, қиролга қандай ишингиз борлигини менга айта қолинг, афтидан фақир ва ҳалол одамлар кўринасиз. Мени яхшилаб хурсанд қилсангиз, бас, қирол ҳузурига бошлаб бораману унинг қулоғига бир оғиз шипшитиб қўяман. Сизга қиролдан бўлак ёрдам бера оладиган ёлғиз менман.

Д е ҳ қ о н

(чўпонга)

У жудаям зўр кишига ўхшайди. Мойла, мойлаб юбор, чўз тилладан. Амалдор дегани ўжар айиққа ўхшайди, лекин тилла берсанг, бас, бурнидан етаклаб юраверасай. Ҳамёни олиб, кафтига бўшат, вассалом. Ҳа, «тошбўрон қилишади, тириклайин терисини шилишади», деганини унутма.

Ч ў п о н

Агар жаноблари бизга мадад бермоқчи бўлсалар, мана, мендаги бор тилла. Физиллаб уйга бораману яна шунча ола келаман, унгача манави йнгитча қўлингизда гаров бўлиб тураверади.

А В Т О Л И К

Айтганимни олдин бажарай, кейин қолганини берсан.

Чўпон

Хўп бўлади, жаноблари.

Автолик

Хўш, ҳозирча ярмини бера қол. Сен ҳам шу ишнинг ташвишидамисан?

Деҳқон

Қисман шунақароқ, муҳтарам афандим. Менинг теримда юришнинг хосияти камроқ, лекин шундай бўлса ҳам уни шилиб олишмайди, деган умиддаман.

Автолик

Фақат чўпон ўғлининг терисини шилишади. Еки уни дорга осинади, бошқаларга ибрат учун.

Деҳқон

Баракалла, тасалли бердинг.— Йўқ, биз қиролга учраб, унга гаройиботларни кўрсатайлик. Ҳалиги сенинг қизинг, менинг синглим эмаслигини айтайлик, йўқса, ўлдим, деявер. (Автоликка.) Тақсир, иш битгач, мен ҳам шунча тилла бераман, қария уйдан тилла келтирмагунча, қўлингизда гаров бўлиб туравераман.

Автолик

Мен сизларга ишонаман. Унг томонга, денгиз қирғоғига қараб юринглар. Мен бир зумда нариёққа ўтиб, ортингиздан етиб оламан!

Д е х қ о н

Шундоқ одамнинг бизга йўлиққани — худонинг инояти, ҳа, худонинг инояти.

Ч ў п о н

Унинг айтганига юрайлик. Уни бизга фалак ўзи мададкор қилиб юборган.

Ч ў п о н ва Д е х қ о н кетишади.

А в т о л и к

Борингки, мен ҳалол одам бўлишга аҳд қилдим, дейлик, лекин бари бир қисмат бунга йўл қўймайди. У ўлжани нақ оғзимга келтириб солади. Бу гал неъматига икки карра муяссар этди. Ҳам тилла олдим, ҳам хўжайиним бўлмиш шаҳзодага хизмат қилдим. Шу сабаб бўлиб, мартабам зиёда бўлса, ажабмас. Анави миясиз каламушларни шаҳзоданинг кемасига тўғридайман. Шаҳзода уларни тингламай, кемадан ҳайдаб туширса, майли, хизматим ҳақиға мени саёқ, деб сўкаверсин. Бунақанги ном билан мени чўчитиб бўлсан, дашномларга эгим ўлиб, ўрганиб қолганман. Хўш, анавиларни шаҳзода олдиға бошлаб борай-чи, зора бирор гап чиқиб қолса. *(Кетади.)*

БЕШИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Леонт саройида бир зал.

Леонт, Клеомен, Дион, Паулина ва бошқалар
киришади.

Клеомен

Беҳуда ғам-алам чекиш, шоҳим, бас энди.
Ахир гуноҳ учун роса тўланди товон,
Айбни босиб кетди андуҳ билан пушаймон.
Фурсатидир энди маъзур тутсангиз ўзни,
Маъзур тутган каби сизни шу қодир фалак,
Худовандлар унутганини унутмоқ керак.

Леонт

То ўлгунча ёд этарман Гермюнони,
Юрагимни ёқар айбим — қора қилмишим.
Қандай қилиб маъзур тутай қабоҳатимни,
Қабоҳатки, ворисимдан жудо айламиш,
Қабоҳатки, қуёш каби оламда танҳо
Ўша жону жаҳонимни қабрга солмиш.

Паулина

Таассуфки, айтганингиз бағоят тўғри!
Дунёдаги бор хотинни йиғиб мабодо,
Ҳар бирдан бир фазилат олиб, ягона —
Санам ясалганда, шоҳим, ўша ҳам балки
Ўлдирилган малиқамга тенг келолмасди.

Л е о н т

Ҳа, сўзинг ҳақ! Ўлдирилган... ҳмм... ўлдирилган...
 О, сен аямайсан, шартта чақиб оласан!
 Хўш, нима ҳаққинг бор... Майли, чўзмайлик ортиқ.
 Аммо сен ҳам таъналарни бас қил тамоман!

К л е о м е н

Ахир минглаб мавзу боис-баҳона бор-ку
 Сизнинг меҳру оқибатга муносиб, лойиқ,
 Яна подшо учун суду самарга тўлиқ.

П а у л и н а

Мен биламан, уйлантирмоқ бўласиз уни.

Д и о н

Хўш, айтнинг-чи, бундан зарур тадорик борми?
 Хоним, юртнинг қисматига ачинмайсизми?
 Шавкатли бир насл қуриб битса майлими?
 Ўйлаб кўринг ахир, қандай бало кўзгалур
 Қиролимиз тахт устида қолса бефарзанд.
 Бизга қувонч-таеаллидир: марҳум руҳи
 Парвоз этиб, ноил бўлди равзага чиндан.
 Энди тирик қолганларни ўйламоқ зарур.
 Янги ворис таваллуди сингари, зеро,
 Нима бор давлатга яна муҳим, бебаҳо?

П а у л и н а

Қирол учун маликани қайдан топасиз,
 Ки фазл аро марҳумага тенг келсин ўша?
 Мумкинмидир сира шундоқ қайсарлик билан
 Қарши турмоқ тангриларнинг иродасига?
 Ё Аполлон башоратин унутдингизми?
 Қодир худо айтган эди, йўқолган қизи

То топилмас экан, Леонт безурёд қолур.
У топилса, Антигоним уйига қайтса,
Бу хаёлга сиғмас буюк мўъжиза бўлур.
Аммо илож қанча? Тақсир, маслаҳатингиз
Тескаридир самоларнинг измига тамом!
Ворис топилади, шоҳим, хотиржам бўлинг!
Ахир биласиз-ку, ўша Буюк Искандар
«Лойиқ кимсага» деб тахтни мерос қолдирган.
Кейин унга ўшандоқ бир ворис топилган.

Леонт

Балли, Паулина, азиз Гермионанинг
Хотирасин юрагингда тутасан эзгу.
Агар маслаҳатларингга қулоқ солсайдим,
Ҳозир бадбахт эмас, балки бахтли бўлардим
Унинг хумор кўзларига термулиб такрор,
Лабларидан жон бўсасин олар эдим мен.

Паулина

Уша лаблар ўзни қанча этмасин ниҳор,
Ноз-неъматни тугамасди сира ҳам.

Леонт

Балли!

Унақаси топилмайди! Агар бошқага
Юрагимни берсам, гўзал Гермионанинг
Қутлуғ руҳи қад кўтариб қаршимда тикка,
Сўрамасми мендан: «Недур гуноҳим?»— дея.

Паулина

У ҳақ бўлур агар шундоқ савол сўраса.

Л е о н т

Албатта ҳақ, Уйлашга ҳам ҳатто қўрқаман,
Улдирардим шунда янги хотинимни мен.

П а у л и н а

Мен-чи, яшар эдим фақат шунга орзуманд
Маликанинг руҳига мен кира билсайдим,
Шитоб билан қаршингизда бўлардим пайдо.
«Янги ёрнинг кўзларига термулинг, кейин
Кўнглингизни айтинг!»— дея солардим нидо.
Сўнгги қичқиригим: «Эсла, унутма мени!»
Ларза солур эди сизга қалдироқ каби.

Л е о н т

Юлдуз бўлиб порлар эди унинг кўзлари,
Бошқаларнинг кўзлари-чи — кўмирдай хира.
Паулина, хотиржам бўл, Леонт кўнглини
Ўзга ёрга бермас, энди уйланмас сира.

П а у л и н а

Бас, ҳозироқ қасам ичинг, фақат ва фақат
Сенинг розилигинг билан уйланурман деб.

Л е о н т

Жоним ҳақи, мен шундоқ деб қасам ичаман.

П а у л и н а

Сиз, жаноблар, қасамига шоҳид бўлингиз.

Клеомен

Уни бошлаб боғладингиз!

Паулина

Узим ечаман!

Агарда Гермionaга ўхшашин топсам.

Клеомен

Хоним...

Паулина

Жим бўлингиз!— Шоҳим, яна бир қарра
Уйланишни этарқансиз агар ихтиёр,
Изн беринг, топиб берай мен сизга дилдор.
Бир санамни биламан мен, Гермionaдан
Сал каттароқ, лекин унга жуда ҳам монанд.
Ки, марҳума маликанинг руҳи шубҳасиз
Бу никоҳни олқишлаб, оқ фотиҳа ўқир.

Леонт

Дўсти содиқдирсан! Майли, сенга инондим,
Тақдиримга ўзинг энди топавер тадбир.

Паулина

(четга)

Уйланмайсиз, подшоҳим, ошиқманг мунча,
Гермiona қабрдан то қўзғолмагунча.

Сарой аъённи қиради.

Аъён

Хукмдорим, ташриф этмиш хорижий бир зот,
Флоризель деб ўзини танитди бу дам,
Богемия шаҳзодаси, Поликсен ўғли,
Унга ҳамроҳ — ёш малика, сулув бир санам.

Леонт

Нима? Шундоқ тасодифан! Бу мумкин эмас!
Бундоқ ташриф унинг исми шоҳонасига
Ярашмайди. Қалай, кўпми хос маҳрамлари?

Аъён

Ҳамроҳлари кўпмас, уч-тўрт хизматкор, холос.

Леонт

Улар билан биргамидир ёш малика ҳам?

Аъён

Бир санамким бунақасин дунё кўрмаган.

Паулина

О, қайдасан, Гермiona! Янги замона
Қибру ҳаво билан боқур эски айёмга.
Сен, марҳума, энди чиндан йўл бўшатурсан
Янги ҳусну малоҳатга, зеби жаҳонга.
Ахир ёзгансиз-ку унинг қабр тошига:
«Бунақаси бўлмаган, йўқ, бўлмагай!» дея.
Уша завқу сурурингиз сўнибди, эвоҳ
Мана, янги келган меҳмон сизга дилрабо!

Аъён

Хоним, маъзур тутинг. Марҳум маликамитни
Қарийб унутибман, лекин, тутингиз маъзур,
Агар бир кўрсангиз ўша ёш шаҳбонуни,
Лабингиздан мақтов эмас, шаккар тўкилур.
Таърифини айтолмайман, бу ерда барча
Оёғига бош қўярди.

Паулина

Э, қўйсангиз-чи!
Хотинлар ҳам бош қўярми?

Аъён

Ҳа, хотинлар ҳам
Уни хуш кўради, чунки ягонадир у,
Биз эркаклар учун асл дурдонадир у.

Леонт

Сен, Клеомен, дўстлар билан чиқиб қарши ол
Ва бошлаб кел меҳмонларни қучоғимизга.

Клеомен ва бошқалар чиқишади.

Бу — сирли бир жумбоқ бўлиб туюлар менга.

Паулина

О, агарда шаҳзодамиз тирик бўлганда,
Дўстлашарди балки анув ёш меҳмон билан.
Ахир, улар тенгдошлар-ку.

Леонт

О, Паулина!

Бас қил! Шаҳзодани ҳар гал сўзлар экансан,
 Менга худди қайта бошдан ўлгандай бўлар.
 Нега бундай қилдинг, яна эслатдинг уни —
 Мен меҳмонни кўриб энди бўлурман жинни
 Ана, ўзи келяпти.

Клеомен, Флоризель, Ҳижрона ва бошқалар
 киришади.

Қани, марҳабо!

О, шаҳзода, садоқатли экан ойингиз!
 Онт ичаман, отангизнинг худди ўзисиз.
 Агарда-чи, йигирма йил ёш бўлганимда,
 Қучоқ очиб қичқирардим: марҳамат, оға!
 Сизни турфа-турфа сўзлар, ажиб туйғулар,
 Шўхликлару умидларга кўмардим тамом.
 Салом, сизга, шаҳзодам! О, шаҳбону салом!
 Мунча латиф бўлмасангиз, мунча дилором!
 Эвоҳ, сиздек болаларим бор эди маним,
 Бахтли ота бўлур эдим мен ҳам беармон,
 Ҳайҳот, ўз бахтимни ўзим хароб айладим,
 Шак келтирдим отангизнинг дўстлигига ҳам.
 Лекин ҳалигача уни севаман жондан,
 Уни яна кўрсам дейман, кўрмоқ истайман

Флоризель

Бизлар ташриф этдик унинг хоҳиши билан.
 Отам сизга, соҳиби тож биродарига
 Дуо, салом айтиб қолди юрак-юракдан.
 Бемор бўлмасайди, руҳий қуввати тушкун,
 Ўзни сезмасайди ҳорғин, шикасталардек,
 Сиздек ҳукмдорни келиб қучмоқлик учун
 Дашту денгизларни кечиб ўтарди бешак.

Леонт

О, менинг жон биродарим! Нақадар комил!
 Ва нақадар олижаноб, дарёйн ҳиммат!
 Мени баттар ёндирмоқда уят, хижолат.
 Ташрифингизга мен шодман, жигарбандларим,
 Баҳор чоғи ер қуёшга қувонганидай.
 Аммо айтингиз-чи, шундоқ ҳусни жамолни
 Отангиз тоғ тўлқинларга ишонмиш қандоқ,
 Наҳотқи бир номуносиб оғайнини деб,
 Шаҳбонуни машаққатга қўйибди шундоқ?

Флоризель

Подшоҳим, сизнинг азиз остонангизга
 Тўппа-тўғри Ливиядан келдик.

Леонт

Мард Смал

Диёридан десангиз-чи, уни то ҳануз
 Севишар ҳам чўчишади ундан шундоқми?

Флоризель

Шундоқ, шоҳим. У соҳилда ёш тўкиб қолди
 Қизи, дилбандини менинг кемамга йўллаб.
 Хайрлашдик ва жанубий шамоллар билан
 Отамизнинг саломини етказмоқ учун
 Суза кетдик сизнинг азиз соҳилга қараб.
 Сицилия қирғоғидан маҳрамларимни
 Мен жўнатдим, то отамга бориб айтсинлар —
 Маликанинг висолига ноил бўлганим
 Ва соғ-омон юртингизга етганимни ҳам.

Леонт

Токи бунда экансиз, бу тупроқ-заминни
 Худовандлар ёрлақайди, безайди шараф.
 Қодир қисмат отангизни хизматлари-чун
 Садоқатли фарзандларга этмиш мушарраф.
 Осийлигим учун тақдир куйдирди мени,
 Кошки кўра олсам эди ўғлим, қизимни!

Мулозим киради.

Мулозим

Хукмдорим, изн беринг, ғалати хабар,
 Бир хабарким, ишониш ҳам қийиндир, бироқ
 Ҳамма ҳақиқат деб уни тасдиқ этмоқда!
 Богемия шоҳи сизга салом йўллайди,
 Рутба, номус ва бурчини унутиб қўйган,
 Битта чўпон қиз-ла қочиб бу ёққа келган
 Шаҳзодани тутиб туришингиз сўрайди.

Леонт

Қани ўзи? Қирол қайда?

Мулозим

Шунда, шаҳарда,
 Ҳозир тўппа-тўғри унинг қошидан келдим.
 Сўзларим ҳам узуқ-юлуқ, нега десангиз,
 Воқеалар бир-биридан ажиб, ғаройиб.
 Яна гапни чувалтирдим, маъзур тутингиз,
 Қирол келар экан еизнинг саройга томон,
 Оёғига йиқилишди иккита чўпон.
 Еш шаҳзода билан бирга бу ёққа қочган
 Сохта шаҳбонунинг ота, бғаси экан.

Ф л о р и з е л ь

Бизни сотмиш олижаноб, ҳалол Қамилло!
Ақд бовар этмас!

М у л о з и м

Сўраб кўринг ўзидай.
Қирол билан биргадир у.

Л е о н т

Ким у? Қамилло?

М у л о з и м

Ҳа, подшоҳим, мен у билан гаплашдим ҳатто.
Чўпонларни сўроқ қилди ўша. Вожаб!
Шўрликларни қўрқув босиб, ўрабди даҳшат.
Улар қирол оёғида ёниб-қалтираб,
Еш тўкади, ер ўпади, қасам ичади.
Қирол тингламайди, баттар ғазаб қилади,
Ҳатто ўша осмоннинг ҳам қути ўчади.

Ҳ и ж р о н

Шўрлик отам! Ишимизни бузмоқлик учун
Фалак бизга нобакорни йўлламиш бугун.

Л е о н т

Сиз никоҳдан ўтганмисиз?

Ф л о р и з е л ь

Юлдузлар балким
Денгиз билан топишади, бизга бу мушкул.

Леонт

Хўш, айтинг-чи, шаҳзодам, шу сиз севган санам
Подшо наслиданми?

Флоризель

Шундоқ бўлур, албатта,
Менга хотин, чин рафиқа бўлган фурсатда.

Леонт

Ҳайҳот, энди у фурсатни узоқ кутасиз,
Отангизнинг ҳаракати ундайди шунга.
Афсус, афсус, кўп афсуслар бўлсин, шаҳзодам,
Ки фарзандлик бурчингизни бузмоқ бўласиз.
Ачинаман, ачинаман, сиз севган санам
Насаб эътибори билан сиздан жуда паст,
Ҳайҳот, шу сабабдан сизга хотин бўлолмас.

Флоризель

О, сен менинг кўзларимга боққил, азизам!
Майли, ғаним бўлсин бизга отам, худолар,
Ишқим собит турар, ҳалок этолмагайлар —
Сизга ёлбораман, сизга, подшоҳи олам.
Бир замонлар ёш бўлгансиз, севгансиз сиз ҳам —
Фақат сиз берарсиз менинг ишқимга нажот.
Ахир, ҳеч нарсани сиздан отам аямас,
Тортиқ этар сизга бутун хазинани ҳам!

Леонт

Шунақами, мен билмасдим, бўлмаса менга
Бера қолсин қимматбаҳо қайлиғингизни.

Паулина

Хукмдорим, кўзингизнинг чақнаши бежо!
Эсга олинг, ўлимидан беш ҳафта бурун
Рафиқангиз бундан гўзал эмас эдимиз?

Леонт

Ажаб... унда мен... ўшани... кўргандай бўлдим!

Флоризелга

Ҳа, айтмоқчи, сизга ҳали жавоб бермадим,
Мен розиман ҳаммасига. Отангиз қани?
Биз у билан гаплашамиз, ваъда бераман.
Никоҳингиз ор-номусга зид бўлмаса, бас.
Мен сизларга дўстман, қани, юринг, шаҳзодам.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Сицилия. Леонт саройи олдида
Аслзода ва Автолик.

Автолик

Маъзур тутасиз, тақсир, сиз шу воқеаларнинг
гувоҳи бўлдингизми?

Аслзода

Қутичани очишганини ўз кўзим билан кўрдим.
Чўпон бир нималар деб ҳикоя қила бошлади. Бирдан
уларнинг юзида улуг ҳайрат, таажжуб намоён бўлди.
Ҳаммани четга чиқишга буюришди. Мен чўпон чақал
лоқни топиб олганини эшитиб қолдим, холос.

Автолик

Ажаб, иш нима билан тугадийкин?

Аслзода

Бу ёри менга маълум. Қирол билан Камиллонинг юзлари бўздек оқариб кетди. Кўзлари нақ қинидан чиққудек чақчайиб қолди. Улар жим туришар, лекин ҳайратлари шу даражада эдиким, гўё бутун дунё остин-устин бўлган ёки қайта туғилаётгандек эди. Бу — қайғуми, қувонғи, билиб бўлмасди. Ҳар ҳолда уларга аён бўлган нарса гоят ҳайратомуз эканлиги рост. Балки манави келаётган жаноб кўпроқ нарса билар.

Иккинчи аслзода киради.

Не янгиликлар бор, Рожерс?

Иккинчи аслзода

Янгилик шуки, ҳаммаёқда байрамга тараддуд кўришяпти. Оракулнинг башорати рўёбга чиқди. Қиролнинг қизи топилди. Сицилияда шу бир соат ичида рўй берган муъжизаларни куйлаб берўшга шоирлар етишмаяпти.

Учинчи аслзода киради.

Мана, Паулина хонимнинг мулозими. У балки менадан ҳам кўпроқ хабардордир. Не гаплар, синьор? Булар бари худди эртакка ўхшайди, одамнинг ишонғиси ҳам келмайди. Қирол қизини топиб олгани ростми?

Учинчи аслзода

Айни ҳақиқат. Далиллар шунақаки, рад этишга оғиз ҳам очолмайсиз. Малика Гермнионанинг либоси, унинг чақалоқ бўйнига таққан маржони, Антигоннинг қутичага солинган мактуби, имзоси — ҳаммага таниш, ниҳоят, ёш қизнинг шоҳона қиёфаси, ойисига ўхшашлиги, юриш-туришидаги олижаноблик ва ҳоказо минглаб аломатлар унинг қирол қизи эканлигидан далолат беради. Қиролларнинг қандай учрашганини кўргандир-сиз?

Иккинчи аслзода

Кўрмадик.

Учинчи аслзода

Аломат бир томошани кўрмай қолибсиз. Уларнинг қувонганини кўрсангиз эди! Кўз ёшларини айтмайсиз ми! Назаримда, уларнинг юракларини тарк этаётган ҳасрат-надоматнинг ўзи йиғлаб ёш тўкаётганга ўхшарди. Йиғлайвериб, қиролларнинг юзлари шишинқираб, ажабтовур бўлиб қолди, уларни фақат кийимларидан таниса бўларди. Қиролимиз қизи топилганидан юраги тарс ёрилай деди. Лекин қувончи бошқа бир қайғусини эслатди-ю, шўрлик: «О, Гермниона! О, Гермниона!» — деганча дод-фарёд солди. Кейин Богемия қиролидан узрлар сўради, кейин куёвини қучоқлай кетди, кейин қизини тагин шундоқ бағрига босдики, асти қўяверасиз. Кейин не-не салтанатлару салотинларни кўрган, не-не бўронлару суронлардан титиги чиққам ҳайкалдек бўлиб, қотиб турган чўпонга ташаккурлар айтди. Хуллас, кўз кўрмаган, қулоқ эшитмаган гаплар.

Иккинчи аслзода

Болани олиб жўнаган Антигоннинг ҳоли не кечдийкин?

Учинчи аслзода

Бу ҳеч ким бовар этмайдиган ва ҳаттоки эшитишни ҳам истамайдиган бир чўпчакка ўхшайди: Антигонни айиқ тилка-пора қилган. Чўпоннинг ўғли шундоқ деб айтди, гапининг чинлигига, ёлғиз самимиятию содалиги эмас, марҳумдан қолган узук билан рўмолча ҳам далил, Паулина уларни бир қарашда таниди.

Биринчи аслзода

Унинг кемаси, шериклари-чи?

Учинчи аслзода

Айиқ Антигонни ўлдирганда кема чўпоннинг шундоқ кўз ўнгида чўкиб, фарқ бўлган. Чақалоққа нажот етганда, ўша манфур ишга бош қўшганларга заволетган. Чўпон уларнинг ҳалокатини сўзлаб берди. Шўрлик Паулинанинг қалбида қўзғолган қайғу ва қувонч тўғренини кўрсангиз эди! У эрига куйиб, каромати ҳақ бўлган оракулга шукрона айтар эди. У шаҳбонуни кўтариб, шундоқ бағрига босдики, гўё тағин йўқотиб қўймаслик учун уни кўксига жо қилмоқчими, дейсиз.

Биринчи аслзода

Ҳа, буюк актёрларга муносиб бир саҳна бўлибди.

Учинчи шаҳзода

Аммо менинг кўз ёшларимни дарё-дарё қилиб оқизган нарса бошқа. Маликанинг ўлими ҳақидаги ҳикоя, қиролнинг ҳалол ҳикояси, қайғули иқрори шаҳбонуга қанчалар таъсир қилганини кўрсангиз эди! У

аввалига жим туриб тинглади, сўнг бирдан «Қандай қаро кун!»— дея қичқириб юбордию қонли кўз ёшларига ғарқ бўлди. Нега қонли, дейман, негаки ўшанда менинг юрагимдан ҳам қонлар силқиб оқди. Ушанда энг тошюрак кишилар ҳам бўзариб кетишди, бошқалар ҳушидан ажради. Ялпи мотам бўлди, мотам.

Биринчи аслзода

Улар саройга қайтишдими?

Учинчи аслзода

Йўқ, шаҳбону Паулина уйда марҳум маликанинг ҳайкали бор, деб эшитган экан. Меъмор Жулио Романо ясаган бу ҳайкал шундоқ мукамал эмишки, ҳатто табиат билан ўзишармиш, камчилиги жон ва нафас эмиш, холос. Ҳайкал Гермionaга шунчалар ўхшармишки; кўрганлар беихтиёр тирик деб ўйлаб, савол бериб, жавоб кутишармиш. Шаҳбону бесабру қарор бўлиб ўша ёққа жўнади. Улар ҳаммаси кечликни ўша ерда қилишмоқчи.

Иккинчи аслзода

Мен ҳамиша Паулинада бир сир бўлса керак, деб ўйлардим. Гермiona ўлимидан буён у ҳар кун икки-уч карра овлоқ боғчасига қатнайди. Биз ҳам ўша ёққа бориб, байрам қилмаймизми?

Биринчи аслзода

Жон деб борамиз. У ерда ҳар дақиқа қувончли бир ҳангама. Томошадан қолмайлик. Юринглар.

Аслзодалар кетишади.

АВТОЛИК

Кечмишимда ҳалигидек доғ-дуғлар бўлмаганида ҳозир баланд бир пояга чиқишнинг айна мавруди эди. Ахир, чўпон билан ўғлини кемага, шаҳзода олдига бошлаб борган ким? Камина! Уларнинг қутича ва алламбалолар ҳақида валақлашларини айтиб берган ким? Яна камина! Фақат шаҳзода ҳалиги сохта чўпон қизи-ю, унинг денгиз касали билан овора, кайфи бузуқ эди. Денгиз ҳам қутургандан қутуриб, сира тинчитмади, сир сирлигича қолаверди. Э, қайғуришга бало борми: ўша сирни мен очганим билан гуноҳларим ювилармиди!

Чўпон ва Деҳқон киради.

Ана, мendan беихтиёр лутфу марҳамат кўрганлар келишяпти. Севинчлари ичларига сўғмайди.

Чўпон

Ўғлим, менинг фарзанд кўришим даргумон. Лекин сенинг ўғил-қизларинг энди аслзода бўлиб туғилади.

Деҳқон

(Автоликка)

Тақсир, сизни учратганимдан бағоят хурсандман. Яқинда, аслзода эмассан, деб мен билан яккама-якка чиқишдан бош тортгандингиз. Қийимларимни кўряпсизми? Қийимларингни кўрмаяпман ва сен аслзода эмассан, деб айтиб кўринг-чи! Яхшиси бу камзул чин аслзодаларники эмас, деб айта қолинг. Қани, ёлғон айта-япсан, денг-да, чин аслзодалигимни кейин синаб кўраверинг.

А В Т О Л И К

Кўриб турибман, тақсир, энди чин аслзодасиз.

Д е ҳ қ о н

Ҳа, мана тўрт соатдан буён шу унвондаман.

Ч ў п о н

Мен ҳам шундоқ, болам.

Д е ҳ қ о н

Тўғри. Лекин аслзодаликка мен отамдан олдинроқ ўтдим. Нега десангиз, шаҳзода қўлимдан тутиб, мени биродар, деди. Кейин иккала қирол ҳам отамни биродар деб аташди. Шаҳзода акам, малика синглим отамни «ота» деб аташди. Шунда биз йўғладик, бу аслзода бўлиб тўккан илк кўз ёшларимиз эди.

Ч ў п о н

Омон бўлсак, тагин бўлаверади, болам,

Д е ҳ қ о н

Албатта-да, аслзода бўлгандан кейин шундоқ бўлишим керак-да.

А В Т О Л И К

Тақсир, ўтинаман, жаноблари олдидаги гуноҳларимни маъзур тутсалар, собиқ хўжайиним бўлмиш шаҳзодага мен учун бир оғиз шипшитиб қўйсалар.

Ч ў п о н

Уғлим, йўқ дема, хўп деявер. Олижаноблар сафи-
га ўтгандан сўнг олижаноб бўлиш ярашади.

Д е ҳ қ о н

Хўш, анави ҳунарингни қўясанми?

А в т о л и к

Албатта, тақсир, агарда шунга амр этсалар.

Д е ҳ қ о н

Қўлни бер. Мен сени Богемиядаги ҳар бир кимсадек
бағоят ҳалол, бағоят садоқатли, деб шаҳзодага қасам
ичаман.

Ч ў п о н

Айтиш кифоя болам, қасам ичишинг нимаси?

Д е ҳ қ о н

Аслзодаман-ку, қасам ичмасам, қандоқ бўлади?
Фуқаро шунчаки айтади-қўяди, мен эса қасам ичаман.

Ч ў п о н

Агар айтганларинг ёлғон чиқса-чи?,

Д е ҳ қ о н

Қанчалар ёлғон чиқмасин, чин аслзода дўсти учун
қасам ичаверади. Қинғир йўлдан юриб, ароқхўрлик

қилишингни-ку биламан, лекин бари бир шаҳзодага сени «ҳалла-ҳалол, оғзига ароқ олмайдиган фаришта» деб қасам ичаман. Ҳа, албатта, қасам ичаман.

Автолик

Мен, тақсир, бажону дил буни исбот этаман.

Деҳқон

Энг муҳими, ҳалол номусли бўлишингда. Агар ўшанда ҳам, нега ароқхўрлик қилмаяпсан, деб ажабланмасам, мени алдоқчи деб атайвер.

Карнайлар чалнади.

Эшитяпсанми, қироллар ва шаҳзодалар, қавми-қариндошларимиз маликанинг ҳайкалини кўргани кетишяпти. Кетдик, ҳа, сен ҳам ортимиздан юравер, биз сенга мурувватли хўжайинлар бўламиз.

Кетишади.

УЧИНЧИ САҲНА

Паулина уйида бир хона.

Леонт, Поликсен, Флоризель, Ҳижрона, Камилло, Паулина, аъёнлар ва хизматкорлар киришади.

Леонт

Азиз Паулина, сенга таҳсин, ташаккур,
Сендан миннатдорман.

Паулина

Аё, азиз ҳукмдор!
Баъзан бир оз жаҳлингизни чиқарган бўлсам,

Ғаразданмас, яхшиликни соғинганимдан.
 Сиз ҳам менга яхшиликлар қилдингиз бисёр.
 Аммо бугун оғайнингиз — шаҳриёр билан,
 Ворисингиз — келин-куёв, бахтиёр билан
 Менинг остонамга қадам қўяр экансиз,
 Каминага марҳаматлар этдингиз қанча,
 Қаршингизда қарздордирман умрим борича.

Леонт

Паулина! Гапнинг рости, бу ташриф ила
 Тинчинг бузиб сени фақат ташвишга қўйдик.
 Қўрғонингни бажону дил қилгум томоша.
 Аммо лекин шаҳбонуга айтганинг ўша —
 Ҳайкал қани, ойисининг ҳайкали қани?

Паулина

Ҳаёт эканида бекам бемисол эди,
 Шунинг учун тимсоли ҳам беназир бўлди.
 Не-не санъат деғанлари қолдилар йўлда,
 Жоизмидир энди ўша даҳлизда турса.
 У — анави ерда. Ажаб, совуқ тош-заранг.
 Тирик маликага шунча ўхшашки, ҳатто
 Ҳлик билан ухлоқ шунча ўхшамас, қаранг!

Пардани очадӣ, шоҳсупада ҳайкалдек қотиб турган Гер-
 миона намоён бўлади.

Леонт

Ақл бовар қилмас! Ажаб! О, гўзал мрамор,
 Қошки, оғир дашномларинг эшитсам энди,
 Гермiona!— дея ёниб қичқирсам эди!
 Жим турасан, этолмайсан аччиқ таъналар...
 Шу билан ҳам севгилимга ўхшайсан жуда.
 Лекин, Паулина, ажаб, бу ажинларни

Мен илгари кўрмагандим Гермionaда.
У бу ерда ёши бир оз улгайган.

Поликсен

Тўғри.

Паулина

Бу — устанинг маҳорати маҳсули, сеҳри.
Бекам ўлмагандай ҳамон унинг наздида
У бекамни ўн олти йил яшатган бунда.

Леонт

Шу ҳолича менга айни саодат эди.
Жоним пайваст этар эдим жонига, бугун—
Тилсиз мрамар қаршисида турибман дилхун.
На сўзу, на тавалло, на кўз ёши билан.
Номус, шармандалик! Ажаб, назаримда у
Мен тош эмас, ўзинг тошсан, дегандек, ёҳу!
Йўқ-йўқ, бу бир жодугарлик! У гўё тирик!
Эсимда бор... Эсимда бор... Қизим, сен қара,
Ишонмайсан? Нима бўлди сенга, Ҳижрона,
Нега сен ҳам ҳайкал каби тош қотиб қолдинг...

Ҳижрона

Подшоҳим, изн беринг — билмайман, нега...
Изн беринг, қаршисида тиз чўка қолай,
Оқ фотиҳа сўраб, унинг дуосин олай.
Менинг азиз онажоним, азиз маликам,
Қўлингни бер, қўлларингдан ўпайин мен ҳам!

Паулина

Қўл тегизманг! Бўёқлари ҳади қотмаган.

К а м и л л о

Аъло ҳазрат! Аламларни отинг батамом!
Ун олти йил! Ахир, фақат айтмоққа осон!
Қандай толе эта олур шунчалар давом,
Қандай қайғу топа олур шунчалар поён!

П о л и к с е н

Менинг азиз биродарим, агар билсайдим —
Чорасини, ўзимни минг куйга солардим,
Сенга нажот бағишлардим, дардинг олардим.

П а у л и н а

Подшоҳим, шу безабон ҳайкални кўриб,
Фигонингиз ошди, яна тозарди алам.
Билганимда кўрсатмасдим уни сира ҳам.

Л е о н т

Қўй, бекитма!

П а у л и н а

Унга узоқ боқиш мумкинмас.
Бўлмаса-чи, чалғитади сизни тасаввур,
Уни чиндан тирикдир, деб ўйлай бошлайсиз.

(Пардани ёпмоқчи бўлади).

Л е о н т

Иўқ, қўятур! О, тангрилар, бу не мўъжиза!
Бу ҳайкални ким яратган? Қарангиз, ҳайҳот,
Нафас олянти! Ахир, бу томирларда
Қонлар оқмаяптимикин?

Поликсен

Ажойиб ижод!
Лабларида ўйнагандек латиф бир кулгу.

Леонт

Кўзлар чақнаб боқар, санъат мўъжизаси бу!

Паулина

Йўқ, мен бекитаман! Йўқса, шоҳим, шубҳасиз
Уни чиндан тирикдир, деб ўйлай бошлайсиз.

Леонт

Агарда мен алдансам-чи, о Паулина,
Нақ йигирма йилга қадар чўзилсин алдов!
Бахтим каби бахту иқбол борми дунёда,
Телбалигим ахир менинг бахтимга гаров!

Паулина

Ачинаман, шоҳим, сизни азобга қўйдим,
Тўлқинланиш сизга зиён.

Леонт

Аҳ, сен қўя тур!
Ширин азоб борми яна бундан зиёда!
Аммо онт ичаманки, у нафас олмоқда,
Майли, кулишингиз мумкин устимдан, бироқ —
Мен ўпаман уни.

Паулина

Шоҳим, ҳай, бу нимаси!
 Тўхтагил! Лабларида ҳали бўёқ қотмаган.
 Упаман деб чиройини бузиб қўясиз.
 Йўқ, яхшиси, бекитаман мен уни.

Леонт

Тегма!

Йигирма йил шундоқ қараб туришим мумкин.

Ҳижрона

Мен ҳам йигирма йил шундоқ тураман лекин.

Паулина

Ёки кетинг бундан, ёки шайланинг тугал
 Бундан ҳам зўр мўъжизани энди кўрмоққа.
 Ҳа! Чиндан ҳам юрагингиз дов берса агар,
Мен ҳайкалга амр этаман ҳозир юрмоққа.
 У ўриндан тушар, келиб қўлингиз тутар,
 Фақат, шоҳим, кўрмагайсиз шаккокликни эп,
 Буни жодугарлик, яъни сеҳру амал деб.

Леонт

Паулина, қўлингдан не келса, бажо қил!
 Қўзғолишга буюравер — шундоқ қоламан,
 Уни тилга киргиз — жон деб қулоқ соламан,
 О, қўлингдан келади бу, адо айлагил!
 Қўзғолсин у! Гапирсин у!

Паулина

Шоҳим, розиман,
Шартим шуки, мўъжизага ишонинг чиндан,
Қимир этманг. Қимки буни жоду деб билса,
Шу ондаёқ бу маконни тарк этсин ўша.

Леонт

Ишонамиз, мўъжизангни кўрсат.

Паулина

Музыка!

Музыка янграйди.

Уйғон, фурсат етди! Шунча тош бўлганинг бас!
Кўзғол, порлоқ қуёшни қуч, қафасни тарк эт!
Кел, севгию садоқатнинг оғушига ет!
Кел, муштоқмиз! Тошдек қотиш мурдаларга хос,
Тирикларнинг хосияти — ҳаракат, нафас.

Гермиона мармар шоҳсунадан тушади.

У кўзғолди. Қадам қўйди. Аммо чўчиманг.
Менинг ишим эса қанча шайтанатга ёт.
Унинг жисму жони шунча лиммо-лим ҳаёт.
Уни маҳкам тутинг, ундан сира ажраманг.
Ажрасангиз, ўлдирурсиз қайтадан, ҳайҳот.
Подшоҳим, қани энди қўлингиз беринг,
Шу қўлни деб сийнангизга аламлар сингди,
Қўлингизни кутмоқдадир ёрингиз энди.

Леонт

(Гермионани қучади.)

О, иссиқ-ку! Агарда шу жоду бўлса ҳам
Ишонарман унга тамом жону дил билан.

Поликсен

У қиролни ўпаяпти!

Камилло

Қучоқлаяпти!

Тирик! Нега сўзламайди, сукут қилади?

Поликсен

Қандай пинҳон юргани ва ўлим дастидан —
Қандай омон қолганини айтса бўларди.

Паулина

Шу чоққача кимки уни тирик деб айтса,
Алдоқчи деб атардингиз ўшани албат.
Аммо кўряпсиз, тирик, жим турар фақат!
Лекин сабр қилинг! — Қани, шаҳбону пошша,
Онангизнинг оёғига тиз чўка қолинг,
Оқ фотиҳа сўранг, унинг дуосин олинг —
Бекам, мана, қизингиз!

Ҳижрона Гермиона пойига тиз чўкади.

Гермиона

О, худолар, бу дам
 Тўкинғиз шу дилбандимнинг бошига карам!
 Болам, сени ким қутқарди, ким нажот берди?
 Қайда ўсдинг? Қандай қилиб отангни топдинг?
 Мен Паулинадан, болам, эшитиб билдим,
 Аполлон айтмишди сени топар деб нажот,
 Сени деб тирикман, ёлғиз сени деб ҳаёт.

Паулина

Ҳаммасини айтиб берур мавруди билан!
 Фақат ўтган аламларни хотирга олиб,
 Мунаввар шу айёмни сиз қайғуга солманг.
 Толеи ёр азизларим, саройга жўнанг.
 Бахтинғизга шерик бўлсин бутун халойиқ.
 Мен бўлсам-чи, қуриган бир новдага қўнган
 Етимча бир кабутардек жимжит қолурман,
 Эргинамни йиғлаб-йиғлаб эсга олурман,
 У•дунёда кўришарман энди у билан.

Леонт

Йўқ, йўқ, Паулина, сен ҳам қайғуни бас қил!
 Менга ёр танладинг, сенга ижозат этдим,
 Сенга ёр танлайин, энди ижозат этгил.
 Сен ёримни қайдан топдинг, било билмадим,
 Ахир мен ҳар куни унинг қабри бошида
 Ибодатлар қилиб, ўксиб-ўксиб йиғладим,
 Аммо сенга эр топишим қийинмас унча,
 У сенга мунтазир.— Қани, келгин, Камилло,
 Қўлингни чўз назокати, фазли, камоли,
 Бирмас, икки шоҳга манзур бўлган санамга.
 Сарой сари ёппасига юринғиз барча.
 Гермиона! Сен оғамга қараялсанми?

Маъзур тутинг. Иккингиз ҳам мусаффордирсиз,
Мен тентакман. Мана, жоним, ёш куёвингиз,
У — шаҳзода, таңриларнинг иродаси-ла
Қизимизга туташгандир қисмати.— Юринг,—
Азиз Паулина, бизга ўзинг йўл бошла,
Токи бориб, дастурхонга давра тутайлик,
Токи кечмиш йиллар, кечмиш давронлар оша
Кўрган-кечирганни бир-бир эслаб ўтайлик,—
Дўстлар, базми зиёфатнинг пайтидир роса!

Кетишади.